YÖN

ROTATİFE KARŞI KALEM

ÇETİN ALTAN

Yıl: 4 - Sayı: 101 5 MART 1965 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Doğu Anadolu meselemiz

Doğu Anadolu problemleri hususunda YÖN dergisi zaman zaman bazı incelemelere yer vermekte, meselenin önemini belirtmektedir. Bu arada 18 Aralık 1964 tarih ve 90 sayılı Yön dergisinde geniş bir etüdü daha memnuniyetle okuduk. Bu ilmi ve objektif görüşleri yansıtan incelemeyi hürmetle karşılıyoruz. Ancak, birkaç noktayı belirtmek gereğini duyduk.

İncelemenin konusunu teşkil eden hususların tümü büyük gerçeklere dayandırılmış olmakla beraber; bölgenin bazı ayrıntıları yeteri kadar işlenmemiştir. Bu yazımızda gerekli gördüğümüz birkaç noktaya sırasıyla değineceğiz.

1 — Türkiyenin sosyal yapısına tarımsal ekonomi yanında, yeteri kadar gelişmemiş kapitalist bir doku hâkimdir. Bu durum bölgelere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Meselâ: Doğu ve Güneydoğu Anadoluda hâkim sınıf daha çok derebeylik ilişkilerinin galip geldiği istihsal tarzındadır. Gaziantep, Diyarbakır, Erzurum, Malatya gibi illerin dışında burjuvazi; Batı Anadoludaki kadar gelişmediği gibi, feodal düzen karşısında tarihi devrimci yönünü de taşımamaktadır. Bu bölgede en ilginç husus burjuvazi ile feodalizmin iç içe ve beraber oluşlarıdır. Örneğin, Vanda Kinyas Kartal geniş arazi sahibi, Burukan aşiret reisi, müteahhit, otel sahibi, kömür işletmecisi, petrol bayii, yün alım satıcısı ve buna benzer birçok kârlı işlerin yürütücüsüdür. Bu ekonomik hâkimiyetin yanında binlerce Burukanlının oyuna sahiptir. Diyarbakırda Vefik Pirinççioğlu hem toprak ağası, hem de şehirde tezgâhını kurmuş bir un fabrikatörüdür. Bu durum sonucu politik güçlerin büyük bir kanadıdır. Gene Cemiloğulları ailesi hem birkaç köy sahibidir ve hem de burjuva ilişkilerini o kadar ileri götürmüşlerdir ki, *Diyarbakır gibi bir ilin belediye başkanlığını* ellerine geçirmişlerdir. Eczacılık, belediye reislikleri, ticaretler ve bunlarla paralel giden büyük toprak ağalığı sonucu politik hâkimiyet. İşte Azizoğulları ailesinin sosyal durumları, Urfada Hasan Oral dişçi, müteahhit, tüccar ve birkaç köyü olan bir toprak ağasıdır. Yine Urfada büyük toprak sahibi Osman Ağan, traktör parçası satıcısı, yağ ve hububat alım satıcısıdır. İkisinin de kuvvetli politik güçleri olup Oral D.P. mebusu ve Ağan halen Urfa mebusudur.

Sosyal ve ekonomik yapı böyle olunca, bütün gelir kaynaklarının istikametleri bu sınıfın çıkarına uygun olacaktır. Devletin kredileri, tohumlukları, sulama kanalları ve buna benzer imtiyazlardan başta onlar yararlanmaktadırlar.

2 — Hükûmetler, zaman zaman ağalığı tasfiye etmek çabaları göstermişlerse de esasta onların yaşamalarını ve kuvvetlenmelerini sağlamışlardır. Devlet memuru ve jandarma ağaya misafir olmuş, onu halka üstün görmüş ve halkın üzerindeki baskılarında onların yanında yer almıştır.

3 — Aşiretler hakkında genel mütalâa, yazıda belirtilen hususlara paralel bir durumdadır. Yalnız şeyhlik bakımından unutulduğunu zannettiğimiz bir husus vardır. O da temelde birleşmiş olmalarına rağmen; nüfuz mıntakaları mevzuunda zaman zaman ihtilâfa düşmeleridir. Örneğin Bitlis mıntakasını sömüren eski D.P. mebusu Şeyh Selâhaddin İnan yine Bitlis'li Şeyh Kasım Küfrevi'ye karşıdır. Küfrevi'lerle Şeyh Ali Rıza Fırat'ların nüfuz mıntakaları belirli bir hudut, hem de il hudutlarına benzer bir kesinlikte olup daimi çatışma halindedirler. Fakat sömürücü hareketlerinde *birleştikleri gibi yanlarına ağaları* da almaktadırlar. Bunun en bâriz ve kesin örneği Diyarbakır'da Şeyhlerle ağaların omuz omuza ve beraber oluşlarıdır. Uyanık Kulp Müftüsü M. Emin Bozarslan'ın (İslâmiyet Açısından Şeyhlik ve Ağalık) adlı eseri bu sömürücü ikiliğin dayanışmasını çok net olarak işlemiştir. Şimdi Doğunun bütün problemlerini teker teker ve ayrıntıları ile izaha girişmeden genel hatları ile çözüm yollarını göstermeğe çalışalım.

A — YÖN'deki incelemede belirtilen *«Değişme üretim düzeninde* bir değişiklik meydana getirmekle olabilecektir» tezi doğrudur. Ancak bunun için köklü dönüşümlerden olan toprak reformu şarttır. Bu reform halkın yararına bir reform olup ağaların istediği tarım reformu olmamalıdır. Böylece şeyhlerin, ağaların sömürdükleri geniş halk kütleleri ekonomik ve hem de siyasi serbestiye kavuşmuş olacaklardır.

B — Tarım kesimindeki fazlalığı kabul edecek; bölgenin ekonomik gerçeklerine uygun bir sanayileşmeye büyük öncelik verilmelidir. Sanayideki ilerilik kendi bünyesinde tabii bir uyanış ve eğitim ihtiva ettiğinden bölgenin sosyal uyanışı da hızlanacaktır.

C — Bölge halkına şimdiye kadar yapılageldiği gibi safsata şeklindeki hikâyeler empoze edilmiyerek; kültürüne, diline, an'anesine hürmet ve bunların geliştirilmesine çalışılmalıdır.

D — Beş yıllık program ve plânlarda özel teşebbüse doğuda yapacağı yatırımlarda muafiyet tanınmasına rağmen hiçbir yatırım yapılmamıştır. Diğer taraftan orada palazlanan sermayedarlar da İstanbul ve İzmir gibi sanayi merkezlerine kaçmak eğilimindedirler. Genel çıkmazları yanında bu gibi *mahzurları* da nazara alınırsa, Doğuyu ancak halktan yana bir devletçiliğin kurtaracağı meydana çıkar.

E — Eğitime verilecek değer daima büyük bir önem taşımaktadır. Fakat bölgede sanayileşme, toprak reformu ve ağalığın tasfiyesi yapılamadığı müddetçe istenen netice sağlanamıyacaktır. Bu çareler bir bütün ve birbirlerinin tamamlayıcısıdırlar. Yalnız başına olunca gerekeni verememektedirler.

Ali Güçlü

Türk kadını

Sayın Celile Cem,

12 Şubat 1965 tarihli YÖN'de çıkan yazınızı okuyunca cemiyetimizde özgür düşünebilen, memleket gerçeklerini köşelerinden izleyebilen bayanların bulunduğunu öğrenmekten büyük bir gurur ve kıvanç duydum.

Gazetelerin, mecmuaların özene bezene bastıkları resimlere, dedikodu sayfalarına baktıkça memleketimiz namına endişe duymadan *edemiyorum*. Nedir bu hanımlardaki eski zaman özlemi? Yardım derneklerinin faaliyetlerini kına geceleri, eski zaman düğünleri, zerde pilâvları teşkil etmekte. Yurt dışında hanımlarımızın yurdumuzu temsili ve tanıtması da başka bir âlem. Resimlere bakıyoruz, şalvarlı, altınlı fesler giymiş mangallarda kahve pişiriyorlar. Sergi diyorlar: dizi dizi kaftanlar. Defile diyorlar: yine şalvarlar, yine şalvarlar v.s. Halbuki «Altı kaval, üstü şişhane olan bir kıyafet ne millidir ve ne de milletlerarasıdır» diyen Atatürk, kadınlarımız için ne güzel sözler söylemiş ve onlardan neler beklemiştir.

Millet böyle bir eskilik özlemi içinde kıvrandıkça Kurtuluş Savaşının ve Atatürk Devrimlerinin değeri idrâk edilmemiş olmuyor mu?

Memleket meselelerinin sıcak odalarda viski içerek, pasta yiyerek ve pahalı elbiseler giyerek halledilemiyeceğini kadınlarımız anladığı gün, memleketimizin hakiki bir kalkınma devrine gireceğine inanıyorum. Gayemiz eski zamanlarda Türk kadınının nasıl bir zillet altında, kafes arkasında ve kocasının karıları ile bir arada yaşamağa mecbur bir süs eşyası olduğunu yabancıların gözleri önüne sermek ve bunu kendimize eğlence yapmak olmamalıdır. Çünkü geçmiş Türk kadını için utanç vericidir.

Modern kadının tek arzusu milletin eşitlik içinde yükselmesinde bir parça da olsa yardımcı rol oynamak olmalıdır.

Üzerine sayfalar dolusu yazılabilecek bu derde değindiğinizden dolayı sizi candan tebrik ederim.

Nermin Şengül — Kalecik

SAKSAĞANIN KUYRUGİ

Karadeniz ufkunda bir kazık yükseliyor
Dörtyüzelli milyoncuk iç edilmiş deniyor
Nidek devlet parası ekmek gibi yeniyor

Üç milyarlık bir işte bu kadar kazık olur
Dam üstünde saksağan kazmayı beline vur

Dosdoğru yürüyoruz yapmadan sağ ile sol
Milyoner yaratmakmış kalkınmaya giden yol
Parayı veren devlet edemezmiş kontrol

Demek kalkınma plân hep kontrolsuz olur
Dam üstünde saksağan kazmayı beline vur

Milyonlar uçuyormuş el altından ne çıkar
Devlet malı denizdir ne dibi ne sonu var
Herkes gözünü dikmiş bu sığ denize bakar

Kimse düşünmez şunu: «Birikmeyen su kurur»
Dam üstünde saksağan kazmayı beline vur

Kapıldık gidiyoruz özel sektör arkına
Milletçe boyun eğdik şu feleğin çarkına
Canım ülke dört yönden döndü kazık parkına

Devlet ana yıllardır yabancıya yapar kur
Dam üstünde saksağan kazmayı beline vur.

Mehmet AYHAN

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu. İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu. Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA. Telefon: 17 69 89. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone işleri): Mollafenari sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLÂN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmamasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

Basında Kapitalizm

Program tartışmaları, yeni Hükûmetin görüşleri hakkında en ufak açıklık getirmedi. *CHP* sözcülerinin soru bombardımanı cevapsız kaldı. *Başbakan Ürgüplü*, İnönü'nun, «dışarının, madenlerimizin millî menfaatlerimize aykırı şekilde istismarına yol açabilecek teşebbüslerine karşı çok dikkatli bulunma» ve «yerli petrolün korunması ve petrol fiyatlarının indirilmesi amacıyla girişilmiş teşebbüsleri devam ettirme» tavsiyelerini dahi boş sözlerle geçiştirdi. İki gün süren tartışmalarda öğrenilebilen *tek husus, Hükûmetin* Toprak Reformu tasarısını, seçimlerden *önce* kanunlaştırmaya niyetli bulunmadığı oldu. Bu sebeple Hükûmet programı üzerinde fazla durmaya değmez. Fakat Türkiyede önemle üzerinde durulması gereken başka olaylar cereyan etmektedir. Basındaki hızlı kapitalist gelişme, bu olaylardan biridir: Onbeş yıl öncesini düşününüz, gazeteler meslekten yetişme patronlara ait az masraflı, ufak işletmelerdi. Şimdi gazeteler, meslek dışı patronların elinde, yüzlerce insan çalıştıran büyük sanayi hâline gelmiştir. Küçük gazeteler yıkılmaktadır. Kapitalizmin insafsız kanunu işlemekte, büyük balıklar küçük balıkları yutmaktadır. Sayıları gittikçe azalan küçükler, resmî ilânlar ve yetkili kurum tarafından *gösterilen çeşitli müsamahalar* sâyesinde ayakta durabilseler dahi, *okunmaz olmuşlardır*. Türk *basın* piyasası 4 - 5 büyük gazetenin elindedir. Yakında bir iki patron bütün basın piyasasına hâkim olacaktır. Pazarın yarısı, şimdiden tek bir firmanın elindedir.

Basındaki hızlı kapitalist gelişme, fikir özgürlüğünü yok edici bütün mahzurları beraberinde getirmektedir. *Kapitalizmin fikir özgürlüğü, paranın özgürlüğü demektir.* Şimdiye kadar basın özgürlüğünü daha çok devlet baskısına karşı korumak eğilimindeydik. Hâlen para baskısı, devlet baskısı kadar tehlikeli olmaya başlamıştır.

Bir defa, gazete çıkarmak artık milyonlara ihtiyaç göstermektedir. Nitekim anonim şirketler gelişmediği hâlde, Bâbıâli gazeteci olmayan milyonerlerin eline düşmüştür. Bu değişikliğin ilk sonucu, yazar ve muhabirlerin, patronların ve da idare meclislerinin hoşlarına gitmeyen haber ve yazıları yazamamaları olmuştur. Bâzı Batı ülkelerinde, bir gazetecinin düşünmediği şeyleri yazmaya zorlanamıyacağı, zorlandığı takdirde çok yüksek bir tazminatla işini terkedebileceği basın mevzuatında yer almıştır da, durum pek değişmemiştir. Zira bütün basın kapitalistlerin elinde olduğu için, kapitalizme inanmayan bir gazeteci, işini terkettiği zaman işsiz kalacağını bilmektedir. Ancak piyasada çok nadiren büyük kabiliyetler, o da bir dereceye kadar ve belli olmayan bir süre için, patronların müsamahasından faydalanabilmektedirler.

BASININ ASIL PATRONLARI

Bununla beraber, milyoner patronlar veya idare meclisinin başları, basın hürriyetini tehdit eden en büyük tehlikeler günümüzde [illegible], o kadar önemli sayılmayabilir. Basını, patronun mülkiyet hakkından çok, basın kurumlarının kapitalist düzendeki işleyiş şekli tehdit etmektedir: Gazete, *Batıda olduğu gibi Türkiye'de de* maliyetinden çok aşağı fiyata satılan bir ticarî emtia hâline gelmiştir. Özellikle büyük gazeteler, reklâmlarla yaşamakta ve reklâmlar sâyesinde milyonlarca lira kâr sağlamaktadırlar. Onun içindir ki, büyük gazetelerin patronları, isteseler de istemeseler de, reklâmları veren bir avuç kapitalistin emrine girmektedirler. Büyük gazetenin *gerçek sahibi, kapitalist sınıftır.* Bu sebepledir ki, gazeteler, kapitalizmin ve kapitalistlerin aleyhine fazla bir şey yazamazlar, aksine onları övme fırsatını ararlar. Böylece devlete karşı nisbeten özgürlüğünü kazanan basın, paranın karşısında özgürlüğünü yitirmektedir.

Bugün bizde de, basını gittikçe artan ölçüde kontrolu altında tutmaya *heveslenen bir kapitalist sınıf* yetişmiştir. Büyük basın, resmî ilânlara fazla iltifat etmemektedir. Devlet teşebbüsleri reklâmları gazeteler için hâlâ önemli bir gelir kaynağıysa da, bunların çoğu politikacılarımız gibi, kapitalizmin türküsünü çağırmaktadır. Meselâ devlet parası ve garantisiyle kurulmuş üç milyarlık Ereğli Demir - Çelik'in kapitalizmi savunmak için *nasıl milyonlarca lira akıttığı* hatırlardadır. Sözde özel teşebbüs olan bir İş Bankası, kapitalizmin kalesidir.

Bir kapitalist sınıf, memleket ekonomisinin büyük kısmına el koymuştur. Dev petrol şirketleri, yerli ve yabancı sanayi, bankalar, ithalâtçılar v.s. Türkiyenin reklâm piyasasını ellerinde tutmaktadırlar. Sayısı bir kaç yüzü aşmayan, *sırtını Sam Amcaya dayamış yerli ve yabancı kapitalistler, bir gazeteyi zengin de edebilirler, iflâs da ettirebilirler.*

Şimdi hamle yapan büyük bir gazeteyi düşününüz: Tesislerini yenilemiştir. Bankalara milyonlarca lira borçlanmıştır. Güçlüklerini yenebilmek ve yatırımının karşılığını alabilmek için bütün ümidi, reklâm gelirlerini arttırabilmektir. *Böyle bir gazetenin bağımsızlığı*, reklâm ve kredi piyasasında söz *sahibi olanların lûtfuna ve müsamahasına* kalmıştır. Büyük gazetelerin bu gerçek patronları, isterlerse gazetenin fikriyatını değiştirebilirler ve hoşlanmadıkları yazarları uzaklaştırabilirler. Tehlikeli sayılan çok tutulmuş bağımsız yazarlar, reklâm gelirlerini ve kredi imkânlarını arttırmak için bir pazarlık konusu yapılabilir. Zira kapitalizmde her şey paradır.

HALKI UYUTMA YARIŞI

Hikâye, gazetelerin kapitalizmin savunucusu hâline gelmesiyle bitmemektedir. Reklâm, *kapitalizmin türküsünü çağıran gazeteler* arasında tiraja göre dağıtılır. Kim satışını yükseltirse ilân gelirini arttırır. Bu sebeple, bir kaç yıldır memleketimizde de korkunç bir tiraj yarışı başlamıştır. Tiraj yarışı, sansasyonel haber demektir. Gazeteleri dolduran aşk cinayetleri, Liz Taylor'un hovardalıkları, *fuhuş yapan üniversiteli kız hikâyeleri*, çıplak resim ticareti, din

TURHAN «Hiyeroglif» ten

tefrikaları gibi haber, yazı ve *resimler tiraj yarışının kaçınılmaz* sonucudur. Tiraj peşindeki *gazeteler, okuyucu kaçırmamak* için, halkın muhafazakâr eğilimlerine uygun şekilde davranmaya dikkat ederler. Halkı uyarmak yerine, nabza göre şerbet vermeyi uygun bulurlar. Tiraj ve reklâm yarışı, halkın uyutulmasına ve çocuk kalmasına yol açar. Halkın fikrî gıdasını Süreyyalar, Dibalar, *Mandy'ler, Liz'ler*, aşklar, cinayetler teşkil eder.

Halka *böyle bir fikrî gıdanın* kasıtlı olarak verildiğini söyleyenler eksik değildir. Bunlara göre, halkın masallarla uyutulmasının nedeni, onun gerçekleri görüp sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi için mücadele etmesini önlemektir. Böyle bir maksat olmasa dahi, tiraj ve kâr *peşindeki kapitalist basının, halkı* fikren kısırlaştırdığı ve çocuklaştırdığı *muhakkaktır*.

İnsanı insanlıktan uzaklaştıran *böyle bir gidiş*, basın özgürlüğünü yoketmeden nasıl önlenebilir? İlk bakışta *sendikaların ve sosyal* görüşlü siyasi partilerin çıkaracakları gündelik gazetelerle dengenin sağlanabileceği düşünülebilir. Fakat Batı ülkelerindeki denemeler, sendika ve partilerin kamu oyunu etkileyebilecek büyük tirajlı gazetelere sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır. Kapitalist basın, bu *tip yayın organlarının gelişmesini* kolaylıkla önleyebilmektedir. Öyle görünür ki, kapitalist düzen içinde basını kapitalizmin pençesinden kurtarmak imkânsız bir iştir. *Bununla beraber, dürüst politikacılar*, yazarlar ve düşünürler, kapitalist düzen içinde de basın özgürlüğünü kurtarmak için çâreler araştırır dururlar. Bunun son örneklerinden biri, geçenlerde Fransız aydınlarının yaptıkları bir toplantıdır.

Fransanın özgürlük ve demokrasiden yana olan en iyi beyinlerinin günlerce süren tartışmalardan sonra, basın özgürlüğünü korumak için oybirliği ile aldıkları karar şudur: «Basını para egemenliğinden kurtarmaya kararlı olarak ve *bunun derinlemesine bir politik değişmeyi* zorunlu kılacağını bilerek, bir özgür basın statüsünün hazırlanmasını temenni etmekteyiz. Bu statü, basına, temel özgürlüklere tamamen saygılı ve iktidara karşı bağımsız olarak, bir kamu görevi yapma imkânını verecektir. Önemli miktarda para sahipleri, gazete kuramıyacaklar ve yönetemiyeceklerdir. Meselâ *kooperatif şeklinde uygun bir finansman sistemiyle*, gazetelerin maddi varlığı garanti altına alınabilir ve onların yalnızca yazı kadroları ile okuyucularının kontrolü altında bağımsız kalmaları sağlanabilir. Ayrıca gazetelerin, fikir özgürlüğüne ve bağımsızlığına aykırı davranışları önlemek için, reklâm şirketlerine karşı tedbirler alınmalıdır. Bundan başka, ekonomik güce karşı gazetelerin bağımsızlığını koruyan kurallara uyulmasını sağlamak amacıyla, bir hakem kurulunun teşkili düşünülebilir.»

Doğan Avcıoğlu

HÜKÛMET PROGRAMI

MÜZAKERELERDE HÜKÛMET NAMEVCUTTU!..

Millet Meclisinde Hükûmet programına yöneltilen tenkidleri cevaplandıran Başbakan Ürgüplü, protokolde ve programda yer alan yaldızlı sözleri bir defa daha tekrarlamakla yetindi. Gerek protokolde, gerekse programda söylenmiş hiç bir şey yoktu. Yeni İstanbul'da Necip Fazıl, «Tek cümleyle program» adlı kısa yazısında, programı en iyi tahlil eden yazar oldu: **«Ürgüplü'nün Mecliste koşar adım bir sesle okuduğu, bazı durak yerleri (yaşa), (varol) nidalarıyla noktalı program, alışılmış klişe ve tâbirlerin sergisi halinde, bazı hastalık isimlerini bilen, fakat tedavileri mevzuunda tek yol göstermiyen, Mahmut Paşa vitrinlerindeki bayram çocuklarına mahsus paşa üniformaları gibi bütün sırmaları ve nişanları yerinde, ama mesnet ve hakikati nâmevcut, tarafsız bir hükûmetin, her tarafa yürütülmesi mümkün ve hiçbir adım atamıyacağı muhakkak, kitabet vazifesinden ibarettir.»**

CHP sözcüleri İnönü ve Feyzioğlu, yeni bir tip muhalefet örneği vererek, hükûmeti görüşlerini açık seçik ortaya koymaya zorladılar. İnönü ve Feyzioğlu «Toprak reformuna mâdem taraftarsınız, tasarıyı Karma Komisyonda görüşüp, derhal elbirliğiyle hemen çıkartalım» diyorlardı. İnönü, yerli petrolün korunması ve petrol fiyatlarının indirilmesi için girişilen teşebbüslere, yeni hükûmetin devam edip etmiyeceğini öğrenmek istiyordu. Hükûmetin, Maden Kanunu hazırlıkları hakkındaki görüşünü soruyor ve yeni ekibe «dışardan madenlerimizin millî menfaatlerimize aykırı şekilde istismarına yol açabilecek teşebbüslere karşı uyanık bulun-

Prof. Turhan Feyzioğlu
Cevap bekliyor

mak gerekir» tavsiyesinde bulunuyordu.

Feyzioğlu ise hükûmeti soru bombardımanına tuttu:

- Bütçede açık var diyorsunuz. Açık nasıl kapatılacak? Yeni vergiler ve başka gelirler bulmaya mı gideceksiniz, yoksa giderleri, bu arada yatırımları mı kısacaksınız? Vergileme yolunu seçerseniz hangi zümreleri vergilendireceksiniz? AP pogramında vergi [illegible]den söz ediliyor, vergi [illegible]mesini düşünüyor mu-

Süleyman Demirel
«Söz gümüşse...»

sunuz? Komisyondaki Emlâk Vergisi tasarısını kanunlaştıracak mısınız?

- Yüksek gelir gruplarının vergi kaçakçılığını önliyecek ne tedbirler alacaksınız? Bu yolda alınmış, servet beyânı, vergi açıklaması, gider beyanı tedbirleri hakkında görüşleriniz nelerdir?
- Kalkınma Plânını değiştirecek misiniz? Değiştirme düşünülüyorsa, hangi istikamette olacak?
- «Devletçilik şahsi teşebbüsün bittiği yerde başlar» diyorsunuz. Meselâ, özel sektörün başarı gösterdiği tekstil alanında devlet fabrikalarının özel teşebbüse devrine taraftar mısınız? Yoksa bu alanda, bundan sonraki devlet yatırımlarını durdurma düşüncesinde misiniz? Çeşitli illerde devlet eliyle kurulması kararlaştırılmış tekstil fabrikalarından vaz mı geçeceksiniz? Adalet Bakanı, bütçe müzakerelerinde CKMP sözcüsü olarak, petrolün ve Demir-Çelik'in devletleştirilmesini istedi, görüşünüz? Madenler ne olacak?
- Toprak Reformu tasarısının geçici komisyona sevkinden yana mısınız?
- Toplum kalkınmasına halkın gönüllü katılmasını tasvip ediyor musunuz?
- Nüfus plânlaması hakkında görüşünüz nedir?
- TRT Kanunu değiştirilecek midir?
- Sovyetlerle imzalanan Kültür Anlaşması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hükûmet Başkanı bu soruların hiçbirini cevaplandırmadı. «Bakan arkadaşlarımız, bütçe müzakereleri sırasında görüşlerini açıklayacaklar» demekle yetindi. Yalnız Ürgüplü'nün konuşmasında «Komisyonlar» tâbirini kullanması, **hükûmetin toprak reformunu bu dönemde çıkartmaya niyetli olmadığını açıkça ortaya koydu. Herkesin toprak reformu edebiyatı yapmasına rağmen, hükûmet, mevcut reform tasarısını kanunlaştırmaya arzulu değildir.** Öteki liderler ise, başta Bölükbaşı ve Ahmet Oğuz olmak üzere, Radyodan yayın imkânını bol bol tulûat yaparak değerlendirmeye çalıştılar. Partizanlık suçlamaları altındaki zavallı Radyo, bir sürü mahalle kahvesi dedikodusunu saatler boyu yayınlamak zorunda kaldı. Yeni ekibin fiilî lideri Demirel ise sustu.

Dedikoduların en tatlısı Toprak Reformuyla ilgili olanıydı. Alican, İkinci İnönü Hükûmeti sırasında hazırlanan tasarının bugüne kadar neden geciktirildiğini soruyordu. Feyzioğlu, YTP'li Tarım Bakanı İzmen'in samimiyetle hazırladığı reform tasarısının Bakanlar Kurulunda görüşülmesinin Alican tarafından nasıl önlendiğini anlatıyordu. Bölükbaşı, CHP 27 yıllık iktidarı devrinde neden bu işi gerçekleştirmedi görüşünü ortaya atıyordu. Ama «Geçmişi bırakalım. Madem hepimiz toprak reformundan yanayız, kanunu hemen çıkartalım» deyince, koalisyon ekibi, «İşi aceleye getirmiyelim» gerekçesiyle kaçıyordu.

Tartışmaların en ilgi çekici tarafı, 3,5 yıllık pek başarılı sayılamıyacak bir iktidar devresinden hemen sonra, CHP'nin hesap sorabilme durumunda kalabilmesiydi. Yeni iktidarın ağır toplarının CHP hükûmetlerine yönelttikleri tenkidler pek sudandı ve kolayca cevaplandırıldı. Ama yeni ekip, onu koltuğunda rahat oturtmaya niyetli gözükmeyen CHP'nin soru bombardımanları karşısında şaşkın ve cevapsız kaldı.

Ekrem Alican
Reform toprağa gömüldü.

Madenci Mr. Ely'nin Mukavelesi

Bugünlerde yeni Enerji ve Tâbiî Kaynaklar Bakanı, hükûmetin maden kaynaklarımızı koruma konusundaki tutumu hakkında ipucu verecek ufak bir karar almak durumunda. Karar, yarım milyon liradan fazla ücret karşılığı, Petrol Kanununun eşi bir Maden Kanunu Tasarısı hazırlayan Mr. Ely'nin mukavelesinin uzatılmasıyla ilgiliydi. Maliye Bakanlığı, kapitülâsyon tasarısı hazırlayıcısına 10 bin dolar daha verilerek, mukavelesinin uzatılmasını teklif etmekteydi. Eski Bakan Hüdai Oral, teklifi reddetme kararındaydı. Yeni Bakanın tutumu ise, meçhuldür.

Mr. Ely tasarısının hazırlanmasını âdeta empoze eden A.I.D. ise, sabırsızlanmaktadır. Nitekim bakır madenlerimize talip çıkan bazı yabancı şirketlerin taleplerine cevap verilmediği halde, A.I.D. bir mektupla «bu taleplerin karşılanmasından duyduğu memnuniyeti» belirterek, yetkilileri etkileme çabasındadır. Yeni Bakan, bu baskılara karşı koyamadığı takdirde, çok kötü bir puanla işe başlamış olacaktır.

Başbakan Suat Hayri Ürgüplü
Yaldızlı sözlerden ibaret bir program.

Mr. Grant dikkat!.

İşverenler tarafından tertiplenen bir toplu sözleşme seminerinde konuşan AID Direktörü James P. Grant, işverenlere nasihatlerde bulundu. Grant'a göre, sanayileşmek için yabancı sermaye şart, yabancı sermaye çekmek için de çalışma saatleri yüksek, ücretler ise düşük tutulmalı. Grant, «İş ve işçi münasebetlerini yürütürken, iş teşebbüsünüzün yatırımlarınız üzerinden müessir bir gelir nisbetini temin etmesini mümkün kılacak şekilde (yâni yüksek kâr sağlayacak şekilde) işletmenizin haklarını şiddetle korumanız lâzımdır» diyordu. Yüksek kâr, düşük ücret, aşırı çalışma... Amerikan hükûmetinin memuru, bunu gerçekleştirmek için «hakların şiddetle korunması» nı tavsiye ediyordu. Az gelişmiş ülkelerde yabancı sermayenin talebi buydu ve Mr. Grant sosyal adaleti ön plânda tutan başka kalkınma yollarını tasavvur dahi edemediği için, Türkiye'de Amerikan sermayesinin resmi sözcülüğünü yapıyordu. Mr. Grant'ın sözleri şudur: «Memleketinizin, önümüzdeki 5 yıl zarfında sanayi alanında, yılda yüzde 14 nisbetinde bir gelişmeyi istihdaf eden gayretlerine ulaşmasını temin etmek için gerekli olan büyük sermayeleri cezbedecek esasları, iş teşebbüslerinizin ortaya koyması gerekmektedir.

İş gücünüzü haftada 30 saat esasına veya işçi ücretlerini Batı Avrupa ve Birleşik Devletlerle mukayese edecek esaslara bağlamak hususundaki beşeri içgüdüleriniz ne kadar kuvvetli olursa olsun, böyle yapmak sadece Türk endüstrisinin yavaşlamasını, ya da durmasını ve sonunda Türkiye'nin kayıplara düçar olmasını intaç edecektir. Türk işçisinin, bir bütün olarak, eğitim durumu henüz böyle bir tazminatın, ekonomik gelişme ile âhenk içinde bulunmasını temin edecek bir prodüktivite seviyesine ulaşmamıştır.

İş ve işçi münasebetlerini yürütürken, iş teşbbüsünüzün, yatırımlarınız üzrinden müessir bir gelir nisbeti temin etmesini mümkün kılacak şekilde, işletmenizin haklarını şiddetle korumanız lâzımdır.»

«Orta Doğudaki tatlı kârlar» ın dostu Mr. Grant'ın işçi ücretleri gibi yerli ve yabancı sermayenin yüzde 100'ü aşan ve yatırımlara gitmiyerek dış ülkelerin yolunu tutan kârları hakkındaki görüşlerini de beklemekteyiz. Fakat daha önce AID Başkanı, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik politikasına müdahale etmekten kaçınmayı öğrenmelidir.

Petrol fiyatları

Petrol fiyatlarının indirilmesi meselesi uzamaktadır. Teknisyenlerimizin dahi meseleyi kuvvetli delillerle olgunlaştırdık'arı ileri sürülemez. Petrol fiyatlarında indirim yapma hakkımız olup olmadığı konusunda dahi ilgili hukukçular hâlâ kendi aralarında tartışmaktadırlar. Şimdi, rafineriler kurulurken petrol şirketleriyle imzalanan bir «porecès - verbal» meselesi ortaya çıkmıştır. Bazı sayın hukukçularımız, bu vesikanın petrol fiyatlarının indirilmesi konusunda elimizi kolumuzu bağladığını iddia etmektedirler.

Petrol şirketleri de, başka ülkelerde indirim yapmadıkları gerekçesiyle ortaya çıkmışlardır. Efendim, sadece Almanya, İsviçre, İtalya, İsveç gibi ülkelerde dünya fiyatlarıyla satış yapıyorlarmış, zira bu ülkelerde rekabet varmış. Bunlar başka memleketlerden de ucuz petrol alıyorlarmış. Onun için oralarda ucuz satmak zorundaymışlar. Ama bu çok devam etmezmiş...

Evet, yabancı şirketler, bu saçma sapan gerekçeyle, petrolü dünya fiyatlarının yüzde 35 üstünde satma hususunda ısrar etmektedirler. Fakat bu saçma sapan gerekçe, Türk hükûmetine tutulacak doğru yolu da göstermektedir: Petrol ithalâtında, milletlerarası kartelin insafına bağlı olmaktan kurtulmak ve kartelin rakiplerinden de mübayaa yaparak rekabeti sağlamak.

Egede tütün oyunları

Hükûmet buhranı sırasında Egede dolaşan Türkiye Ziraat Odaları Birliği teknisyenleri, Seydiköy'de köylülerin devletçilik - liberalizm tartışması yaptıklarını hayretle gördüler. Köylüler, «gidenler devletçiymiş, devletçi olanlar fakiri tutarlarmış. Gelenlerse, liberalmiş, tüccarı tutarmış» diyorlardı. Bu, devletçilik - liberalizm tartışması piyasa açıldıktan sonra da devam etti. Egede etkili bir kampanya yürüten CHP milletvekilleri, üreticiye perişanlıklarının yeni hükûmetin liberal politikasından ileri geldiğini uzun uzun anlattılar ve «Yerli ve yabancı alıcılara karşı zorlu bir rekabet yerine müşfik bir destekleme politikası uygulama» formülüyle ortaya çıkan Tekel Bakanını güç durumda bıraktılar. Gerçekten bu yıl Ege tütün üreticisi perişan olmuştu: Geçen yıl 14 lira olan Te-

[illegible] baş fiyatı, bu yıl 13 lira 25 kuruştur. Ve bu fiyat da nazari kalmaktadır. Zira Tekel, etkili bir destekleme mübayaası yapamamaktadır. *Ayrıca bol miktarda çok* düşük kaliteli tütün vardır ve bu tütün, «pırasa fiyatına» gitmektedir. Buna sebep, geçmiş yılların iyi niyetli, *fakat kolaylığa kaçan tütün* politikasıdır. CHP hükûmetleri, biraz da mavi küf hastalığının dış piyasalarda sağladığı kolay *satış imkânının rahatlığı* içinde, yüksek fiyatlı geniş destekleme mübayaalarına girişmişlerdi. Bu yerinde bir hareketti Fakat *yalnız yüksek fiyatla yetinmeyip*, üreticinin hızla teşkilâtlandırılarak, üretim, iç ve dış satışlar, kredi gibi işlerin plânlanması gerekliydi. *Bu yapılmadı. Bu yapılmayınca* da düşük kaliteli üretim hızla arttı. Rakip ülkelerin rekabeti dış talebi frenledi. Stoklar yığıldı, *kurt yabancı tekeller* durumdan yararlanarak ihracat fiyatlarını iyice düşürdüler. Tüccar yok pahasına tütün alma yoluna gitti. *Stokları yığılan Tekel*, hükûmetten yeteri kadar mali destek göremediği için, üreticiyi geniş ölçüde kaderine terketti.

*Bütün bunlar sadece yüksek fi*yatla devlet mübayaasına dayanan plânsız bir tütün politikasının çok görülmüş sonuçlarıdır. Eğer *iktidar değişikliği olmasaydı*, CHP de, AP'den farklı bir politika uygulayabilecek değildi. Nitekim, Egeli AP'lilerden gelen sert tenkidlerin *şaşkınlığı içinde Tekel Ba*kanı Topaloğlu, «Eski hükûmet baş fiyatı 13 liraya tesbit edecekti, biz 13 lira 25 kuruş verdik. Piyasa *8 Şubatta açılacaktı. Maliye* Bakanı Melen para bulamadığı için tehir edildi. Melen'e sorun» diye kendini savunmaktadır. Fakat *itiraf etmek gerekir ki*, piyasanın açılışını yeni iktidara bırakma ustalığını gösteren CHP iktidarı, üreticinin perişanlığını politik bakımdan iyi istismar etmesini bilmiştir. Eski Sanayi Bakanı [illegible] Erten, «Eğer bütçeye [illegible] oy verilmeseydi, Bütçeden [illegible] *fonlarla birlikte* Tekel'e 1 [illegible] milyon lira imkân [illegible] kararlıydık» diyebilmekte ve devletçiliğin faziletlerini [illegible] övebilmektedir.

Tütünde üreticiyi elbette devletçilik kurtaracaktır. Ama üreticiyi teşkilâtlandıran, aracıyı, tüccarı, *tefeciyi lüzumsuz hale* getiren bir devletçilik... Üretimi, tüketimi, ihracatı ve fiyat politikasını plânlayan bir devletçilik.

S.K.D.'de Prof Aren'in söylesisi

Sosyalist Kültür Derneğinin geçen Cumartesi söyleşisini, derneğin kırk kurucusundan biri olan Sadun Aren, «Sosyalizmin gerçekleşme *yolu ve bazı meseleleri*» konusunda yaptı.

Prof. Aren'in bu söyleşisini izlemeye gelen üçyüze yakın kişinin arasında Nadir Nadi, İhsan Hamit Tigrel, Sami Küçük, Suphi Karaman, Selâhattin Özgür, Adnan Aral, Kemal Badıllı gibi pek çok parlamanter de vardı.

Prof. Aren, zaman zaman dinleyicilerini kahkahalara boğan espirilerle de süslediği konuşmasına sosyalizmin tarifini ve tarihî gelişme seyrini anlatmakla başladı. *Söyledikleri özetle şunlardır*:

«Sosyalizm, insanın insanı sömürmediği, herkesin eşit fırsatlara sahip olduğu ve maddi ve manevi [illegible]lerin hızla arttığı bir toplum düzenidir. Böyle bir düzenin en önemli şartı, üretim araçlarının toplum elinde olmasıdır. Çok defa sosyalizmi sadece bu niteliği ile tarif etmek bile mümkündür.

Ancak sosyalizmi ahlâki prensiplerin gelişmesi sonucu kabul edilen bir sistem te'lâkki etmek [illegible] düşülmemelidir. Bu çok [illegible] bir düşünce olur. Ve [illegible] de bizi çok yanıltır. [illegible] sosyalizmi böyle anlarsak, yapılacak iş, hakim sınıfla[illegible] ikna etmek olur. [illegible] mümkün değildir.

[illegible] bahasına sos[illegible] gelişmesine kısaca [illegible]. Bunu mutad [illegible] kullanmadan yapa[illegible] saktamız. canlıla[illegible] yaşama iç[illegible]. Bu se[illegible] maddi ve [illegible] yaşama[illegible] bakımından [illegible] izah edilebi[illegible] tavuk asabi[illegible] erkektir? Niçin [illegible] sertir? Top[illegible] canlıların ve [illegible] toplum şekilleri de, yani bu toplumların maddi ve manevi nitelikleri de, aynı şekilde yaşama zorunluğu ile ilintileri bakımından manâ kazanır ve izah edilebilir. Kan dâvası.. Sürünün lideri takip etmesi, arı beyi vs...

Mesele böyle konulunca, açıktır ki, yaşama koşulları değişince fertlerin de, toplumların da nitelikleri en uygun biçimde değişmek zorundadır. Eğer bu intibak mümkün olmaz ise fert ve toplumu yok olur. Meselâ tarih boyunca bazı hayvan türleri, bazı kavimler yok olmuştur. İnsanların diğer hayvanlardan farkı, yaşama koşullarını bizzat değiştirebilmeleridir. Bunun niçin böyle olduğunu *bilmiyoruz, fakat böyle olduğunu* görüyoruz. Buna çok benzeyen diğer bir özellikleri de yaşama koşullarındaki değişikliklere beden yapıları itibariyle değil de, koşullara karşı tedbir alarak intibak etmeleridir. Ev yapmak, elbise yapmak gibi... İki önemli yaşama koşulu vardır: Biri ihtiyaç maddelerinin üretimi, diğeri gerek bunların gerekse fizik varlıklarının yabancılara karşı korunmasıdır. Üretim tekniğinin çok geri olduğu ve kimsenin fazla *kıymet yaratmadığı* zamanlarda, zorunlu olarak toplum sınıfsızdı. Üretim tekniğinin geliştiği ve her kesin ihtiyacından fazla üretim yapabildiği çağlarda, üretimi tanzim eden ve savunmayı sağlayan bir sınıf türedi. Böyle bir sınıfın türemesi, toplumun yaşaması için faydalı ve zorunlu idi. Bunlar, esas itibariyle bilgi sahibi kimselerdi ve bunu gene zorunlu olarak monopollerine almışlardı. Sayıları çok olamazdı, üretim tekniği buna imkân vermezdi. Başlangıçta ruhban ve askerler hâkim sınıfı teşkil ediyorlardı. Bunlar hâkimiyetlerini, usuller ve kaideler şeklinde de yerleştirmiş ve kabul ettirmişlerdi. Bu da en *tabiî yoldu. Üretim* tekniği ve savunma koşulları değiştikçe hâkim sınıflar, yâni toplumun örgütlenme biçimi de buna paralel olarak değişti. Toprağın, ticârî sermayenin ve makina ve techizatın üretimde baş rolü oynamaya başlaması, bunlara sahip olmanın önemini arttırdı. Böylece burjuva dediğimiz yeni bir sınıf türemeye başladı. Evvelki hâkim sınıflar, yâni ruhban ve asiller bunlar karşısında toplum içindeki nüfuzlarını kaybettiler. Çünkü toplumu *idare bakımından* fonksiyonları azaldı. Savunmaya herkesin katıldığı, kumandanlığın monopolden çıktığı, harp sanayiinin önem kazandığı unutulmamalıdır.

Mücadeleyi burjuvazi kazandı. Toplumu feodalitenin dar kalıplarından kurtardı, üretimi artırdı. Fakat yeni düzen de yeni despotizm getirdi. Eski düzenin yıkılması, yeni düzenin de tam kurulamaması, yer yer ıstıraplara sebep oldu, isyanlar çıktı. Yalnız hatırlayalım ki hâkim sınıflar, topluma hizmet ettikleri ve lüzumlu oldukları takdirde ve ölçüde bu durumlarını muhafaza edebilirler. Halbuki kapitalizm, mahiyeti icabı, bu durumunu yok edici işler yapmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu işler kısaca toplumun yaşaması için gerekli bilgi ve örgütlenme tekniğinin çok geniş bir kütleye yayılmış olmasıdır.

Diğer bir deyimle artık üretimi üretim araçları sahiplerinin direktifleri olmadan da yürütmek, hattâ üretimin kollektif bir nitelik kazanmış olmasından ötürü daha iyi yürütmek mümkün hale gelmiştir. Diğer taraftan kapitalizmin gelişmesi sonucu ortaya çıkan üretim araçlarından yoksun bir emekçi kütlesi böyle bir değişikliği ister bir kuvvet teşkil etmektedir.

Demek oluyor ki sosyalizm, yâni *sınıfsız bir toplum düzenine* geçiş tarihî gelişmenin bir sonucudur. Şimdi burada karşımıza çıkan birinci mesele, bu tarihî zorunluluğun az gelişmiş memleketler için de geçerli olup olmadığıdır. Diğer bir deyimle, kapitalizmden geçmemiş bir memlekette de bu safha az çok atlanarak sosyalizme geçilebilir mi? Buna evet diye cevap vereceğiz. İzah tarzımız da şöyledir:

İnsanlık câmiası bir bütündür. Aralarında bir ilişki olmak şartıyla, bunun bir kısmının tarihî gelişmeyi bizzat yaşayarak vardığı sonuçlar, diğer kısımlarında da benimsenir. Tarih bize bunu göstermektedir. Her toplum aynı tecrübeleri tekrar etmez, *aksine tecrübeler* birbirine eklenir. Tarihin öğrettiği en önemli şey, katiyen tekerrür etmediğidir. Bu fikri şöyle özetleyebiliriz: Sosyalizmin doğması için kapitalizmin gelişmesi şarttır. Ancak bu bütün insanlık için doğrudur. Yoksa her memleket için ayrı ayrı doğru değildir. Kaldı ki, bunun böyle olduğunu olaylar da doğrulamaktadırlar. Birçok az gelişmiş memleketlerde sosyalizmin gelişme yoluna girdiğini görüyoruz. Yugoslavya, *Bulgaristan, Cezayir, Küba, Mısır* ve hattâ Suriye.

Karşımıza çıkan ikinci önemli mesele, sosyalizmin yalnız işçi sınıfının eliyle mi gerçekleştirileceğidir. Yoksa daha geniş kütleler bunda rol alacak mıdır?

Cevap açıktır. Az gelişmiş memleketlerde işçi sınıfı küçüktür. *Hattâ aynı sonuç gelişmiş ülke*ler için bile doğrudur. Onun için diğer emekçi kütlelerin gayret ve işbirliği zorunludur. Çünkü dâvâ yalnız işçi sınıfının dâvâsı değildir. Sosyalizmi *yalnız* işçi sınıfının meselesi olarak vazetmek yalnız yanlış değil, zararlıdır da.

Fakat bütün bunlar, sosyalizme işçi sınıfının öncülük yapmayacağı manâsına gelmez. Bu sınıf sadece sosyalizme en yatkın sınıf değil, fakat aynı zamanda en organize ve en etken sınıftır. Ayrıca *sosyalizme geçildiği* zaman da bu sınıf büyümekte devam edecektir. Ancak bu öncülüğü bir imtiyaz şeklinde almaya imkân olmadığını da belirtmek lâzımdır.

Yukarı sosyalizme doğru gelişmeyi incelerken toplumun çok geniş katlarının buna iştirak edeceği zaten ortaya çıkmaktadır.

Diğer bir mesele sosyalizmin demokratik usuller çerçevesi içinde gerçekleştirilip gerçekleştirilemiyeceğidir. Bu meselenin iki yanı vardır: Birincisi, hâkim sınıfların *sosyalist* akıma demokratik mekanizma içinde yer verip vermeyeceğidir. İkincisi ise, yer verildiği takdirde, sosyalizmin oy çokluğu sağlayarak iktidara gelip gelmeyeceğidir. *Bu iki iki soru birbiri*ne bağlıdır. Hâkim sınıfların sosyalist akıma demokratik düzende yer vermeyeceğini söylemek, sosyalizmin oy alarak iktidara gelemiyeceğini iddia etmekle çelişme halindedir. Çünkü hâkim sınıflar sosyalizme demokratik mekanizma içinde şans görmüyorlarsa, onu bunun dışına itmezler.

Bununla beraber ben burada birinci değil, demokratik mücadeleye iştirak edildiğini farzederek ikinci şıkkı tartışacağım. Bu *konunun da yukardakilere bağlı* olduğu açıktır. Gerçekten eğer sosyalizm yalnız işçi sınıfının ve bazı aydınların mali ise, elbette ki bunların oy gücü, sosyalizmi iktidara getirmeye hiç bir zaman yetmiyecektir. Fakat bunun böyle olmadığını, çok geniş kütlenin sosyalizmden yana olabileceğini belirtmiştik.

Unutulmamalıdır ki burjuvazinin sayı olarak oy gücü pek azdır. Dar mânâda işçi sınıfınınkinden azdır. Bu durumda ideolojik mücadelenin ve *örgütlenmenin* rolü ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki, demokratik mücadelede zaferi kazanmak için herkesi ikna etmek de gerekmez. Karşı ideolojinin bozguna uğratılması ve etkenliğinin azaltılması ortamı çok değiştirebilir. Dünya olaylarının da bu konuda bize yardımcı olacakları muhakkaktır. Nasıl ki harpte de zafer kazanmak için düşmanın maneviyatını bozmak ve ana kuvvetini yenmek kâfidir. Her düşman erini tek tek yenmek gerekmez.

Değinmek istediğim sonuncu mesele yukardakilerle ilgili olarak ideolojik mücadele ve örgütlenme meseleleridir. Demokratik mücadelenin temel şartı, halkın siyasi bir parti içinde ve etrafında örgütlenmesidir. Bunsuz elbette ki hiç birşey olmaz.

Örgütlenmeyle birlikte ideolojik mücadele yapmak lâzımdır. Bu mücadelenin hedefi tarihi gelişmenin sosyalizmi mümkün kıldığını, bugünkü düzenin artık devrini tamamlamış olduğunu insanlara anlatmak, onları uyarmaktır. İdeolojik savaşın da iki yönü vardır.

1 — Partilerin ve genel olarak yönetici kadronun eğitilmesi: Toplumun sosyalizmden yana olabilecek katlarının büyük bir kısmı zihni bir atalet içindedir. Bir kısmı da köklü değişiklikleri göze *alamaz, küçük, büyük tavizlerle* yetinebilirler. Karşı ideolojinin yerleşmiş gücü ihmal edilmemelidir.

Ayrıca, kasten kafa karıştırıcı ve sosyalizmi yolundan saptırıcı gayretler de gösterebilirler. Demek ki, samimi ve gayri samimi çevre ve kişilerden sosyalizmi yolundan saptırıcı etkiler gelebilir. Partinin ve yönetici kadronun buna hazırlıklı olması, bunun için de doğru sosyalizmin devamlı savaşını yapması lâzımdır. Bu mücadelenin titizlikle yürütülmesi gevelemelere ve yuvarlak fikirlere yer verilmemesi lâzımdır.

Bu iş elbette ki kadınlara düşer. Aydınlarımızın bu konuda *aralarında çıkacak ihtilâfları* izzeti nefis meselesi yapmamaları, küsüp ayrılmamaları ve işin önemi ile mütenasip bir sorumluluk hissiyle dayanışma halinde bulunmaları gerekir.

Herhalde bu konuda çıkacak ihtilâfların yönetici kadroyu şaşkınlığa düşürecek bir açıklığa çıkmasına meydan verilmemek ve disiplin uygulamak gerekir. Bu konudaki müsamaha fikir hürriyetine saygı olmaktan çıkar, zaaf olur.

2 — *Halkın eğitilip uyarılması:* Halkın eğitilmesinde ideoloji bakımından aynı titizliği göstermeye lüzum yoktur. Buradaki amaç, sosyalist ideoloji ile çelişmeye düşmemek şartı ile halkın arzu ve eğilimlerinden faydalanarak onlara sosyalist bir yön vermeğe uğraşmak, bazı sosyalist hedefleri benimsetmektir.

Bu eğitimin ve faaliyetin temel *ilkesi halkı sosyalizme ısındırmak*, yaklaştırmaktır. Bunun için de halkın yararına olan her şeye sahip çıkmak ve gerçekleşmesi için çaba sarfetmek gerekir. Sosyalist akım muhalefette iken de emekçi halkın yararına işler yapabilmeli, mevcut iktidarı buna zorlamalıdır.

Ancak, bu mücadeleyi yaptıktan sonra, işler tam istediğimiz gibi olmadı diye, menfi davranmamalıyız. Meselâ toprak reformu mücadelesini yaptıktan sonra, tasarı bizim istediğimiz şekilde çıkmadı diye oy vermemeklik edemeyiz. Oyumuzu vereceğiz. Siz ekmek istiyorsunuz, onlar süt vermek istiyorlar. Ekmek vermediler diye, *çocuğu sütten de etmiyeceksiniz.* Siz iktidara geldikten sonra, süte ekmeği de eklemeye çalışacaksınız.

cuğu sütten de etmiyeceksiniz. Siz iktidara geldikten sonra, süte ekmeği de eklemeye çalışacaksınız.

Sosyalizm, sosyalizmden yana kuvvetlerin bilinçli çabası sonucu gerçekleşecektir. Bu çok önemli ve zor bir çabadır. Yüzyılların alışkanlıklarının üstüne çıkmak lâzımdır. Sosyalizmi basit bir dürüstlük ve fikir özgürlüğü meselesi *olarak görmekten sıyrılmak ve* toplumsal bir değişme olarak görmek ve kendimizi de bunun araçları telâkki etmek lâzımdır. Diğer taraftan da saflarımızdaki dağınıklığın, giriştiğimiz işin azameti göz önüne alınınca bizi ne hale, ne komik hale düşüreceği düşünülmelidir. İşte, bizim disiplinli olmak zorunluğumuzun kaynağı budur.»

S. D. K. nin Konferansları

Sosyalist Kültür Derneğinin Cumartesi sohbetleri, o kadar rağbet görmeye başladı ki, Genel Merkezin salonları kalabalığı alamaz oldu. Bu sebeple bu haftaki sohbet, daha büyük bir salonda, Cebeci'de Ankara Hukuk Fakültesinin karşısındaki Seyhan Düğün Salonunda yapılacak. Cumartesi günü saat 16 daki toplantıda Doğan Avcıoğlu «Millî Kurtuluş Hareketi ve Sosyalizm» konusunu ele alacak.

S.K.D İstanbul Şubesinin konferansları da ilgiyle izleniyor. Mart 1965 *programına* göre şu konferanslar verilecek:

6 Mart'ta Doç. Dr. Gülten Kazgan (Geri kalmış ülkelerde sosyalizm). 13 Mart'ta *Avdos Toros* (Ulusal kalkınmamızda eğitimin yeri ne olmalıdır). 20 Mart'ta İlhan Selçuk (Sosyalizm ve milliyetçilik) ve 27 Mart'ta da Doç. Dr. Cavit Orhan Tütengil (Türkiye'nin sorunları ve Prof. Baade).

EGE'DEKİ FACİA

M. Şükrü Koç

(Aydın Milletvekili)

İnönü hükûmeti çekildiği gece, bir bildiri yayınlıyarak 15 Şu**batta açılmasını kararlaştırdığı Ege tütün piyasasının yeni hükûmete bırakıldığını belirtti. Aslında Ege tütün piyasası ekonomik olduğu kadar sosyal ve politik bir konu idi. Geçen yaz aylarında Karadeniz fındık piyasası da böyle olmuştur. 175 milyon kilo olan üretim, Türkiye'nin iki yıllık fındık ihracatını karşılayacak miktara ulaşmıştı. Hükûmet, vurguncu tüccar ve ihracatçının ve hattâ Ahmet Emin Yalman'ın gürültülerine kulak vermiyerek taban fiat tesbit etti. 440 - 460 kuruştan kabuklu olarak Fiskobirlik eliyle alınacaktı bütün fındıklar. Öyle de oldu.**

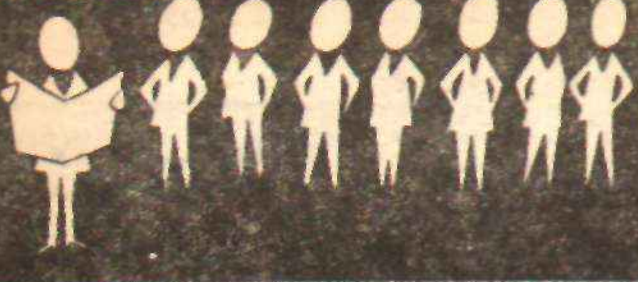
Ege tütünlerinde de durum aynı seyri takip edecekti. Bu yıl üretim çoktu. Yalnız Ege'de 120 milyon kilo tütün yetiştirilmişti. Buna karşılık kalite düşüktü. Üretim fazlalığı ve kalite düşüklüğü devletin işe müdahalesini daha çok gerektiren bir durumdu. CHP hükûmeti, Türk tütününün klâsik Amerikan pazarlarının oyuncağı olmasını istemiyordu. Zira Baxalis adındaki Rum asıllı Amerikalının keyfine kalmış olan Ortadoğu tütün fiatları, her yıl yeni yeni tehlikelerle karşılaşıyordu. The American Tabacco şirketinin mümessili olan Rum, ihtiyacı olan tütünü Türkiyeden değil, daha pahalı olan Yunanistan'dan almayı tercih ediyordu. Hattâ kendisini krallar gibi karşılayan Türk ihracatçı ve resmi çevrelerine yüz vermez olmuş, Türkiye'deki tesislerini tasfiyeye karar vermiş gibi oyunların içine girmişti. Buna karşı yapılacak iş, *tütünümüze yeni pazarlar bulmak, yeni satış bağlantıları yap*makı. Açıklandığına göre, CHP hükûmeti bunu sağlamıştı. Anlaşmalı memleketlerle yeni bağlantılar yaparken, Ortak Pazar kontenjanlarını işletirken, yeni pazar olarak Doğu Blokunu ele geçirmişti. Tütün karşılığında Sovyet Rusya'dan traktör fabrikası ile saman sellülozu fabrikası tesisleri alınacaktı. Doğu Avrupa ülkelerine de yatırım malzemesi karşılığında, Amerika ve Avrupa'ya satamadığımız düşük kalite tütün verecektik.

Onun için, Tekel İdaresi eliyle 1 milyon liralık tütün alınacaktı. Merkez Bankası kaynaklarından 500 milyon kredi ile Tekel'in hazineye yatırdığı aylık satış bedellerini 6 ay süresiyle tütün alımı kredisi olarak tecil edecekti. AP hükûmeti tam liberal-kapitalist geleneğe uygun bir yol tuttu. Tüccara 750 milyon liralık kredi sağladı, Tekel'e de 300 milyonluk imkân verdi. Kalite düşüklüğü bahanesiyle tüccar, Tekel'in verdiği 13.25 TL. lık başfiatı değiştirdi. Halen cari tüccar-başfiatı olan 8.50 lira üzerinden alım yapılmakta, Tekel ise seyirci durumunda kalmaktadır. Zira imkânları sadece 25 - 30 milyon kilo tütün almaya elverişlidir. Bu suretle ekici ile tüccar başbaşa bırakılmakta, daha açık bir deyimle tüccara «buyurun ezin» denilmektedir.

Ege piyasasında son 3 yıllık tütün ortalama fiatı 985 kuruş olmuştur. En düşük ve en yüksek fiat ortalmasıdır bu. Bu yıl ise bu ortalama 4 liraya inmiştir şimdiden.. Kısacası, tütün müstahsilinin *alın teri ve el emeği olan her kilo mahsulden Amerikalı* alıcılarla onların Türkiye'deki ortakları, tam 5 lirayı ceplerine indirmektedirler. Bunun toplamı 300 milyon liradır. Beynelmilel kapitalizm bu yıl Ege köylüsüne 300 milyon liralık bir soygun yap*mıştır. Marmara ve Karadeniz piyasalarında bu soygun daha da* artacaktır.

Devletçiliğin zaruretini bir kere daha gösteren bu facia köylümüzün, aydınlarımızın, işçilerimizin ve gençliğimizin gözünü aç*malıdır. Bu soygundan korunmanın yolu açıktır: Geleneksel ta*rım ürünlerimiz olan tütün, incir, üzüm, pamuk ve fındığımızı tek elden satın alıp ihraç etmek. Bu gelenek Türk köylüsünün menfaatinedir ve yabancısı değildir. Yapılacak iş TARİŞ, ANTBİRLİK, ÇUKOBİRLİK, FİSKOBİRLİK gibi mevcut kooperatif birliklerle Tekel'i bir «ihracat ofisi» içinde toplamak ve devletin ihraç kredileriyle teçhiz edip piyasayı tanzim etmektir.

Bu yola gidilmesi Anayasa ve Kalkınma felsefemize de en uygun yoldur. Bunu yapacak iktidar milli menfaatlere hizmet etmiş sayılacaktır. Milliyetçilik ve vatan sevgisinin bundan daha keskin ifadeli anlamı olamaz.

Rotatife Karşı Kalem

Çetin Altan, Milliyet'teki sütununu bırakarak Akşam'da yazmaya başladı. Bu, alelâde bir «Bâbıâli transferi» değildir. Altı yıldanberi Milliyet'in Peyami Safa'dan boşalan köşesinde kalem oynatan ve gerçekleri kütleye maletmesindeki başarısı ölçüsünde büyük şöhret kazanan Çetin Altan'ın işinden ayrılmasının çok ciddi nedenlere dayanması gerekirdi. Hem de Milliyet'in büyük mali yükleri altına girerek bir «hamle» ye geçtiği günlerde... Bu sebeple, Çetin Altan'ın Milliyet'ten ayrılması olayı kamu oyunda büyük bir merak uyanmasına, hattâ heyecana yol açtı.

Sahip olduğu geniş okuyucu kütlesi ve onlarla temas kurmadaki eşsiz ustalığı sâyesinde, son yıllarda kamu oyunu en fazla etkileyen bir yazar olarak Çetin Altan'ı gazetesinden ayrılmaya kadar zorlayabilen bir baskı mevcut olmalıydı. Bu baskı neydi?

İnönü gibi bir politikacının altından Başbakanlık koltuğunu çeken bazı yabancı ellerden bahsedildiği günlerde, bu gibi «çetrefil» işleri en basite indirip halka inandırıcı bir şekilde duyurmayı daima başaran bir yazar, durup dururken gazetesinden ayrılır mıydı? O yazar ki, kendisiyle ayni yolda yürüyen arkadaşı İlhan Selçuk ile beraber YON'ün kuruluşuna katılmış, mukavelesi öne sürüleren YON'de yazması Milliyet gazetesi sahibi tarafından yasaklanıncaya kadar yazmıştır. YON'ün çıkışı, Alican'ın çok sonraları bir sohbette «YON bizi ürküttü» diye naklettiği gibi, yabancı sermayenin Türkiye'deki komisyonculuğunu yapan iş adamlarını telâşa düşürmüş ve bu telâş, zamanla gazetelere ilân ve reklâm yoluyla baskı yapılması sonucunu vermiştir. YON, yüksek tirajına rağmen sistemli bir şekilde reklâm programlarının dışına itilmiş, büyük tirajlı gazetelerle yayın tarzları konusunda pazarlıklara girişilmiştir. Bu vâkıayı sayın Nadir Nadi, Cumhuriyetteki bir başyazısında açıklamıştır.

Öz çıkarlarını memleket menfaatlerinin bile üstünde tutan bu baskı grubunun telkinleriyle Çetin Altan, İlhan Selçuk ve Yön, pek ucuza kiralanabilen kalemlerin hedefi haline getirilmiştir. Ereğli - Çelik rezaleti, petrol soygunu, madenlerin peşkeş çekilmesi, dış ticaret yoluyla kaçakçılık ve ulusal bağımsızlık gibi somut meselelerin yurtseverlikle ve en açık şekilde halka duyurulması yoluna gidilince, bu baskı grubunun iplerini tutan el, bu defa bizzat ortaya çıkmak zorunda kalmıştır. İşte bundan sonradır ki, yabancıların Ankara'da İnönü'nün yerini alacak bir Başbakan adayı aradıkları haberleri duyulmuş, partilerin başına gökten zenbille inercesine Genel Başkanlar seçilmiş ve İnönü hükûmeti beklenilmeyen bir sırada çekilmek zorunda kalmıştır. Olaylar sırasında Amerikan Elçisinin ziyaretleri, Prof. Feyzioğlu'na Millet Meclisinde hükûmet programı üzerine konuşurken «Türkiye'nin şu veya bu Büyük Elçiyle idaresi devri, Mustafa Kemalle kapanmıştır. Gelin Mustafa Kemal'in haysiyetli, milliyetçi dış politikasında birleşelim» dedirtecek kadar kamu oyunu etkilemiştir Çetin Altan'ın Milliyet.teki köşesi, okurlarının ona en çok muhtaç olduğu bir sırada boş kalmıştır.

MESAJ

Çetin Altan'ın Milliyet'ten «bir fikir anlaşmazlığı sonunda ayrıldığını» bildiren Akşam, bir gün sonra yazarın büyük bir resmini de basarak Çetin Altan'ı kadrosuna aldığını ilân etti. İlânda, Çetin Altan'ın okurlarına bir iki satırlık bir mesajı da yer alıyordu: «Türk okuyucuları, sizlerin ve vatanımızın haklarını her şeye rağmen var gücümle savunmaya devam edeceğim. Bütün basın hayatımda bana gösterdiğiniz büyük dostluğu sonuna kadar hak etmeğe çalışmak inadım ve hırsımdır. Yarın ve yarınlara. Çetin Altan.»

Ömrü boyunca sansasyon peşinde koşan Bâbıâli basınında, bu hakikaten sansasyonel olay üzerinde hiç bir kıpırdama görülemedi! Halbuki, Çetin Altan'ın bu kısa mesajının satırları arasına gizlenmiş bir feryad, bir tehlike ihbarı açıkça okunuyordu. Çetin Altan, halkın ve vatanın haklarını «her şeye rağmen» savunacağını bildiriyordu. Şu halde, bir bilinmeyen kuvvet, onu «halkın ve vatanın haklarını savunmak» tan alıkoyuyordu. Mesele, Milliyet'te Abdi İpekçi'nin «Milliyet'ten mektup» sütununda Çetin Altan'ın, Milliyet'in kendisine seçtiği «sosyal bir demokratik düzene inanma» yolundan ayrıldığını yazmasıyla iyice su yüzüne çıktı. Çetin Altan, bu ithama derhal Akşam'da cevap verdi ve Milliyet'ten ayrılmasının sebebini açıkladı: Bir yazısı, «Amerika aleyhinde kanı» uyandıracağı gerekçesiyle yayınlanmamıştı. Yazı halbuki, ne yurt menfaatlerine aykırı idi, ne de «sosyal bir demokratik düzene»... Çetin Altan, iddiasının kanıtı olarak, Milliyet'in yayınlamaktan kaçındığı yazıyı da Akşam'da neşretti.

Mesele, basit bir çatışma değildi. Temelde çok ciddi sorunlar yatıyordu. Çetin Altan, yabancı sermaye, petrol, maden politikamıza yabancıların müdahalesi gibi konuları topluca ele alıyor ve bunları milli bağımsızlık açısından değerlendirerek Türkiye'nin ilerleme yolunu kesen engelleri aşma çarelerini araştırıyordu. Milliyet gazetesinin sahibi, bu yazıyı yayınlamayı reddetmişti ve «Amerika aleyhinde bir kanı uyandıracağı» gerekçesini öne sürmüştü. Çetin Altan ise, meseleyi fikir özgürlüğü ve bir yazarın içinden çıktığı topluma borçları açısından ele alıyor ve neşri reddedilen yazının bir «kıstas» olduğunu, bütün yazılarının bu ölçüde olacağını bildiriyordu. Yazar ile gazete sahibi arasında saatlerce süren tartışma, iki tarafın uzlaşmaz durumunu ortaya koymaktan başka sonuç vermedi. Çetin Altan İyice anlamıştı ki, şimdiye kadar sürdürdüğü bir çizgi üzerinde devam ederek siyasi ve iktisadi bağımsızlık, zenginliklerimizin Türk halkının yoksulluğu pahasına yabancılara ve onların yerli ortaklarına peşkeş çekilmesi, halka gerçeklerin duyurulması yolundaki mücadelesini Milliyet'teki sütununda artık yapamıyacaktı. Önünde iki yol vardı: Ya boynunu bükecek ve kalemini rotatifin menfaatlerinin emrine vererek rahat bir hayatın zevkleri içinde ömür sürecek, ya da haklı ve haysiyetli mücadelesine Bâbıâli rotatiflerine sırt çevirerek başka yollarla devam edecekti. İkinciyi seçti. Belki karnı doyacak, belki doymıyacaktı. Fakat, halkın kendisine sağladığı şöhrete, kendisinden esirgemediği güven ve sevgiye lâyık olma mutluluğunu duyacaktı. İlk düşündüğü, artık sadece YON'de yazmak oldu ve Milliyet'ten çıkarak doğru YON'e geldi ve kendisini aylardanberi bekleyen masasına oturdu. Çalışmaya başladı. Akşam'da çıkan «Ey zavallı Bâbıâli» başlıklı fıkrasında da yer verdiği gibi, **«Bâbıâli gazeteciliği bütün şatafatına ve süsüne rağmen Türkiye ve dünya gerçeklerini halka duyurmamak, fakir bir memleketin bahtsız insanlarını neden bu durumda oldukları konusunda uyandırmamak için elinden geleni yapmaktadır.**

Ben ise sade geçinmek için değil, halkın menfaatlerini savunmak için yazarlığı tercih etmişlerdenim. Bu bakımdan halkı sömürme eğilimindeki iç ve dış sermaye gruplarının bin dereden su getirerek dümbelekçi başılığını yapmıya çalışan ve kârını bu yoldan sağlıyan Babıâli basınıyla kolay kolay bağdaşmama imkânı yoktur. Nitekim Babıâli basınının mânevi bir afyon enjeksiyonunu mutlaka devam ettirmek arzusundan sıkılmıya başlıyan sosyal bünye, bütün memleket düzeyinde küçük küçük gazetelerle gerçek ve milliyetçi bir yayına doğru yönelme istidadındadır» diyordu.

Bu sırada Akşam'dan teklif geldi. Bir yüksek tirajlı gazetede ve her gün okularına seslenebilmenin câzibesi, Çetin Altan'a Milliyet tecrübesinin verdiği umutsuzluğu unutturdu ve Akşam'la anlaştı. Ama gene de, **«Benim Akşam'daki bu çabam Babıâli ile olan alış verişimin son iyi niyet denemesidir. Bundan sonra yazarlar, düşünürler ve memleketlerini gerçekten sevenler bir kaç kişinin kulu kölesi olmadan da özgürce yazılar yazabilsinler diye gerekli olanı yapmak uğrunda çok daha başka, çok daha etkili yollardan uğraşacağım.**

Gürültülü rotatiflere karşı küçücük bir kalemin kutsallığını, Kâbesini gönlünde taşıyan bir dervişin bitip tükenmiyen aşkı ve imanıyla Türk milletine ve basın tarihine karşı savunacağım...

Ve yaşarsam da muvaffak olacağım, yaşamazsam da...» demekten geri kalmadı.

Çetin Altan'a göre, rotatifler halka olan borcunu ödemiyor, gerçekleri ondan gizlemek için dönüp duruyorlardı. Bu durum böyle devam etmemeliydi. Nâmuslu kalemler, rotatiflerin âleti olmak durumunda kalamazlardı. Kalem ve fikir, ergeç rotatiflere galip gelecek ve mutlaka halkın mutluluğu yönünde çalışmak zorunda kalacaklardı.

PUF NOKTASI!..

Meselenin esası çok açıktır. Bir gazetenin bırakın kâr etmesi, yaşaması dahi ilân ve reklâmlara bağlıdır. Bugün dev bir sanayi haline gelen ve masraflarını sadece satıştan gelen para ile sağlamaları imkânsız bulunan büyük gazeteler için en hayati mesele reklâm ve ilân gelirlerini yüksek seviyede tutabilmektir. Reklâm ve ilân mekanizmasına tam hâkimiyet, büyük iş çevrelerinin elindedir. Değirmen gibi dönen rotatiflerin çarklarına su bu kaynaklardan gelir. Hele Milliyet gibi büyük yatırımlara girişmiş ve mali takatinin tamamını bina ve makinaya bağlamış bir gazete, bu reklâmlara herkesten fazla muhtaçtır. Reklâm kaynaklarından gelebilecek baskılara bu durumda karşı koymak kolay değildir.

Çok yakın bir geçmişte de bu mekanizma böyle işlemiş ve rotatiflerin çarkları sahiplerine yalnız servet değil, itibar ve şöhret de taşıyarak dönegelmiştir. Ama, artık bir «uyanış» içinde olan Türkiye'de belki ayni yollarla servet kazanılabilir. Fakat şöhret ve itibar yolu halka hizmettir. Çetin Altan bunun canlı bir örneğidir.

Talbott Orta Doğuda

Talbott Amerika Dışişleri Bakanlığının Türkiye ve Orta Doğu ile ilgili müsteşar yardımcısıdır. Akis Dergisine göre Talbott 22 Şubattan iki gün önce Ankarada boy göstermiş ve Elçiliğin o zamanki müsteşarı Mr. Robert Barnes'in Kavaklıderede Paris caddesinin 72 numaralı binasının zemin katındaki dairesinde Talât Aydemir ve arkadaşları ile temasa geçirilmiştir.

Yeni Gazetenin bildirdiğine göre, şimdi aynı Talbott Suriyededir ve sosyalist rejimlere karşı bir «Haçlı Seferi hazırlamaktadır. Yeni Gazetenin haberi şudur: «Genellikle iyi haber alan kaynaklar bu konuda Birleşik Amerika Dışişleri Bakanının Orta Doğu işleri müsteşarı Philip Talbott'un Orta Doğudaki sosyalist rejimlere karşı gerici bir cephe kurmak üzere bu bölgeye geldiğini ileri sürmektedirler. Philip Talbott'un bir görevi de, Şeria Irmağı kollarının yatağını değiştirmek için Arapların oybirliği ile verdiği kararı hükümsüz kılma yollarını aramaktadır. Başka bir deyişle Talbott'un amacı, Arapların bir kısmını sosyalizme karşı bir haçlı seferine yöneltmektir.»

POLİTİKA ve ÖTESİ

NAMUS GÜNÜDÜR !..

Mehmed Kemal

Geri kalmış ülkelerde, hele bizim gibi özellikle geri bırakılmış ülkelerde, o ülkeye siyasi, ekonomik, mali, askeri alanlarda etki yapan devletler, ülkenin kendi çıkarına bağımsız davranışlarına daima engel olurlar. O ülke bütün geri bırakılmışlığına rağmen oy'lu demokratik bir denemeye girişiyorsa, yöneticilerinin bağımsız seçilmesini de köstеklerler. Yöneticilerin kendi «muhip» lerinden olmasına itina gösterirler. Örneği Kongo, Vietnam ve Kore'dir. Buralarda yöneticiler o ülkeyi, siyasi, ekonomik, mali ve askeri alanlarda etkiliyen devletin adamlarıdır.

Bu tutum «geri bırakılmışlık» ın kaderidir ve doğal sonucudur. Gerçi bir devletin mâli ve ekonomik sığıntısı olmanın çıkarlarını paylaşanlar vardır. Bunlar mutlu ve memnundurlar. Ama çoğunluk daima ıstırap içindedir. Herhangi bir salgın ve afet sırasında çoğunluk ıstırabını anlar, fakat sebeplerini açık ve seçik göremez. Kızamık salgınını alalım: Doğu bölgesinde ölen yüzü aşkın çocuk bu yurdun ve bu halkın çocuklarıdır. Kendilerine devletin sağlık, sosyal ve alt yapı yatırımları götürülmemiştir. Kaderin ve tarihin emrine terkedilmişlerdir.

Şimdi dönüyor ve «ah ile vah ile» vakit geçiriyoruz. Ölen dört yüzü aşkın çocuk, sanki bu yurdun çocukları değilmişçesine uzaktan bakıyoruz. Halbuki uygar toplumlardan birinin şurda veya burda bir tek insanının, burnu kanasa nasıl davrandıklarını her gün gazetelerde okumaktayız.

15 - 20 yıldanberi Türkiyeyi yönetenler halkımıza ne vermişlerdir ki, bugün neyi istiyebilirler. Onlar için, iki çıkar vardır: biri bu halkın geri kalmışlıkta devamı; öteki mali, iktisadi, askeri ve siyasi alanlarda yabancı devlet etkisinden yararlanmanın durmaması...

Başka ülkeler milli kurtuluş savaşması yaparken, bu iç ve dış etkinin giderilmesini istiyorlar. Atatürk de milli kurtuluş savaşmasını yaparken «memleketin harici ve dahili düşmanlardan temizlenmesini» ilke edinmişti.

★

Bulgaristan ve Romanya'dan dönen bir gazeteci arkadaşımın dikkatini çeken, caddelerde ve sokaklarda bir tek Rus askerine raslamamış olması...

Soruyor kendini gezdiren resmi yetkililere:

«— Burada Rus askeri yok mu?»

«— Görürseniz bize de haber verin...» diyorlar.

Oysa Bulgaristan'ı da Romanyayı da Nazi işgalinden kurtaran Rus askerleridir. Varsa bile hiç birini sokaklarda göremezsiniz.

Bize ise bir «milli kurtuluş» hareketi yaptık. Kendimizi Amerikan mandası isteyenlere karşı bile kendimiz savunduk. Bugün sokaklarımız, caddelerimiz Amerikan askerleri ile dolu. Büyük şehirlerimizde sabahın erken saatlerinde Mehmetçiğin şoförlüğünü ettiği arabalar, üniformalı Amerikan subaylarını Türk kışlalarına taşımaktadır.

Kim bu Amerikalılar?

Ne işleri var bizim ülkemizde?

Dedelerimizin, babalarımızın suladığı 772 bin kilometre karelik bu yurdu, yıllar sonrası Amerikan etkisine terkedenler kimlerdir?

Bu sorulardan sonra, çıkarları olan bazıları:

«— Ruslar mı gelsin?» diyorlar.

«— Hayır. Ne Ruslar gelsin, ne de Amerikalılar dursun. Biz kendi kendimizi yönetmekten aciz değiliz. Kendi fabrikalarımızı kendimiz kurduğumuz, kendi demiryollarımızı kendimiz döşediğimiz günler ırakta mı?»

★

Amerikalıların «Key - man» leri olan bazı adamların işbaşına getirildiğini, yine ona yakın ve çıkarı bozulan çevreler öne sürmektedirler. Yıllar önce bizim öne sürdüklerimizi bu çevreler kızamık döker gibi açığa vurmuşlardır. Savaşmasını yapalım dediğimiz zaman, siz öne düşün, biz arkanızdan geliyoruz, diyorlar. Bunlara bu sefer, siz öne düşün biz arkanızdayız diyeceğiz.

Amerikalının siyasi, ekonomik, mali ve askeri etkisi bu ülkede azalmadığı sürece, memlekete huzur gelmiyecektir. Huzuru arayanlar beyhude yorulacaklardır. Meclise dolaylı olarak verilmekte olan önergeler de, güçsüz adamların, doğruları açıkça söyliyemiyenlerin boğulmuş sesleridir.

Amerikalıların «key - man» olarak, aracı olarak, ücretli olarak, satılmış olarak kullandıkları adamları teşhir etmediğimiz, verdiklerimizin bedeli olarak aldıklarımızın envanterini yapmadığımız, bunları halkımıza göstermediğimiz sürece bozukluğu, başıboş gidişi, aleyhimize olanları anlamamıza imkân yoktur. Elimize bugünlerde geçmiş bu fırsatı iyi kullanmamız gerekli.

«— Petrolümüz, madenlerimiz, ürünlerimiz, para musluklarımız kimin elinde?»

★

Anayasayı çiğniyerek meşruluğunu yitiren iktidar sorumlularına İsmet Paşa Meclis kürsüsünden soruyordu:

«— Türk Milleti Kore milletinden daha mı aşağı sanıyorsunuz?»

Bugün İsmet Paşa sormazsa, biz soralım:

«— Türk milleti Kongo'lulardan, Vietnam'lılardan daha mı aşağıdır?»

Milli kurtuluşumuz yeniden başlıyor.

Uyanın kardaşlar namus günüdür, milli bağımsızlık günüdür!...

ÇETİN ALTAN İLE BİR KONUŞMA

«Ve yaşarsam da muvaffak olacağım, yaşamazsam da...»
Çetin ALTAN

Çağına layık olmak diye bir şey var. Yediğin ekmeğe, içtiğin suya, okuduğun kitaba girdiğin düşünceye konuştuğun kişiye, içinde yaşadığın halka, insanlara layık olmak diye bir şey. Sonra haketmek diye de bir şey var. Yediğin ekmeği haketmek, aldığın ünü haketmek, sevdiğini, sevildiğini haketmek diye de bir şey var.

Yazarlık namuslu iştir. Hele bizimki gibi doğu toplumlarında yazarlık çok namuslu çok güzel, çok kahırlı, çok zor bir iştir. Bizde yazarlığı hakedebilmek öylesine belâlı bir iştir ki, bu işin içinden alnının akıyla çıkmış kişi o kadar çok değildir.

Bizde gazetecilik.. bizde kitapçılık çok ilkel bir durumda olduğu için bizim yazarlarımız o gazeteci hürlüğünü, o yazarlık hürlüğünü hiç bir zaman tatmamışlardır. *Sait Faik adını bilmeyen yoktur.* Benim için dünyadaki büyük hikâyecilerden birisidir. Bu sait *Faikin en güzel romanı* «Medarı Maişet Motoru» bir ünlü Bâbıâlı kitapçısında beş yıl beklemiş. basılmamıştır. Sonunda Sait kitabını kendi parasıyla basmıştı.

Eline bir rotatifi nasılsa geçirmiş birisi kendisini rotatifin sahibi saydığı kadar o rotatifle yazıları basılan yazarın da sahibi sayıyor. Şimdiye kadar bu böyle *olmuştur. Anlı şanlı,* o ünü bütün memleketi sarmış yazarlar iki paralık rotatifçinin karşısında nasıl *iki büklüm olmuşlardır,* bunu Bâbıâlide yaşayan herkes bilir. Ve bunu da herkes doğal bir olaymış gibi kabul eder. Babıâli yazara herhangi bir kimseden daha aşağılık davranmıştır.

Yazarların sahipleri onları istedikleri gibi kullanmışlardır. Bâbıâli düşüncenin, düşünce namusunun olmadığı bir yer olmuştur çoğu zaman. *Gazete sahibi* küçücük faydası için sağa sola yalpa vururken zavallı, malı olan, azıcık şöhrete ve bir parça ekmeğe satın aldığı yazarı da sürüklemiştir. Şu yazıcılık tarihimize bakarsak başınız döner, bu bir fırdöndüler tarihidir.

Daha yakın tarihimizden biliyoruz, bir yazar gazete Mustafa Kemalci olduğu zaman Mustafa Kemalci olmuş *faşizmi tuttuğu* zaman faşist olmuştur.

Bütün Babıâli boyunca da satılık olmamış yiğit yazarlar olmamış mı, olmaz olur mu? Olmaması tabiate aykırıdır. Babıâliye karşı koyan bu yazarlar, ki birçoklarını biliyor, tanıyoruz, kan kusa kusa, açlıktan, ya da hastahane köşelerinde ölmüşlerdir. Bugün unutulmuş *olan* bu yazarlar düşünce tarihimizin şerefi olarak Türk milleti yaşadıkça anılacaklardır.

Niçin *bu haldeyiz, biliyor mu*sunuz, hâlâ binlerce köy toprak altında, milyonlarca insan mağara çağını niçin yaşıyor, *biliyor* musunuz, bizde düşüncesini satan yazar çoğunlukta olduğu için.

Bir milletin başına büyük fe*lâketler gelir.* Büyük küçük felâketler... Örneğin o memleket iç ve dış sömürücülerin istilâsına uğrar. *Bu gerçekten büyük* bir felâkettir. Fakat memleketin yazarları, aydınları bu istilâya karşı koymazlarsa, işte bu, felâketlerin felâketidir. Ya korkularından, ya da satılmışlıkların dan karşı koymazlar. İkisi de aynı kapıya çıkar.

Bir milletin başına daha büyük bir felâket gelir. Toprağı ve kültürü sömürücüler tarafından *öldürülür. Bu ölüme karşı da* o milletin insanları karşı koymazlar. yazarları, aydınları ses çıkarmazlarsa işte bu da toptan ölümdür. Ölümden daha kötü, daha büyük, ölümlerin en iğrencidir.

Karanlık günler yaşıyoruz. Türk milleti çok karanlık günler yaşadı. Bazı milletlerin direnme güçleri vardır. Bu o milletin başlıca özelliğidir. Bazıları bizim direnme gücümüzün olmadığını yazarlar. Onlar aldanmışlardır. Anadolu *tarihine* bakacak olursak bu tarih bir başkaldırmalar, direnmeler tarihidir. Bir gün gerçek bir Anadolu tarihinin yazılmasını isterdim.

Uzun sözün kısası biz şimdi, bu günlerde felâketlerin en büyüğüne uğramış değiliz. Başı*mızda türlü belâler var.* Büyük çıkmazlarda bocalıyoruz ama ışığımız yok değil.

Namuslu, her şeye rağmen, ölümü ve açlığı göze almış direnen, sonuna kadar da direnecek yazarlarımız var. Gerçekleri ne pahasına olursa olsun Türk milletine ulaştıracak insanlarımız, yazarlarımız. Türk milleti hiç bir çağda bu kadar mutlu olmadı, çünkü hiç bir çağda onun yazarları bu kadar kesin belâyı göze almadı. Açlığı, sürün*meyi, hakareti böylesine göze* almadı. İkbali, şöhreti, parayı böylesine tepmeyi göze almadı.

Nadir Nadiler, İlhan Selçuklar, Çetin Altanlar, Turhan Selçuklar, Orhan Kemaller, Sabahattin Eyuboğlular, Melih Cevdetler... Daha da sayabilirim, Cevat Fehmiler... Bu isimlerden bir teki bile düşünce tarihimizi şereflendirmeğe yeter. Düşünce kavgası tarihimiz...

Çetinin evine, onunla konuş*mağa giderken Çetin'le yapaca*ğım konuşmaya böyle başlamayı kuruyordum.

— *Türkiye'nin* büyük meseleleri var. Bu meselelere hiç kimse dokunmuyor. Bana kalırsa dokunmayacaklar da.. Bunlar tabular.. Korkutucu, ürkütücü meseleler. Suyun gözünü tutmuşlar Bu meselelerin üstesinden gelmedikçe de, hiç birisinin üstesinden gelemeyeceğimizi de biliyoruz. Bu meseleleri de seninle çok çok konuştuk. Şimdi de Yön okuyucuları için bana bu dokunulmaz meselelerden bir kaçını söyler misin?

— *Bunlardan* birincisi Türk basının iç yüzüdür. Kazanç mekanizmasının ne olduğunu kedinin pisliğini saklar gibi saklamak zorunda olan bir basın o memleketin gerçeklerini halka söyleyemez.

— Niçin söyleyemez?

— Şunun için söyleyemez ki, o memleketin sefaletine ve perişanlığına sebep olan milletler arası sömürücülüğün tam ortasında kolu kanadı gizli ipler'e oynatılan renkli bir kukla duru*mundadır. Yerli ve yabancı şir*ketlerin bu gazetelere ilân yolu karşılığı verdikleri, sözde devlet *siyasetini denetleyecek güçte* görünen makine sahiplerini serma ye birlik grup'arına karşı bükük boyunlu bırakmakta. Bağımsızlıklarını, haykırdıkları halde hemen hemen hiç birisi para aldıkları şirketlerle Türk halkının iktisadî ilintilerini, kâr nisbetlerini, vergi meselelerini, su üzerine çıkaramazlar. Böylesine, bir bakıma satılmış sayılabilecek *bir basın, memleket gerçekle*rine ve düşüncesine elbette ışık tutamaz. Çünkü ilâncıların fay*dalarıyla* memleketin faydası hiç bir zaman bağdaşamaz. Birisi aksa, ötekisi kara.. Bunu da uzun uzun açıklamak gerekliğini duymuyorum. Bir memleketin fikir hayatı ilâncıların elinde böylesine karanlıkta kalmışsa o memleket lânetlerin en büyüğüne uğramış demektir. Dünyanın hiç bir memleketinde, hiç bir basın böylesine ilâncıların kulu kölesi *olmamıştır.* Basın ya ilâncıların faydalarını savunacak ya da yok olacaktır. Yok olmayı göze alacaktır. Çünkü bir gazete 25 kuruşa satılır ve 25 kuruştan daha fazlaya *malolur.* Hayatı ilâna bağlıdır. Türk düşüncesini kurtaracak, basın hürriyetini sağlayacak, bence bugün için tek çare ilânsız gazetedir. Çünkü bu anda gazeteler ilâna karşı koyacak gücü ve fikir yüceliğini kendilerinde bulamıyorlar.

— Ben bir şeye şaşıyorum. Sen, daha öteki yazarlarımız bugün gerçek bir demokrasiyi savunuyorsunuz. İvazsız yalansız, bir gerçek demokrasinin savunuculuğunu yapıyorsunuz. Ben *hepinizin yazılarını yıllardan bu* yana okurum. Demokrasi aleyhtarı tek satırınızı görmedim. *Demokrasiyi rotatif sahiplerinin* sizlerden daha çok savunması gerekmez mi? Bir diktatörlüğün onlara kaça malolacağını ancak Allah bilir. Gerçek bir demokrasiyi savunan sizlerin başına gelen belâlara şaşıyorum. Türkiye'de demokratik sistemi istemeyen kimsenin bulunmaması gerek. Gerçek bir demokrasi bizim basınımızın da işine gel*meli. Ama çok yazık, görüyoruz* ki, bu basın kısıntısız, gerçek bir demokrasinin aleyhindedir. Bense bunu onların faydalarıyla bir türlü bağdaştıramıyorum. Ne yapmak istiyorlar, gerçekten on dört yıldır içinde olduğum halde bunların düşüncelerini anlamadım etti. İnsan bindiği dalı böylesine keser mi. pes vallahi, ben anlamadım. Bir basının, Tür*kiye gibi bir memleketin* basınının, demokrasiyi yerleştirmekten başka kaygıları olmayan *sizler gibi* savaşçı *kalemleri* baştacı etmeleri gerekmez mi? Üstelik de...

— Baştacı mı? Baştacı etmeleri şöyle dursun... Sana bir *rakam söyleyeyim de meseleyi* daha iyi anlatayım.. Ayda altı yüz bin lira alan rotatif sahibi var. *Bana para* epeyce kördür gibi gelir. Demokrasi istemeyenlerin kendi durumları bu açıklıkta ortaya çıkacaktır çünkü. Demokrasi karanlıkta kalmış her köşe bucağa ışık tutar. Karanlıkta çalışanların işine gelmez demokrasi.. Basınımızda demokrasiyi, gerçek demokrasiyi, her şeye rağmen savunmağa çalışanlar ışıktan korkmayanlar*dır. Işıktan korkacak* kadar kirli işlere yatmış olmayanlardır. Demokratik gerçekler memleke*tin iktisadî platformunu da or*taya koyar. Böyle açık bir platformda millî gelir dağıtımına göre, işletmecilik esaslarına göre, eşitlik, özgürlük ilkelerine göre Babıâli basınını durumu epeyce falsoludur. Gerçek demokrasi bu falsoyu ister istemez ortaya çıkaracağı için demokrasiyi uyutmağa çalışırlar. Bu ise az önce senin şaştığın gibi *derinliğinde kendi aleyhlerinde*dir. Demokrasiye giden yolda bir uyutursun iki uyutursun, sonra yolun yönü değişir. Bu da onların belâlarını bulmaları demektir. Onların yerinde olsam ne kadar zararım olursa olsun, sonuna kadar gerçek bir demokrasiyi savunurdum. Çünkü ne yaparlarsa yapsınlar falsolu durumları bir gün mümkünü yok açığa çıkacaktır.

— Ne yapalım, basınımız bu basın.. Biz de yazarız.. *O kapıdan o kapıya kovula kovula* yazmaktan başka çaremiz var mı? Ben iki üç yıldır gazetesizim. Romanlarım imdadıma yetişmeseydi gerçekten açtım. Aç değildim, hamallık yapardım. Ya da başka bir iş bulurdum. Şimdi benim durumumda kalmış *yüzüne bütün kapılar* kapatılmış başka bir röportaj yazarını düşünün. Babıâlide sanırsam kapılar kötü gazeteci olduğum için yüzüme kapatılmadı.

— Demek istediğini anlıyorum Bu basın kendi yolunda yürümeğe istediği gibi devam etsin ve edecektir de.. Dilediği gibi manevi afyon ticaretini devam ettirsin. Türk halkı da boş durmuyor. O da bir yandan örgütleniyor. Onların karşısında özgür sendikaların gerçekten öz*gür gazeteleri özgür yazarlarla* yakında dimdik duracaktır Ben buna inanıyorum Bir millet ömrü billah afyon yutmaz. Afyon tiryakiliği bir hastalıktır ve ilâcı mutlaka bulunacaktır.

Özgür sendikaların gazeteleri çıktığı zaman basın diye oyna*nan* komedinin ne olduğunu işte o zaman göreceğiz. İşte o zaman okuyucular büyük gerçeklerin *kendilerinden* nasıl saklandığını anlayacaklardır.

— Memleketimizin bugünkü perişan durumu... Bana göre toprağımız ölüyor. Kültürümüz yozlaştırılıyor. Çünkü kültürü yozlaştırılmamış bir millet her zaman sömürücülerin elinden kendisini kurtarabilir. Toprağımız iyice ölmeden, kültürümüz tamamen yozlaştırılmadan... Kur*tuluşu sağlayabilecek miyiz?* İleri aydınların bütün direnmelerine, insanüstü gayretlerine rağmen ben korkuyorum. *Çünkü* toprağının yüzde doksan öldüğünü, yani acı çektiğini gözlerimle gördüm. Yani Türkiye ölüm kalım savaşındadır şimdi.

— Bir muayyen azınlığın akıl ve bilinç dışı hakedilmemiş çıkarlarını anayasaya aykırı olarak bütün araçlarla devam ettirme çabaları çoğunluğun uyanmasını, yaratıcılığa yönelmesini ve memleketin imkânlarını bilimsel metotlarla en üst seviyesine ulaştırarak nasibini alıp, mutlu yaşamasını köstek*lemektedir.* Toprak *reformunun*, orman reformunun, mesken politikasının, sanayileşme hareketlerinin gereken köklü bir silkinmeyle en olumlu bir şekle sokulmaması bundandır. İki buçuk milyon köylü ailesi topraksızken yüz bin dönüme sahip toprak ağaları vardır. Bu toprak ağalarının servetlerinin tümü kimse tarafından bilinmemek*tedir. Kereste tüccarları, dış* sömürücüyle işbirliği yapmış iç sömürücü, devlet eliyle zengin olan dış firmaların yaptıklarını devlete sokuşturarak bütçeden komisyon payı alan ithalatçı kliklerinin yarattıkları boş endüstri kalkınması, Apartımancıların açıktan kârları, ihracatçıların üretici köylülerden ucuza alıp, yabancı firmalarla ortak *olarak dışarıya sattıkları ürün*lerden kazanılan servet kimse tarafından bilinmemektedir.

— *Birkaç tane de izin verir*sen ben ekleyim. İsviçre bankalarındaki paralar.. İsviçre'deki Türk fabrikaları.. Bu fabrikalar Türkiye'de servetini garanti de bulmayan zenginlerimiz tarafından kaçırılan dövizlerle kurulmuşladır. Devam edelim.

— Evet, bütün bu paraların ne kadarı gerçek çalışanlara ne kadarı vergi olarak devlete, ne kadarı yatırımlara yönelmekte... Dediğin gibi ne kadarı döviz ola*rak dışarda kalmaktadır. Bunu* kimse bilmemektedir. Oysa plânlanmış bir tarım endüstrisinin dış pazarlarda sağlayacağı gelir bugün pek perişan bir durumda olan tütün, pamuk, incir, üzüm, fındık işçi ırgat ve yanaşmalarını insan gibi yaşatacak niteliktedir. Bu işçilerin ırgatların arasında dört yüz, beş yüz lira bile kazanamayanlar var yılda.. Evet bir yılda.

— Biliyorum. Bütün bunlar tamam... Yurdun imdadına erken bir zamanda yetişmek imkânı bulunacak mı? Onu soruyorum. Kültür yozlaşmadan, can çekişen toprak ölmeden... Hepimiz de açlıktan ölmeden.

— *İlk iş memleketin aydınla*rı çıkarcıların oyuncularını olduğu gibi halka anlatmalıdırlar. Anlatmak yolunu bulmalıdırlar. Doğruları söylemek her zaman zor olmuştur ama, mutlaka da bir yolu bulunmuştur. Doğrular ortaya çıktıkça, doğrular halka ulaştıkça tedbirlerin ve metotların ne olacağı daha iyi anlaşılacaktır. Şimdiki büyük mücadele ortadaki doğruları halka duyurmak istiyenlerle istemenler arasında cereyan et*mektedir. Bütün vatanını se*venler, aydınlar, öğretmenler, gençler bütünüyle Türkiye'nin Atatürkçü zinde güçleri, *tek ke*limeyle kendilerini memleketlerine adamışlar, ne pahasına olursa olsun memleket menfaatlerinin aleyhine kişisel çıkarlarını güçlendirmeğe, kurmağa çalışanlarla kendilerini satmamışlar birleşerek gizlenmek istenen gerçekleri kütlelere mutlaka duyurmak için her fedakârlığı göze aldıkça Türkiye'nin kurtulma*hızı kimsenin tahmin edemeye*ceği bir hızla gelişecektir.

— Ben diyorum ki, ne kadar hızla gelişirse gelişsin, ölüm de toprağımıza ve kültürümüze o kadar hızla yaklaşıyor Ben diyorum ki, kurtuluş gününde elimizde bir şey kalacak mı?

— Türkiye'nin kaynakları çok zengindir. Öyle olmasaydı yabancı sermaye başımıza böylesi*ne çullanır mıydı? Hem de* Abdülhamid devrinden bu yana. O günden bu yana memleketin en güzel çocukları emperyalistlerin kurşunlarıyla can verirler miydi, binlerce, binlerce... Türkiye ergeç kurtulacak, mutlu olacaktır halkımız. Bütün çabamız ve imanımız bunadır.

Dünya'da en değerli bir şey varsa o da umut olmalıdır. U*mutsuz dünyanın Allah bin belâ*sını versin. Çetin'e hak vermemek elde değil. Onlar toprağımızı öldürmeden kültürümüzü yozlaştırmadan Türkiyenin canına dişine takmış iyi insanları Kurtuluş Savaşında olduğu gibi halkıyla birleşerek her zorluğu altedecektir. Bakın kurtuluş savaşındaki gibi Anadolu'da gene mantar gibi küçücük gazeteler *çıkmağa başladı.* Halk işi eline aldı alacak.

Çetin'i böyle görmemiştim. Böyle *umutlu, böyle öfkeli,* böyle bilinçli. İnanmış adamın güzelliği gibi güzellik yoktur bu dünyada.

Sözlerimi gene Çetin'in sözleriyle bitirmek istiyorum. Başa koyduğum sözlerle. Dileğim bütün iyi insanların, bütün yürekli, ışık gibi insanların böyle başlayıp, böyle bitmeleridir. Her zaman, her zaman. Kıyamete kadar böyle.

«Ve yaşarsam da muvaffak olacağım, yaşamazsam da...» diyebilme mutluluğuna erişmeleridir.

Yaşar Kemal

SOSYAL ADALET ilkesi karşısında iftira silâhı

Prof. Dr. Muammer Aksoy

Toplumun, rejimin ve bütün vatandaşların yararına olan ve artık bütün uygar âlemce benimsenmiş bulunan görüşleri savunan mâsum insanları «komünistlik iftirası ile lekeleyiş», bu insanları tanıyan, onların samimi, dürst ve yurtsever görüş ve davranışlarını takdir eden binlerce insan (hele komünizmin ne olduğunu bilmiyen kimseler) bakımından pek tehlikeli bir propaganda etkisi yaratmaktadır. Bu kimselerin birçoğu, haklı olarak «memleket ve millet için böylesine hayırlı, bu kadar insanî ve âdil olan çözümleri savunan insanlar komünist ise, komünistlik iyi bir sistem, hattâ toplumu ve milyonlarca insanı içinde bulunduğu çıkmazdan kurtaracak biricik kurtuluş yolu imiş» diye düşünebileceklerdir. Görülüyor ki, Anayasa düzenimizin ve her demokrasinin caiz saydığı ve saymak zorunda olduğu «demokratik ve sosyal görüşler»e sahip insanları (hattâ batılı anlamdaki sosyalistleri) yani yurtsever ve idealist birçok insanı komünist olarak damgalamak «komünizmi sempatik gösterme»nin, «komünizm lehine yapılacak propaganda»nın en etkili olanını teşkil eder...

Anayasa süs değildir.

Toplumların idaresinde en iyi (hiç değilse en az kötü) olan rejim, şüphesiz ki, demokrasidir. Halk, kendi kendisini idare eder ve bir tek kişinin dahi, vaz geçilmez, devredilmez haklarının varlığı samimi olarak kabul edilirse, o toplumda iç huzuruna ve mutluluğa ulaşmanın ilk şartları hazırlanmış demektir. İşte bunun içindir ki, hürriyet istikametindeki akımı, yüz yıllar boyunca en kanlı çabalar bile durduramamış, insanlığın büyük bir kısmı (uygar devletlerin hemen hemen hepsi) sonunda ona kavuşmuştur. Diğerleri de er geç kavuşacaktır. 1789 ihtilâlinin yarattığı büyük rüzgâr, her ülkenin üstünde esmiş, her yere faydalı tohumlarını taşımıştır. Ancak 19 uncu yüz yılın ortalarından buyana, her gün biraz daha artan açıklıkla görülmüş ve biraz daha kesin surette inanılmıştır ki, insanları mutluluğa ulaştırabilmeğe, sadece klâsik hürriyetler yetmemektedir. Maddî sıkıntı çeken, çalışma imkânları garanti altında bulunmayan, toprak sahibinin veya iş sahibinin ağzından çıkacak tek cümle ile işinden yoksun kalabilen, barınacak en küçük bir yere dahi sahip olmıyan, kendisinin, karısının ve çocuklarının karnını doyuran sıcak bir çorba ve ekmeği bile yarın bulup bulamıyacağını kestiremiyen, hastalık karşısında tıbbi yardımdan tamamen yoksun sadece Tanrıya terkedilmiş bulunan insanların, «hür» olduklarını ciddi bir surette iddia edebilmeğe imkân yoktur. Amerikan Cumhurbaşkanı Roosvelt, «dört hürriyet» ten söz konusu ederken, bunlardan biri olarak da, «yoksulluktan kurtulma hürriyeti» ni saymıştır. Böylece, en açık bir surette dile getirmek istemiştir ki, «sefalet veya yoksulluk içinde bulunan kimse, aslâ hür sayılamaz!»

Oysa ki, yurdumuzda milyonlarca insan yoksulluk içindedir. Şehirlerin büyük gecekondu mahalleleri ve köylerimizin bir çoğu, insan haysiyetine yaraşır yaşama şartlarından mahrum yüzbinlerin ve milyonların acılarına sahne olmaktadır.

Demokrasinin amacı ise, bir toplumun bütün fertlerini baskıdan kurtarmak, onları insan haysiyetine yaraşır şartlara kavuşturmaktır. Bu, sadece zalim bir idareye (yani toplumun baskısına) karşı değil, toplum içindeki iktisadi veya sosyal düzenin yarattığı baskıya ve tabiatın doğurduğu ıstırap kaynaklarına karşı da bahis konusudur. Zamanımızın demokrasi anlayışı (Batının demokrasi anlayışı), demokrasiyi bir «şekil» olmaktan çıkarmış; onu «bir muhtevaya kavuşturmuş» tur. Sadece «yüzde 51 in, istediğini yapabildiği» bir toplumda, gerçek demokrasinin var olmadığını, ancak ve ancak bir demokrasi oyunu» nun oynandığını, bugün kabul etmeyen aklı başında devlet adamı ve hukuk bilgini artık yoktur. % 51 in, hattâ % 91 in oylarına dayansa bile, «çalıştığı veya çalışmaya hazır olduğu» halde, değil çoğunluğu, hattâ bir avuç vatandaşı bile «açlığa, sefalete, hastalığa, yarınına güveni olmıyan huzursuz bir yaşayışa mahkûm eden bir hukuk ve toplum düzeni» bugün artık demokrasi maskesi arkasına saklanan «demokrasi» ve hürriyet» gibi yüksek kavramlarla milleti avlamak isteyen) bir «siyasî sahtekârlık» sayılmaktadır.

Aynı görüşü, yeni Anayasamız da en geniş ölçüde benimsemiştir. Bir değil çeşitli hükümlerinde, bütün vatandaşların IKTISADI ve SOSYAL alanda güvenliğe kavuşmasını (yarınına güvenebilmesini) sağlıyacak esasları, demokrasimizin temeli olarak ilân etmiştir. 1961 Anayasası(2 nci maddesinde, «demokratik ve hürriyetçi Hukuk Devletinin», aynı zamanda «SOSYAL bir Devlet» de olması lâzım geldiğini, genel olarak belirtmekle de yetinmemiştir. Bundan başka, «toprak reformu», «Sosyal sigortalar», «âdil ücret esası gibi büyük prensipler Anayasada ilân edilmiş; ve her vatandaşın «tıbbî bakım ve sağlık şartlarına uygun konuta sahip olma hakkı», «başarılı öğrencilerin en yüksek öğrenim derecelerinden bile faydalanma hakkı», «iş bulma (çalışma) hakkı» ve «ücretli dinlenme hakkı» da dahil olmak üzere bütün diğer «sosyal haklar» Anayasamızda geniş ölçüde yer almıştır. Şu hükümleri de burada özellikle hatırlatmak isteriz. 10 uncu madde: «Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzurunu, sosyal adalet ve Hukuk Devleti ilkeleriyle bağdaşamıyacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.» 41 inci madde: «Iktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve HERKES IÇIN insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlaması amacına göre düzenlenir. 42 nci madde: «Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, iktisadi ve mali tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirleri alır.»

Bu hükümlerle, «sosyal adaleti gerçekleştirecek iktisadi ve sosyal bir düzenin kurulması» nı, Devletin amacı olarak ilân eden Anayasamız ve onu kabul eden Türk Milletinin, bu suretle «sadece kâğıt üstünde kalan güzel sözler» sarfetmek istediğini düşünebilmeğe imkân yoktur. Bütün dünyanın, önünde durulmaz bir akıma uygun olarak gittiği yol, artık «sosyal adalet yolu» olduğu, «hürriyetin, ancak bu sayede tam ve gerçek bir hürriyet haline geldiği», dürüst ve insancıl herkesçe teslim edildiği halde, hele «yoksulluklar içinde bulunan ülkemizde, böyle düşünmenin ve davranmanın, yalnız demokratik rejimin geleceği için değil, toplum olarak varlığımız bakımından bile kesin bir zorunluluk teşkil ettiği» şüphesiz iken, «memleketi değil, sadece kişisel çıkarlarını düşünen (kendi malvarlığına tapan) bazı dar kafalı insanlar, bu akımın ve Anayasanın karşısında ısrarla yer almaktadırlar.

Kiralık kalemler ve satılmış politikacılar

Ne yazık ki, taassubun yarattığı korkunç bir anlayışsızlık içine düşmüş ve «başka türlü düşüneni mahkûm etme» iptilâsının esiri olmuş bazı din ve siyaset yobazları da, «çıkarları için sadece memleketi değil, dünyayı bile havaya uçarmağa hazır bu kişiler» in -bilerek veya bilmeyerek- âleti, hattâ oyuncağı olmaktadırlar. Bu ikinci kategorinin en iğrenç tipi, kiralık kalemler ve satın alınmış siyaset adamlarıdır. Bunlar bazan sapıklığı, «millî petrol kaynaklarından elde edilen değerlerin; kendi toplumumuzda kalmasını ve yabancı dev şirketlerin petrol kaynaklarımızın gereği gibi işletilmesine engel olmalarının önlenmesini savunan görüşleri, komünist görüşler ve bu alanda gençliğin gösterdiği uyanıklığı da komünistlerin faaliyeti» olarak gösterecek kadar ileri götürebilmektedirler. Taassubdan uzak dinî inançlar, taassubdan ve menfaatten uzak siyasî görüşler, «insanları geniş görüşlülüğe toplumun ve bütün vatandaşların yararına olan prensiplerin kabulü» ne doğru ittiği halde, bu her alanın ağaları (toprak ağaları, siyaset ağaları, din ağaları) sadece ve sadece, «kendilerine başkalarının kaderine hükmedebilme imkânını veren aşırı derecede üstün durumları» nı koruyabilmek için «gerçek hürriyet» in, «sosyal adalet» in ve «çağdaş demokrasi» nin can düşmanı haline gelmiş bulunmaktadırlar. Ancak bunlar, Anayasanın hükümlerine de dayanan «sosyal adalet prensibi» karşısına çıktıkları zaman geniş halk kitlelerinin, idealist aydınların ve zinde kuvvetlerin desteğinden yoksun kalacaklarını bildikleri veya sezdikleri içindir ki, binlerce yıldır insanların faydalana geldiği en iğrenç silâha, yani «iftira» ya başvurmaktadırlar.

Toprak reformu başta olmak üzere, sosyal adalet prensibinin gerektirdiği düzen-

TURHAN

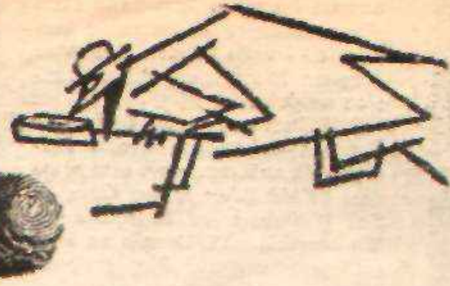
lerle çözümün, Anayasa düzenimize ve demok-
ratik rejime tamamen uygun düştüğü ve ha-
tâ bunlar olmaksızın demokrasinin kitlele-
mal edilmesinin (yani kuvvetli bacaklar ü-
türe yerleşmesinin) mümkün olmadığına d-
kunmuştuk. Böyle olduğu halde, demokra-
sinin yürekten savunucusu olan, fakat b-
memlekette sadece 30 bin, 300 bin, nihaye-
3 milyon insanın refah ve saadetini değil, 3
milyonun da «insan gibi yaşamanın asga-
şartlarına sahip olmasını kendisine ama-
edinen» insanlar, iftiracılarca «demokras-
nin, Anayasa düzeninin, hattâ Türk Milletini-
düşmanı olarak damgalanmağa ve yok edi-
meğe çalışılmaktadır. Onlara komünistli-
damgası vurulmak ve böylece «onların
toplumu ve Türk Milletini aydınlık ufuklar-
götürme imkânı önlenmek» istenmektedir.

«Bu iftira kampanyası» ya «fısıltı say-
sinde bir şahıs hakkında şayia yayma -
böylece bir süre sonra onun komünist olduğ-
na harkesi inandırma yoluyla, yahut ta dah-
ileri giderek «sosyalist veya sadece sosyal gö-
rüşleri savunan idealistlerin sözleri, yalan-
tanıklar yardımıyla komünist propaganda-
kılığına sokulmak, yani meşru ve memlek-
için faydalı olan fikirler, onlara eklenen bi-
kaç yalan sayesinde demokratik düzeni-
düşmanı veya ajan olan bir kişinin sözler-
haline getirivermek» suretiyle yürütülme-
dir.

Evet, bu iftira silâhı sayesinde, «bugü-
kü durumun statukonun) ne pahasına olu-
sa olsun savunuculuğunu yapanlar», bir b-
kıma başarı göstermekte, hele kendisini m-
li, hukuki, fikri bakımdan koruyacak imkâ-
lara sahip olmıyan bir çok idealist insa-
yıldırmakta, bezdirmekte, onları susmağ-
(hattâ nemelazımcılığa alışmağa) mahkû-
etmektedirler. Anayasanın çizdiği düzeni-
çerçevesi içinde kalan ve hattâ o düzenin ta-
olarak gerçekleşmesi için didinen bu tem-
insanlar, kendilerinden çeşitli bakımlardan d-
ha kuvvetli durumda olan iftiracıların te-
tibi yüzünden «gayri meşru ve yıkıcı eylem-
lerin failî» haline düştüklerini görerek, mem-
leket sorunlarını ciddiye almaktan artık ç-
kinmekte ve kısmen vaz geçmektedirler. Bö-
lece bütün dünya, yalnız teknik değil sosya-
alanda da ilerlerken, Türkiye kendisini ileri-
doğru çekecek kuvvetlerin olumlu etkiler-
den yoksun kalmakta, toplumun ve dev-
tin gelişmesi çelmelenmektedir. Bu sonuc-
memleketimiz için ne derece zararlı olduğ-
nu ayrıca belirtmeğe bile lüzum görmüy-
rum. «Kendi kutsal (!) servetlerini, sevg-
paracıklarını her şeyin üstünde tutan bu k-
şiler» ve «onların körü körüne yardakçılığ-
nı yapan kuklalar» veya «kiralıklar» içi-
toplumun aleyhine olan bir sonuca ulaş-
ması önemli sayılmıyabilir. Amma iki nokt-
üzerinde özellikle durmak isteriz ki, bunl-
«bizzat sosyal adalet düşmanlarının ve ift-
racıların bile dehşet içinde kalacağı ve he-
kesten çok zararlı çıkacağı sonuçlar» olarak
onlar için dahi bir öneme sahiptirler.

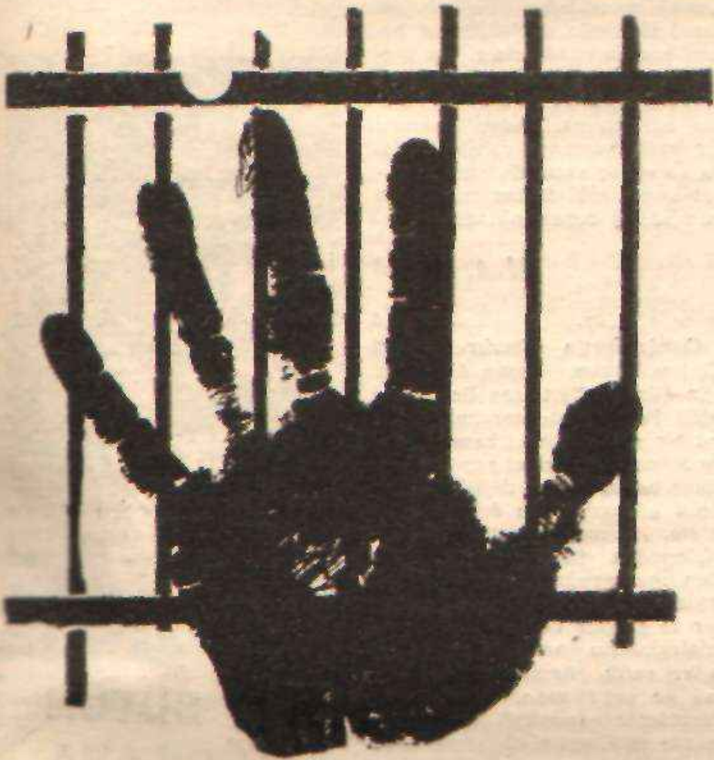
Refah sigortasının primi

Bu iki gerçeği kısaca şöyle belirtmek is-
teriz: Bir memlekette basın hürriyeti, s-
hürriyeti, toplantı hürriyeti ve serbest s-
çimlerle değişen iktidarlar sistemi kabul ed-
dikten sonra, halk kitleleri artık kendi d-
rumları ve toplum düzeni üzerinde düşü-
meğe başlıyacak, «bütün vatandaşların y-
rarına işleyen sistemler» ile, «yalnız mu-
bir azınlığın menfaatine işleyen mekanizma-
yı, birbirinden er geç ayırt edebilecekti-
«İçinde bulunduğu sefaletin ve güvensizliğ-
sürüp gittiğini gören geniş halk kitleler-
nin, sosyal adalet alanındaki susuzluğu d-
medikçe, «çalışan ve topluma faydalı ol-
yüz binlerce insan», toplum düzeni taraf-
dan haklarının gasbedilişine seyirci kalın-
dığının şuuruna ulaştıkça ,isyankâr olacakl-
ve demokrasi ile bağdaşamaz akımlara da-
kolayca kapılabileceklerdir. Her kişinin e-
nin önüne bir polis dikmek dahi, «sefale-
ve haksızlığın yaratacağı kötü meyveler» -
olgunlaşmasını önleyemez. Komünizme k-
şı en etkili silâh, onun tohumunu yok etme-
yani «sefaleti, yoksulluğu, iktisadi ve sosy-
alandaki haksızlığı ortadan kaldırmak», «r-
fahı ve insan haysiyetine yaraşır asgari yaş-
ma şartlarını, herkesin malı haline ge-

«Hiyeroglif» ten

[illegible] ve bu nimetleri hürriyet düzenine ek[illegible]. Sosyal adaletin sözde taraftarı, [illegible] gerçekte —kendi çıkarları yüzünden— [illegible] sadece engelleyicisi olan bazı varlıklı [illegible] *ve onların avanesi bilmelidir ki, sosyal* [illegible] ve sosyal güvenliği sür'atle ve geniş [illegible] sağlıyamamak, zamanımızda, demok[illegible] düzen için en büyük tehlikeyi yarat[illegible] demektir. Her gün katlanılmaz acılara [illegible] maruz vatandaşları, sergüzeştçi [illegible] adamlarının cuntalarına ve her türlü [illegible] tecrübelerine karşı hevesli olmaktan uzaklaştırmanın, hele demokrasinin imanlı savunucuları haline getirebilmenin tek çaresi, Anayasanın sosyal adalet ilkesine yönelmiş bütün hüküm ve ilkelerini ciddiye alarak, *onları biran önce gerçekleştirmeğe* çalışmaktır. Sefalete, açlığa, yoksulluğa ve haksızlıklara sistemli olarak göz yumma sonucunda demokrasi, kitlelerin gazabına kurban giderse, sosyal adalete düşman olan ve olumlu sosyal akımları durdurmak için her türlü gayrimeşru vasıtalara başvuran gözü dönmüş'er, bu akibetin manen hem baş sorumlusu ve hem de baş kurbanı olurlar. Şu halde, sosyal adalet düşmanlarının mahut tutumları, toplumun zararına olduğu kadar, bizzat kendilerinin de aleyhinedir. Oysa ki, *sosyal adaletin gerektirdiği çözümler için* varlıklı kimse'erin katlandığı fedakârlık, «refah sigortasının primi» sayılmak gerekir. Sigortanın güvenliğine kavuşmak isteyenler, onun primini seve seve ödemelidirler!

Ava giden avlanır

Iftira silâhının böyle bir alanda kullanılmasının *olumsuz sonuçları ise, daha zarar* lıdır: Top'umun, rejimin ve bütün vatandaşların yararına olan ve artık bütün uygar âlemce benimsenmiş bulunan görüşleri savunan mâsum insanları «komünistlik iftirası ile lekeleyiş», bu insanları tanıyan, onların samimi, dürüst ve yurtsever görüş ve davranışlarını takdir eden bin'erce insan (hele komünizmin ne olduğunu bilmeyen kimseler) bakımından, pek tehlikeli bir propaganda etkisi yaratmaktadır. Bu kimselerin birçoğu, *—haklı olarak— «memleket ve millet için* böylesine hayırlı, bu kadar insani ve adil olan çözümleri savunan insan'ar komünist ise, komünistlik iyi bir sistem, *hattâ* toplumu ve milyonlarca insanı içinde bulunduğu çıkmazdan kurtaracak biricik kurtuluş yolu imiş» diye düşünebileceklerdir. Görülüyor ki, Anayasa düzenimizin ve her demokrasinin caiz savdığı ve saymak zorunluğunda olduğu «demokratik sosyal görüşler» e sahip insanları (hattâ batılı anlamdaki sosyalistleri) *yani yurtsever ve idealist* birçok insanı komünist olarak damgalamak, «komünizmi sempatik gösterme» nin, «komünizm lehine yapılacak propaganda» nın en etkili olanını teşkil eder.

Nihayet, sosyal zihniyetli insanların ve sosyalistlerin dahi komünist olarak damgalanmasının âdet ha'ine geldiği bir toplumda, vicdanlı kimseler, «komünistlik ithamı» nı artık ciddiye almaz olurlar ki, bu halde ile, «gerçek komünistlerin dahi komünistliğine» kimse *inanmaz olur!* «Malûm ya, aklı başında herkes, bozuklukları, aksaklıkları be'irten kişi komünisttir!» denilip geçilir; ve böylece gerçek komünistler karşısında gereken tepki gösterilmez olur. «Kurt var, kurt var!» diye bağırmaya üçüncü defasında kimsenin inanmadığı gibi.

Özel teşebbüsçü komünistler!

Bazı saf insanlar ve hele demagoji sayesinde sosyal akımları gölgelemek isteyen kurnaz politikacılar, sık sık şu soruyu ortaya atmaktadırlar: «Peki amma, sosyalist olduğunu söy'eyen ve açığa vurduğu fikirlerde sadece sosyalistlik çerçevesi içinde kalan bazı kimselerin, gerçekte komünist olmaları, fakat komünistlik yasak olduğundan sosyalistlik kılığı altında fikirlerini *gizlemeleri,* mümkün değil midir?» Evet şüphesiz ki, sosyalist o'duğunu söyleyen ve sadece sosyalist *fikirleri ileri süren kişiler* arasında *dahi* komünistler bulunabilir. Ancak bunların sayısı, «nurcu» olduğunu söyleyen ve «nurculuk» propagnadas yapar görünen veya «faşist» ve «ırkçı» görüşleri savunan, yahut «özel teşebbüsçü» olduğunu söyleyerek «faşizm» ve «liberalizm» propagandası yapar görünen (yani bu kılıklara *girmiş olan) komünistlerin sayısından* daha fazla değildir!.. Hattâ yeraltı faaliyeti yapmak zorunluğunda olan komünistler, üzerlerine *şüphe çekecek fikirler* açıklamaktansa, çok kere «nurcu» veya «faşist» yahut «özel teşebbüscü» kisvesine bürünmeyi tercih ederler. Bu gerçek, yıllarca önce —sosyalizme yüzlerce kilometre uzakta olan— Bayar tarafından bile, en kesin surette belirtilmiştir. Ve son yıllardan beri, komünistlerin en şiddetle mücadele ettiği siyasi akım, sosyalistliktir. *Çünkü sosyalistlerin ve sosyalizmin* yayıldığı toplumlarda komünizmin şansı sıfıra düşmektedir

Sosyal ada'et düşmanları ve «fikirle değil beş parmağındaki kara ile (iftira silâhı ile) çalışmaya alışmış olan siyaset madrabazları ve yobazlar» kendileri için dahi bu derece zararlı olan sonuçları yaratacak bir yoldan *artık vaz geçmeli, kendi oturdukları dalı kes*mek apta'lığını olsun göstermemelidirler. Amma ne yazık ki, başka türlü düşünenleri ve *hele kişisel* çıkarlarını gölgeliyenleri, her araçtan faydalanarak en kısa yoldan ve kolayca temizleme (yani Makyavelist metodlardan faydalanma) iptilâsı, bazı «ağaları», «aynı siyasi partiden o'an fakat sosyal adalet için didinen kişileri» bile karalamaya sürüklemektedir Bunun bir çok misaline güzel Antalya'mızda dahi rastlamaktayız. Top*rak reformunu istemiyen her partiden* dar kafalı toprak veya siyaset ağaları veya o ağaların daha akılsız ve zavallı yardakçıları, Anayasanın öngördüğü çözümü savunan reformcuları (sosyal ada'etçileri), gizliden, gizliye —amma durmadan— lekelemek için arı gibi çalışmaktadırlar.

Şunu bilmelidirler ki, insanlığın doğduğu günden buyana, «iftira silâhı» kişilerin başına çok dert açmış, «iftira ediniz, iftira ediniz, ne olsa bir iz bırakır!» diye düşünenlerin mel'anetleri, sayısız insanın acılarına sebep olmuştur amma, iftira silâhı sayesinde hiç bir haklı dâva (toprak reformu ve *sosyal adaleti diğer gerekleri)* kuşaklar boyunca önlenememiştir. Türkiye'de de önlenemiyecektir! Gönül ister ki, ahlâkın, dinin ve hukukun «en kötü hareket» saydığı bir tutumdan (iftiradan) medet umanlar, hiç değilse akıllarını biraz kullanarak, gittikleri yanlış ve pek zararlı yola artık son verseler de, Demokrasimizin tam mânasiyle soysuzlaşmasına sebep olmasalar.

Iftiraya hedef olan idealist insanların tutumuna gelince: Bunlar, gittikçe şirretleşen *iftiracılara cevap vermeye* bile tenezzül etmemekle, kanaatımızca âsil fakat pratik olmıyan bir yol tutmaktadırlar. Zira karşılarındaki yaratıklar bu kadar ince yüksek bir dilden anlayacak mayadan değildirler. Bunları tuttukları iğrenç yoldan uzaklaştırmanın çaresi, onları enselerinden yakalayıp âdil Türk mahkemelerinin önüne götürmektir. Hasmı hile ile saf dışı etmeye alışmış olan bu kişiler, iftiranın kendileri için zararlı olabileceğini anlamalıdırlar ki, sosyal ve siyasi *hayatımızı zehirleyen iptilâdan* vaz geçebilsinler.

Bu yazı, Antalya Kültür Derneğinin hazırladığı «Tarih ve Güneş» adlı yıllıkta da yayınlanmıştır.

Basın nereye gidiyor?

Türk *Basınında hemen sonu hiç gelmeyen* ve *ikide bir tek*[illegible] bir deyim vardır: Hamle.. Bakarsınız gazetelerde ikide [illegible] «yeni hamlemiz» başlığı altında bir takım yeniliklerin habe[illegible] verilir. Ardından da yenilikler gelir. Bunların bazısı gerçek[illegible] yeniliktir, bazısı da sıradan herhangi bir tefrika, ya da bir ro[illegible].

Geride bıraktığımız hafta da Türk Basının özellikle «Büyük[illegible]» diye anılan gazeteleri için bir hamle haftası oldu. Her gaze[illegible] kendince bir takım hamleler yaptı. Daha yapmaya devam ede[illegible] de var.

Gazeteler niye sık sık bir takım hamleler yapmak zorunda[illegible]? Niye sık sık, bir takım gerçekten pahalı teşebbüslere gi[illegible]dirler? *Bunları, hergün 25 kuruş vererek bir gazete alan* [illegible] gazete okuduğu için de basın ve gazetecilik hakkında iyi [illegible] fikrinin var olduğunu sanan okuyucuların açıklıkla bilme[illegible] imkân yoktur. Hatta bunları, özellikle bu meselelerle uğraş[illegible] herhangi bir gazetecinin dahi bilmesine imkân yoktur. Bu [illegible] yavaş Türkiyede de bir uzmanlık işi olmaya başlamıştır.

[illegible] basınında bugün kıyasıya bir savaş vardır. Hem de dü[illegible], mala ve cana kadar uzanan bir savaş. Ama bu hiç [illegible] *su yüzüne ve hele gazete sütunlarına akseimez.* Ak[illegible], sıradan okuyucunun bunu satırların arasındaki gizli [illegible] bulup çıkarmasına imkân yoktur. Falan ya da filan [illegible] çıkan «Yeni hamlemiz» ilânı basının iç bünyesinde bir [illegible]. Bu savaş çoğunlukla bir iki gazeteye, nadiren de [illegible] gazetelere karşıdır.

[illegible] ayının son haftasında bir takım büyük gazetelerin he[illegible] birden yer alan «Hamle» ilânlarının bir genel savaş [illegible] *söylenebilir. Türk basınında 1950 den ve 1960'tan* [illegible] genel savaş verilmiştir. Her iki savaş da, Türk basını[illegible] bir takım gazetelerin girmesine, bir takım gazetelerin bü[illegible], bir kısmının da batmasına ve yok olmasına yol açmış[illegible] Birinci ve Ikinci Dünya Savaşları sırasında ve sonra[illegible] devletlerin doğması, bir takım devletlerin yok [illegible] gibi.

[illegible] sonrası, tıpkı Ikinci Dünya Savaşı sonrası gibi [illegible] büyük kutba ayırmıştır. Büyük basın ve küçük [illegible] 1950 basın savaşından sonra bu ayrılış Istanbul [illegible] *diye olmuştur. 1960 dan sonra ise, Istanbul* basınından bir takım gazeteler de süratle küçük gazeteler arasına itilmiş ve başlangıçta «Beş Büyükler» denilen beş büyük Istanbul gazetesi, —Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Akşam ve Yeni Sabah—, ayrı bir kutup teşkil etmişlerdir.

Ikinci Basın Savaşından sonra, savaşın galipleri olarak sivrilen beş büyükler arasında, tıpkı Ikinci Dünya Savaşından sonra olduğu gibi kısa bir dostluk ve sarmaş dolaşlık havası esmiş, *ardından da bir soğuk harp başlamıştır.* 1960 dan bu yana sürüp giden bu soğuk harbin ilk kurbanı Beş Büyüklerden biri olmuş, Yeni Sabah gazetesi kapanmak durumunda kalmıştır. Kapanmak zorunda kalmazdan bir *hayli zaman önce de dünya devletleri ara*sındaki feza yarışının bir benzeri olan tiraj yarışında sırasını Tercümana kaptırmıştır.

1963 yılında soğuk harbin alabildiğine sertleşmesi, gazetelerin gazete iç bünyesinde ve muhtevasında yaptıkları hamlelerin *yanı sıra, gazete sayfalarını arttırmaları yüzünden olmuştur.* Ilk olarak Hürriyet sayfalarını altıdan sekize çıkarmıştır. Başlangıçta bu davranışı bir delilik ve intihar olarak vasıflandıran öteki gazeteler kısa aralarla bu yarışa girmek zorunda kalmışlardır. Şimdi artık Cumhuriyet, Milliyet, Akşam, Tercüman, Son Havadis, Yeni Gazete, Ulus, Dünya, Yeni Istanbul her gün sekiz sayfa çıkan gazetelerdir. Işte Beş Büyüklerin arasında olduğu halde Yeni Sabah'ı kapanmaya mecbur eden bu yarıştır.

Soğuk harbin küçük kurbanları pek çoktur, Tanin, Tasvir, Havadis, Son Posta, Zaman, Hergün, Hür Vatan, Hareket, Vakit, Ankarada Kudret, Oncü, Hâkimiyet, Hakikat, Kuvvet, Yeni Ses, *Ekspres, Resimli Posta* vs..

Şubatın sonunda birden bire had safhaya dökülen ve soğuk harpten sıcak savaşa dönen hamlelerde ise artık küçük basının adı bile edilmemektedir. Şubat savaşına katılanlar başa güreşmektedirler. Bunlar da sırasıyla Hürriyet, Milliyet, Akşam ve *Cumhuriyettir. Basının bu savaşını Kırkpınar güreşlerine* benzetirsek, satış itibariyle büyüklerin arasına girebildiği halde Tercümanı bile «Büyük Orta» ya da «Baş altı» nda saymak gerekmektedir. Yanı başında tirajda altıncı gelen Son *Havadis* vardır. Yeni Istanbul, Ulus, Dünya, Izmirin Demokrat Izmir, Yeni Asır, Ege Ekspres, Ankaranın Adalet, Zafer gibi gazeteleri ise bu klasmanda olsa olsa destede ya da küçük ortada falan güreşmektedirler. Ustelik de bunların çoğunluğu bu güreşlerde son nefeslerini verecek durumdadırlar.

İlhami Soysal

siyasi notlar

Radyo meselesi

Dördüncü Koalisyon Hükûmetinin programı hazırlanırken, koalisyonun Bölükbaşı kanadı bir «radyo meselesi» ortaya attı ve bu meselenin bombası, Başbakan Urgüplü, Millet Meclisinde konuştuktan sonra yine Bölükbaşı tarafından patlatıldı.

Lider, Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun (TRT) tarafsız olmadığını ileri sürüyor, «Muhtar olmak demek, devlete karşı hali isyanda olmak demek değildir..» diye bağırıyordu. Bu olay, 26 Şubatta Millet Meclisinde cereyan ederken, meselenin gerçek yüzünü bilmeyenler doğrusu hayrete düştüler. Bölükbaşının bu telâşı neydi ve devlete karış isyan halinde olanlar kimlerdi?.

Dört partinin lideri, Suat Hayri Urgüplü'nün başkanlığında toplanıp da koltuk pazarlığı yaptığı günlerde, Millet Partisinin Genel Başkanı Osman Bölükbaşı, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı üzerinde ısrar etti. Aslında bu Bakanlığı CKMP'liler talep ediyor, bunun kendilerine bırakılmasını oldukça nazik bir üslûp içinde ileri sürüyorlardı. Fakat, Bölükbaşı, «Turizm Bakanlığı da, Turizm Bakanlığı» diye tutturdu ve bunda elma şekeri isteyen bir çocuk gibi ısrar etti.

Liderler, «aman iş bozulmasın» endişesinde oldukları için, *Bölükbaşının* bu ısrarı karşısında fazla direnmediler ve «Verelim de kurtulalım» havası içinde, Turizm ve Tanıtma Bakanlığını Millet Partisine sundular..

Bölükbaşı'nın, neden Turizm ve Tanıtma Bakanlığını ısrarla istediğini ilk anlayan, onun eski arkadaşı CKMP lideri Ahmet Oğuz oldu.. Bölükbaşı, bu Bakanlığa sahip olmakla, Türkiyenin en kudretli yayın organını eline geçirmeyi hesap etmişti. Artık, radyo bol bol Bölükbaşı'dan bahsedecek, onun demeçlerini yayınlayacak, 13 kişilik gruptan ibaret kartallı partisinin propagandasını yapacaktı.

Hükûmet ilân edildikten sonra, Millet Partisinden iki senatör Bölükbaşıyı itham eden birer demeç vererek istifa etti. Bu iki senatör, Vehbi Koç'un adamı, meşhur General Elektrikçi Orhan Alp'ın parti dışından ve M.P. kontenjanından Bayındırlık Bakanlığına getirilmesini tasvip etmemişlerdi. Demeçlerinde bu konuya da önemlice bir yer ayırmışlardı.

Istifa haberi ertesi gün gazetelerde çıkınca, Bölükbaşı bu iki senatöre şiddetle hücum eden bir demeç hazırladı ve Kırşehir mebusu Erdemir'i bularak, «Memduh, şimdi radyoya telefon et, benim bu beyanatımı yayınlasınlar..» dedi.

Kırşehirli Memduh, liderin emrini TRT'nin haberler merkezindeki yetkiliye iletti ve haberin yayınlanmasını Bölükbaşının ısrarla istediğini eklemeyi de unutmadı. Haberler merkezinin yetkilisi, senatörlerin istifasının radyodan verilmediğini bildirerek, Bölükbaşının cevabının da yayınlanamayacağını anlattı. Erdemir, liderinin emrini tekrarlıyarak, «Unutmayınız ki, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bizdedir» dedi.. Haberler merkezinin yetkilisi, Erdemir'in bu tehdidine güldü ve Bölükbaşının demeci çöp sepetini boyladı.. Haberin yayınlanmadığını gören Bölükbaşı ise, derhal faaliyete geçerek, Turizm ve Tanıtma Bakanı Zekâi Dormen'e meselenin halli

Osman Bölükbaşı
Radyoya taktı

için emir verdi. Turizm Paşası, ömründe ilk defa TRT Kanununu eline aldı ve uzun incelemeleri sonunda, Beyefendinin emirlerini tatbik ettirecek bir madde bulamadı.

359 sayılı TRT Kanunu, Türkiye Radyolarını **özerk** bir kurum haline getirmişti. Bu Anayasa kurumu sadece kendi yönetim kurulundan emir alabilirdi. Bir de Başbakandan. Ancak, Başbakanın emir verme yetkisi de yine kanunla sınırlandırılmıştı. Bir hükûmet bildirisi veya hükûmet adına yapılacak bir konuşma, Başbakanın *emri ile yayınlanabilirdi*. «Benim partiden istifa edenler, şöyle kötü kişilerdir..» şeklindeki bir demecin yayınlanmasına emir verecek bir yetkili mevcut değildi.

Bölükbaşı, bunun üzerine başka bir yol düşündü, mademki, koalisyonun ortağı idi, mademki o olmazsa bu hükûmet olmazdı, o halde, onun dediğini yapacaklardı.. Tutturdu «TRT Kanununu değiştirelim» diye teklifler getirmeğe başladı.

Hükûmetin programını hazırlayan dört Bakan, Bölükbaşı'nın bu tekliflerini bir kenara ittiler. Ne AP, ne CKMP, ne de YTP, TRT Kanununun değiştirilmesine taraftardı. Şimdi, hiç yoktan bir radyo meselesi ortaya çıkarmanın mânası yoktu.. Ama, lider de aklına takmıştı bir kere..

Hükûmet programı son şeklini aldığı gece, Bölükbaşı, Turizm ve Tanıtma Bakanı Zekâi Dormen Paşa'nın eline bir kâğıt vererek, dörtlü redaksiyon komitesine son bir defa daha yolladı. Bakanlar, Zekâi Dormen'e: «Olmaz, biz programı yazdık, radyonun tarafsızlığının korunacağını bildirdik, baş*ka bir şey ilâve edemeyiz» dediler.*

Zekâi Dormen Paşa, liderin yanına eli boş döndü. Lider de malûm küplerinden birine bindi. Onlara gösterecekti. «Müsaade buyururlarsa, Bölükbaşının kim olduğunu radyodakiler öğreneceklerdi..

26 Şubat günü, Başbakanın Özel Kalem Müdürü TRT Haberler Merkezine telefon ederek, hükûmet programının radyodan nasıl verileceğini, Başbakan adına sordu. Kendisine, hükûmet programının 19.00 Haberler bülteninde Başbakanın sesinden verileceğini, Gece de Türkiye Büyük Millet Meclisi Saatinde ayrıca okunacağını söylediler. Ozel Kalem Müdürü, durumu Başbakana anlattı, teşekkürlerini de iletti.

O gün saat 15.00 de Başbakan Urgüplü, hükûmet programını Millet Mecilsinde okurken, TRT'nin elemanları da sesini banda aldılar. Bundan Bölükbaşı'nın haberi yoktu, Meclis kürsüsünde radyo mikrofonunu göremeyince, fırsat bu fırsattır diye Yozgatlı Ismet Kapısız'ı kürsüye çıkarttı ve Kapısız, Başbakanın sesinin neden radyodan yayınlanmadığını sordu.

Başbakan, radyonun muhtar olduğunu, gereğini yapacağını bildirdi. Urgüplü, «Ozel kalemim kendileri ile konuştu, sesim yayınlanacak» demedi veya bunu söylemeyi nezaketi ile telif edemedi..

Ama, Millet Partisi Genel Başkan Osman Bey, fırsatı kaçırmak istemiyordu, çıktı kürsüye, «Muhtar olmak *demek, devlete karşı* hali isyanda olmak demek değildir» dedi.

O gece, radyo Urgüplü'nün konuşmasını da verdi, Bölükbaşının ve Yozgatlı Ismet Kapısız'ın konuşmasını da.. Radyo, hükûmet programını Başbakanın sesinden veriyor, aynı bültende Bölükbaşı ve Kapısız'ın radyo tarafsız değildir, şeklindeki cümlelerini yüzbinlerce kişi dinliyordu.. Bölükbaşının istimi boş lâf kalabalığından ibaret gemisi, başını sert bir kayaya vurmuştu.

Şimdi hükûmetin içinde bir radyo meselesi var. «Bölükbaşı Radyosu» meselesinin dışında, iktidar partileri hükûmetin istifa ettiği günlerde Radyonun Inönü'yü ve eski hükûmeti aşırı ölçüde tutan yayın yaptığı kanısında. Genel Müdürü değiştirme arzusu yaygın. Ne var ki Genel Müdür, ancak güvenlik mülâhazalarıyla, Yönetim Kurulunun mütalâası alındıktan sonra Bakanlar Kurulu kararıyla değiştirilebilir. Ya da Yönetim Kurulunun güvensizliği üzerine, Bakanlar Kurulu uzaklaştırma kararı alabilir. Her iki halde de Genel Müdür Danıştaya gidebilir. Danıştay, 48 saatte karar vermek zorundadır. Bu sebeple, Genel Müdürün değiştirilmesi hemen hemen imkânsızdır. Bu güçlüğü gören MP'li Turizm ve Tanıtma Bakanı, personelin tazminatını durdurarak, Radyo üzerinde bir baskı yapmaya çalıştıysa da, bu da sonuç vermedi. Zira tazminat kararı eski Bakan tarafından imzalanmış bulunmaktadır.

H.A. Yücel anıldı

Cumhuriyetin devrimci Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel için Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu tarafından her yıl bir anma töreni hazırlanıyor. 26 Şubat Cuma günü yapılan ayni tören bu yıl epeyce değişik bir nitelik gösterdi. Bu değişiklik en başta, törene katılanların kimliklerinden ileri geliyordu. Bundan önce yapılan törenlere genellikle Yücel'in dostları, öğretmenler ve gençler katılıyordu. Bu yıl dinleyicilerin arasında yeni kimseleri vardı. Anma, törenine Inönü de çağırılmıştı. Daha önceki törenlerde Inönü'yü çağırmayı kimse düşünmemişti. Ama artık muhalefete geçen Inönü'nün gerek Yücel'i ve Tonguç'u anma günlerine, gerekse Köy Enstitüleri gününe gelmek isteyeceğini düşünen Federasyon yöneticileri onu da davet ettiler. Inönü bu çağrıya olumlu cevap verdi, gelecekti. Ancak katıldığı bir toplantı yüzünden son dakikalarda gelemiyeceğini anlayınca, Yücel'i anma törenine Bayan Mevhibe Inönü'yü yolladı. Dinleyicilerin arasında *bulunan ikinci yeni kişi Dördün*cü Koalisyon Hükûmetinin AP. li Eğitim Bakanı Cihad Bilgehan idi. Işe başladığının ilk günlerinde Öğretmenler Federasyonu ile yakından ilgilenen, öğretmenlerle işbirliği yapacağını söyleyen yeni Bakan, törende kısa bir konuşma yaparak Yücel'in büyüklüğü konusunda birkaç söz bile söyledi.

Yücel'i anma töreninin en ilgi çekici konuşmasını Ceyhun Atuf Kansu yaptı. Kansu, Türkiye'nin düşün özgürlüğü gelişmesinde Yücel'in yerini belirtirken batı klâsiklerinin Türkçe'ye çevrilmesiyle Türkiye'nin içinde bulunduğu devrim düzenine düşün özgürlüğü bakımından eğitim yoluyla en büyük *etkinin yapıldığını, halkçı bir* hümanist düşüncenin yerleşmesinin sağlandığını söyledikten sonra şöyle dedi: «Ancak klâsiklerin çevrilmesi hareketinin eksik bir yanı da vardır. Bu eserler yalnız küçük bir okur-yazar topluluğunun tekelinden alınarak halka kadar indirilmeliydi. Halkın okuyabileceği ve anlayabileceği şekilde özetleri yapılarak geniş yığınlara mal edilmeliydi. Ayrıca, lise eğitiminde de klâsiklerden yararlanılmalıydı. Böylece beyinsiz bir başa benzeyen bugünkü lise *eğitimi* başka *türlü olurdu*. Yücel'in Eğitim Bakanlığından ayrılmasından sonra cumhuriyetin devrimci niteliği yitirilmeseydi, bütün bunlar yapılırdı.»

Ikinci ilginç konuşmayı öğretmen Osman Akol yaptı. Akol, Yücel'in en büyük ümidinin Köy Enstitüleri olduğunu, ama bu kurumları gene onun parti arkadaşlarının yıktığını, az gelişmiş ülkelerin eğitim kalkınması için Köy Enstitüsü ilkelerinin Unesco tarafından tavsiye edildiği bir zamanda Türkiye'de imam-hatip okulu açma yarışına girişildiğini söyledi ve söylediği her cümleye yeni Eğitim Bakanının dikkatini çekti.

ERZURUMDA ÖLÜM VAR

Ayperi Akalan

Okumuş efendiler, kültürlü hanımlar! Hayal gücünden yoksunluk hatıra gelmez sizler için.. Yahya Kemal «Insan hayal ettiği müddetçe yaşar» dediğinde elbette kıvanç duydu yürekleriniz.. Nice şairlerin mısralarında en ince hayallerin en uçucu biçimlerinde kapıp koyverdiniz kendinizi.. Hayal edin beyler, hayal edin olanca gücünüzle şimdi.. Erzurum köyleri kar altındadır.. Dört yanı saran bir karanlık, bir amansız rüzgârdır.. Tek gözlü köy evlerinde sabahadek yanıyor yetersiz, isli ışıklar.. Evlerde umutsuzluk, evlerde acı, evlerde ölüm.. Küçük elleri çırpınarak can çekişiyor, peşpeşe ölüyorlar nasipsiz çocuklar. Çocuklar sıska, bakımsız. Çocuklar çaresiz, gıdasız. Çocuklar hasta. Çocuklar ölü.. Bırakılmış, unutulmuş çocuklar. Bizimkiler gibi çocuklar.. Hani şu öksürse meraklandığımız, biraz solsa içimizin titrediği çocuklarımız gibi çocuklar...

Okumuş efendiler, kültürlü hanımlar! Akıllısınızdır mutlak. Çok işittik, gerçekleri aklınızla, katıhkla eleştirirsiniz sizler.. Ola ki «Köyde çocuk ölümünün lâfı mı olur», «Köy kadını alışmıştır bebeleri doğurup doğurup ölümlerini görmeye» dersiniz.. Aman efendiler etmeyin.. Sizlerden öğrendik: Ne demişler, «Köpekler aç olmasın» demişler.. Erzurum köylerinde soğumuş, ölü yanakların üstüne dökülüyor kanlı gözyaşları.. Saçlarını yoluyor analar... Ölü sayısı dörtyüze vardı varacak. Saçını yolanlardan biri olsun «Sebep gözün kör olsun, ocağın yıkılsın sebep» diyecek... Sebep kızamık değil... Açlık, fakirlik, çaresizlik, bırakılmışlık, sömürülmüşlük sebep... Erzurum köylerinde, karın ortasında, ayağa kalktı dineliyor sebep.. Sebep, gözlerlerimizin içine bakıyor.. Sebep ağzını açtı, avaz avaz haykırıyor kendini.. Türkiyenin tüm insanlarını insanca yaşamaktan alakoyanlar, toplumun çıkarlarını, halkın çıkarlarını kişisel çıkarları için yalayıp yutanlar, topraksıza toprak vermeyenler, işbirlikçiler, kökü dışarda iş adamları, çirkin politikacılar, irili ufaklı Çombeler, yalan söyleyenler, yalan söyletenler, uyutmak için geriliği, karanlığı arttıranlar, uyandırmayanlar, gerçek yurtseverleri, halkseverleri, gerçekleri söyliyenleri dokuz köyden kovmaya yeltenen yüreksizler, yurdun olanaklarını yüz kızartıcı anlaşmalarla satılığa çıkaranlar, sayıların, hesapların somut tanıklığını bile bile görmezlikten gelenlerdir sebep...

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında böylesine sebepler, sonuçlarıyla bir arada olmadan kızamık can alamaz.. Bu sebepleri ortadan kaldırmadan, halkımızın çoğunluğuna, köylü canlara insanca uygarca yaşamanın olanakları verilmeden, bu olanakları getirecek toplumcu düzenin yolu sağlanmadan da kızamığın aşısı bulunamaz..

Bizler öldürdük onları.. Sebep olduk.. Hepimiz sorumluyuz.. Okumuş efendiler, kültürlü hanımlar yitirin uykularınızı.. Erzurumda ölüm var. Bizim yüzümüzden...

BATICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER IV

Namık Kemal'e Övgü

Niyazi BERKES

> ***Sen nur içinde yat, Namık Kemal; seni hiç bir zaman unutmıyacağız. Fakat bil ki biz hâlâ senin bıraktığın yerdeyiz. O çok istediğin, o okadarı ile kanaat ettiğin birey özgürlüğünü bile, senin zamanından beri nice anayasalar yapıldığı halde, hâlâ elde edemedik. O senin çok istediğin Batı boyunduruğundan kurtuluşu, senin adını taşıyan birinin önderliği altında gerçekleştirdiğimiz halde bir kere daha senin o kadar tenkit ettiğin Tanzimat paşalarının yeni kopyalarının ihaneti yüzünden gene yitirdik..***

VI. Tanzimata karşı tepkiler

Tanzimat batılılaşmasına karşı çıkan ilk tepki, yani «Kuleli Vak'ası» nın temsil ettiği ilk siyasî hareket «biz» anlayışı üzerine karışık ve dolaşık ta olsa yeni bir şeyler sezilmeğe başladığını göstermekle beraber bu batıcılığa karşı ne Osmanlıcılığı ne de İslâmcılığı yansıtır. Çünkü *«biz» kavramı henüz belirli bir* kavram haline gelmiş değildir. Bugünün kuşaklarına bugünün Türk ulusal birliğini tabiî bir yol olarak anlayan bizim kuşaklarımıza bunun böyle olması yadırganacak bir şeydir. Ama gerçek şudur ki, ondokuzuncu yüzyıl ortasında bizim cedlerimizde ulusal birlik kavramı yok*tu.*

Türklerde geleneksel olarak ırk, din, kan, şecere, hatta dil birliği toplumsal birlik temeli olmamıştır. Türkler bunların hepsinde tekçiliği değil, çokçuluğu kabul ettiklerinden toplumsal birliklerinin temeli ya zenaat birliği ya da devlet birliği olmuştur. Türk tarihte en çok bu iki *kavramla varolmuştur.* Türkler hiç bir zaman teokrasi, aristokrasi, ırkçılık rejimleri kuramamışlardır. Devlet birliği kurmadıkları zamanlar çoğunlukla hayvancılık, çiftçilik, zenaatçılık birimleri ve kardeşlikleri halinde yaşamışlar, devlet kurdukları zaman da ne ırk prensibine ne de kan veya din prensipine yer vermemişlerdir. *Onsekizinci yüzyıldan* önceki Osmanlı devleti bunun en son örneklerinden biridir.

Bu açıdan **Türkler gerçekten tarihin en dikkate değer, dünyanın en medeni ve insancıl toplumlarını kuran insanlardır.** Fakat bu özellikleri onları iki olay karşısında çok kritik bir duruma düşürür. Biri, ekonomik hayatları *sarsıldığı zaman,* diğeri devletleri sarsıldığı zamandır.

Ekonomileri ve devletleri yıkıldı mı *darmadağın, perişan,* yönsüz bir hale gelirler. Bugün de buna benzer bir durumdayız. Onyedinci yüzyılda onsekizinci yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Türklüğü bu iki yandan çok darbelendi ve evvelce kullandığım bir *teşbihe* başvurursak, onsekizinci yüzyıl sonundan ondokuzuncu yüz yılın ilk çeyreği sonuna kadar süren bir koma haline girdi. Bu süre içinde eski Osmanlı toplumunun ekonomik ve politik düzeni allak bullak oldu; kişiler ne olduklarını bilemez oldular.

Ancak Mahmut II zamanında, Napolyon savaşlarının *İngiltere* yönüne çevrilmesi ile bir mucize kabilinden bu halin sonucu olan Batı peykçiliğinden kurtulma *mümkün olunca,* toplum bu koma halinden çıkıp tekrar bir devlet olarak dirilmeğe muvaffak oldu; bunda yavaş yavaş bir yeni «biz» kavramı belirmeğe başladı. Ondokuzuncu yüzyıl ortasında bu, henüz yeni ve beli*rsizdir.*

JON TURKLERİN TURKLUGU

Durumu anlatmak için, Abdulhamit zamanında Avrupa'da bulunan bir Jön Türk'ün anılarında naklettiği bir hikâyeyi zikredeyim. Bir kaç arkadaşı ile Paris'te bir kütüphaneye *dadanmışlar. Oraya* bakan memur veya müdür, bunları ilgi ile izlermiş. Nihayet bir gün sormuş:

— Siz nesiniz? demiş. Bizimkiler bakışmışlar. Hepsi birden:

— Müslümanız, demişler. Fransız:

— Bu, sizin dininiz. Milliyetiniz ne? Bizimkiler cevap vermişler:

— *Biz Osmanlıyız,* demişler. Adam gene tatmin olunmamış:

— Bu, sizin tâbiiyetiniz. Fakat milliyetiniz?

— ....

— Bakın, demiş, şuradakini görüyor musunuz? Ona sordum, «Ermeniyim» dedi. Bir de şurada oturan var; o da Rum olduğunu *söyledi. Siz de Rum veya Ermeni* olamazsınız ya!

Jön Türk, bu ya hayali ya gerçek hikâyeyi anlattıktan sonra:

— İşte o zaman Türk olduğum aklıma geldi, der.

[illegible] görürüz ki, onun bu [illegible], tahlile zorlayan [illegible] düşünerek bulunmuş[illegible] karşı uyanan «biz» anlayı[illegible] bu hikâyede olduğu gibi, bir [illegible] bir parça da Osmanlı [illegible] bile yenidir. Ba[illegible] düşün yolu ile [illegible] ilk ifadesidir. Asıl [illegible]

[illegible] ve İslâm hukukunda Türk geleneğine uygun örgütsel bir «biz» kavramı yoktur. Müslüman ümmeti üç kişi de olabilir, üç milyon kişi de, bir *devlet birimi olmaları şart değildir.* O zaman «millet» diye yalnız Müslüman olmayan kişilerin din toplumuna denirdi.

Müslüman Türk'ün örgütsel biz varlığı ancak devlet çerçevesi içinde mümkündür. Bu örgütsel toplum olarak devlet, İslâm hukukundan değil, Türk «kanun» geleneğinden doğmuş bir şeydir. *İslâm hukuku* sadece *inananlar arasındaki* bireysel münasebetlerle ilgilidir.

MUSLUMAN TOPLULUKLARININ SOMURGELEŞMESİ

Müslüman Türk'ün Osmanlı devletinin ekonomik birimleri ve siyasî temeli darbelenmeğe başlayınca şeriatçılar ortaya çıkarak, birey hukukundan başka bir şey olmayan *İslâm şeriatı ile örgütsel* Türk toplumunu kurtaracağız iddiası ile onu daha da dağıtmaya sebep oldular; devlet *bizliğinden yoksun şeriata kalmış bir toplumun* başındaki idare kolaylıkla Batı peyki haline geldi. Bağımsız bir devlet altında bir millet olma bizliğinden yoksun her Müslüman toplumu, Batı'nın ya peyki olmuş, ya da tüm esiri haline gelmiştir. Batı'nın ekonomik ve siyasî kudreti karşısında bu toplumlar pa*ram parça olmuşlardır.* *Bunun en feci* misalini Hint toplumu vermiştir. Moğul İmparatorluğunda Hindular zaten bundan yoksundular; fakat bu imparatorluğun bozulması ile Müslümanlar da ovalara yayılmış kuzular haline geldiler; hiç bir örgütsel bizlikleri ve birlikleri olmadığından Batı'nın önünde sapır sapır döküldüler. Müslümanlıkları, şeriata bağlılıkları çok kavi olduğu halde bunun onlara faydası değil zararı oldu. Endonezyalılar *bundan da daha kötü duruma düştüler;* çünkü onların ufak ufak sultanlıkları birer birer Hollanda kuklası haline geldikten sonra, milyonlarca insan Hollanda ekonomisinin önünde muazzam bir koyun sürüsü haline geldi. *Ulusal* birlik şuuru o kadar yok edildi ki, bu koca millet halâ bugün bile kendini bulamı*yor. Bu misallere karşıt misal olarak* sadece Japon toplumunu zikredeceğim. Batı, bu toplumu, örgütsel bir toplum olarak karşısında kaya gibi buldu; bu toplum Batı'dan istediğini eline geçirip kullanma hatta istismar etme marifetini gösterdi.

NAMIK KEMALIN OSMANLI MILLIYETÇILIGI

Osmanlı-Türk toplumu kuvvetli devlet geleneği sayesinde yukardaki misaller haline gelmekten kurtuldu.

Bununla beraber, orada bile Tanzimatın peykçiliğe dejenere oluşuna karşı *uyanan ilk tepkide Osmanlılıktan ziyade* Müslümanlık vardır. Çünkü bu tepkinin bir kısmı Batı peyki haline gelen devlete karşı olmakla beraber daha önemli kısmı Hıristiyana, yani Batı peykçiliğinden asıl faydalanan «millet» lere karşı idi.

Fakat, şimdi görüşlerini ele alacağı*mız, modern çağımızın* gerçek ilk düşünürü olan bir vatanseverin elinde bu İslâm-Osmanlı unsurlarının yoğrulmasından batıcılığa karşıt yeni bir «biz» anlayışına doğru ilk adım atılmış oldu. Bu düşünür Namık *Kemal'dir. O, Tanzimat* siyasetinin mahsulü olan Osmanlı kavramını alıp ondan, tabir caizse, bir Osmanlılık Milliyetçiliği *yaratan adamdır.* Onun için, önce onun zamanındaki bazı olayları gözden geçirdikten sonra, Namık Kemal'in Batı, Batılılaşma, Biz ve Bizleşme ve Toplumsal değişme veya «terakki» hakkındaki fikirlerinin eleştirmesine geçeceğiz. Unutmıyalım ki, geçmişteki büyük adamların fikirlerini eleştirme, bir «put yıkma» işi *değildir. Tarihte insanların* fikirleri duraksız bir oluşum halindedir; onun için Namık Kemal'in fikirlerini eleş*tirmek onu* yıkmak ya da kötülemek değil, toplum ve düşün tarihimizin geçirdiği oluşumun dönemlerini tanımak demektir.

MENDERES MODELİ REFAH

Namık Kemal'in bizim asla unutmıyacağımız büyüklüğü, bizde Menderes modeli Batıcılığa ilk karşı gelen ve buna *karşı bir milliyetçilik* şuuru yaratmağa çalışan adam olmasındadır. Bu çeşit batılılaşmanın toplumun ekonomik temellerini ve örgütlerini yalnız çökertmekle kalmayıp onların yerine yenilerinin gelişmesine imkân vermediğini de ilk gören ve anlayan odur. *Batı'nın* kuklası haline gelmiş hiç bir toplum bu halden çıkmak için kendine çekidüzen verecek re*formlar yapamamıştır. Yapamadığı için* bu halden kurtulmak için ulusal bir savaşı kazandıktan sonra bu gelişememe haline ancak devrimsel değişmeler yaparak girmek zorunda kalmışlardır.

Namık Kemal'in karşı geldiği *durumun* başlangıçları Tanzimatın ilânından bir yıl öncesine gider. 1838 de Londra'da *uzun müzakerelerden sonra,* aslında Mısır valisine karşı İngiltere ile ittifak isteme şeklinde başlayan bir iş a'elâde bir ticaret anlaşması ile sonuçlanmıştı. İngiltere kesin olarak böyle bir ittifaka yanaşmadı. *Bunun yerine bir ticaret antlaşması yap*makta ne var? diyeceksiniz. Bu, pek olağan bir şey; ama bu 1838 de olan, o olağanlara *hiç benzemiyor. Bu meş'um olay üzerine* yazacak çok şey var, ama burada yer yok. Kısaca söyliyeyim: tarihimizdeki ilk «satılık memleket» vesikası olan bu antlaşma ve ondan sonraki yıllarda diğer ileri gelen Avrupa devletleriyle de yapılan benzeri antlaşmalar gereğince Avrupa mamûl maddeleri gayet düşük gümrük *tarifeleriyle girecek,* bu *tarifeleri değiştirmek* hükûmetin elinde olmayacak; yabancı iş adamları her yere gidebilecek, her istediği işi yapabilecek, her kazandığını her istediği zaman alıp götürebilecek; ticaret ve zenaat serbest olacak, devlet müdahalesi ve tekelleri olmayacak, yani devlet ekonomik siyaset hükümranlığından mahrum olacaktı. *Her türlü ham madde, hattâ yiyecek* maddeleri, hatta bir harp halinde devletin millî müdafaası için lâzım bile olsa devlet *tarafından* (daha çok fiyat verip alabilecek olan) yabancı özel teşebbüsçünün ihraç etmesine mani olunamıyacaktı.

İngiliz başbakanı Lord Palmerston, büyük elçi Lord Ponsonby ve Türkiye'de *durmadan liberalizm propagandası yapan David Urquhart* (Ahmet Vefik Paşa'nın «en tehlikeli Türk dostu» dediği adam) bir yandan bu kadar avantalı bir antlaşma yaptıklarından ötürü birbirlerini tebrikler ederken bir yandan da Türk devlet adamlarının ahmaklığının bu derecesine şaşıyorlar. Lord Palmerston bu millete bayağı acıyordu.

Padişah *Mahmut hasta yatağında,* uğradığı yenilgilerin ıztırabı içinde bu antlaşmayı imzalamak istemedi. Yapacağı zararlar hakkında ileri sürdüğü itirazlara Reşit Paşa, hiç sevmediği ve Lord Palmerston'a müstebit diye kötülediği Mahmud'u «sanayi kuracağız, Avrupadan makineler, ustalar getirteceğiz; o zaman bu *mahzurlar kalmıyacak,* buna mukabil bu antlaşma ile Mehmet Ali'yi mahvedeceğiz» diye diller dökerek kandırdı. Türk köylüsünün, esnafının, endüstrileşmesinin ve nihayet Türk devletinin idam fermanını elde etti.

JAPONYA VE BIZ

Onur yıl içinde bu antlaşmanın neler [illegible] *anlamak* isterseniz Namık Kemal'in yazdıklarını okuyun. Dünyanın bir yerinde görülmedik bir liberalizm [illegible] *mi* başlayınca Avrupa ekonomisi [illegible] gibi geldi. Menderes modeli «gör[illegible] refah» başladı. Gene aynı [illegible] zim gibi batı meselesi ile [illegible] lar, tersine kapıları, pen[illegible] kapatarak, kemerleri [illegible] devletçilik siyaseti [illegible] yüz-ten itibaren yol[illegible] Avrupa aya-yılın sonlarına [illegible] halkı-e gel-rında bir en[illegible] ise sabun di. Reşit [illegible] sıkılmadan köpüğü [illegible] olmaz; bırakın «devlet [illegible] Mr. James Jones bu [illegible]

→

[illegible] yoksa ikisi birlikte mi olur» [illegible] gibi onlar yapsınlar» dediler, [illegible] modeli görülmedik refah dev[illegible] yabancı özel teşebbüsçülük rejiminin insafına havale ettiler. Tıpkı bugün olduğu gibi, sadece hacım ve kemiyet farkı var.

NAMIK KEMAL'İN BATI ANLAYIŞI

Namık Kemal'in hücum ettiği şey, böyle sonuçlar yaratan Menderes modeli batı medeniyetçiliğidir. Böyle bir durumda olan bir düşünür, ister istemez; «Batı nedir?», «Batılılaşma nasıl olur?», «Batı karşısında biz neyiz?», «Toplumun yenilenmesi, terakkisi nasıl mümkündür?» *sorularıyla karşılaşır.* Bu bakımdan o bizde «Batıcılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrim» sorusunu ilk ele alan adamdır.

Onda, aynı zamanda, ilk defa olarak batıcılık ve *bizcilik* karşıtlığının ve ikiliğinin doğuşunu, böyle bir karşıtlığın meydana gelmesi yüzünden toplumsal değişme ve kalkınma dâvasının olumsuz, hattâ muhafazacı yöne çevrilişinin ilk örneğini göreceğiz. İleride göreceğimiz gibi, Atatürk müstesna, daha sonraki kuşaklarda gelen başlıca düşünürlerimiz hep bu ikiliğe ve olumsuzluğa düşmüşlerdir.

Namık Kemal'in düşünüşünün dokusu hakkında bir fikir vermek için önce Avrupa uygarlığını anlatan yazılarından birinin özetini vermek isterim. Meşhur «Terakki» adlı yazısında şöyle anlatır:

«Göklerdeki yıldızlardan biri gelse» der (âdeta kendini kasdediyor) «ve bu mahlûk Avrupayı görse, insan gücünün yarattığı eserler onu hayretler içinde bırakacaktır. Yalnız Londra'da göreceği *harikalar aklına korku verecektir»* diyerek bu harikaları birer birer anlatır: «Parlâmento» mahkemeler, okullar, ticaret, hayvanat bahçeleri, rasathaneler, kütüphaneler tiyatrolar, basın (Bunlar, o zaman hiç biri bizde olmayan şeyler). Peki» bunları yaratan sebepler nedir? Şunları sayar: Özgürlük (hürriyet), eşitlik (müsavat), iş bölümü, ekonomi bilimi, buhar kuvveti, elektrik. Bu kaideler ve araçlar sayesinde insan medeni memleketlerde tabiatı hükmü altına almıştır, terakki yolunu bulmuştur. Fikirler çalışmaya ve bilime yönelmiş, refah dünyası yaratılmıştır.

Namık Kemal'in anlattığı bu Avrupa medeniyetini ve terakkisini o zaman okuyanlar acaba onu nasıl belliyorlardı? Avrupada insanlar çalışıyor, bilgi edinmişler *siyasileri de âkil mi âkil;* onun için özgürlük var, eşitlik var. İşte bu kadar. Namık Kemal'in Avrupa medeniyetini anlayışı, kendisinden yirmi yirmibeş yıl önceki ilk Tanzimatçıların anlayışından ileriye gidememiş. *Biraz* tarihe gidebiliyorsa da ancak Fransız Devrimi'ne kadar. O da ona toplumsal devrimler yanı ile gözükmüyor, bu devrim sadece akılda yapılmış bir devrim olarak gözüküyor. Sonra, bu Fransada olan devrim nasıl olmuş ta Londra'da medeniyet yaratmış? Namık Kemal'in okuyucuları batı Avrupada daha Fransız devriminden çok öncelere giden bir toplumsal değişme olduğunu, bu medeniyet denen şeyin bu değişme boyunca kâh yavaş, kâh hızlı ve sarsıntılı çalkalanmalarla bir yapı ve örgüt değişiklikleri sonucu olarak meydana geldiğini öğrenmiyorlar.

Bu uygarlığın kendi toplumunun tarihi ve o zamanki durum ile ilgisini ve tabiî olarak onunla ne münasebeti olabileceğini de anlıyamıyorlar. Her şey iki noktaya gelip tıkanıyor: Akıl veya bilim, bir de çalışma. (Say). Bu Avrupalı gerçekten soyut bir mahlûk, tıpkı onu görmek için göklerdeki yıldızın birinden kalkıp gelen mahlûk gibi. «Avbirinden kalkıp ge'en mahlök gibi. «Avrupa kafası» diye o zamandan bir efsane kalıyor. Medeniyet bu Avrupa kafasının işi; o kafayı alıp omuzlarımızın üstüne takmadan medenileşmek mümkün değil.

Namık Kemal batı uygarlığını tarih ve toplum şartlarından o kadar soyut şekilde anlıyor ki o uygarlığın içinde cereyan eden bazı toplumsal olayları gördüğü halde bu olaylarla uygarlık denen şey arasında bir ilişiklik görmüyor; uygarlığın bir kafa işi olduğuna saplanmış. *Gerçi insan gücünden ve hatta* iş bölümünden ekonomi biliminden de söz ediyor, fakat okuyucu bunlar arasında ne münasebet var göremiyor. Sözünü ettiği toplumsal olaylar arasında bilmeden çok önemli şeylerin üstüne basıp geçiyor da üzerinde durup bakmıyor. Meselâ, bu akıllara korku veren medeniyette üç önemli kusur bulunduğunu kaydeder: sınıf farkları ve imtiyazları; konsolide oyunları dediği mali spekülasyonlar; akıl hükümlerine aykırı âdet ve gelenekler. Hatta daha da ileri gidiyor: haksızlık ve zulüm de kalkmış değil, diyor; bir çok insanlar açtır; siyaset çoğunluğun çıkar isteklerine göredir (çoğunluk mu acaba?), akıl işlerine din işleri karıştırılmıştır» diyor. Hatta, Avrupa düşünürlerinin ilerde bunların *büyük bir devrime yol açacağından* bahsettiklerini söylüyor (belli ki sosyalistleri kasdediyor). Fakat bütün bunlara rağmen bunlar olsun bu uygarlığın üstünde oturduğu toplumsal rejimle onun arasında sıkı bir ilişiklik olduğunu ona anlatmıyor. Uygarlık denen Avrupa medeniyeti o kadar tarih ve toplumdan soyut bir akıl işi ki kusur diye gördüğü olaylar tuhaf tesadüfler olarak görülüyor. Demek ki toplum ile uygarlık arasında zaruri bir ilişki yoktur. Uygarlığı yapan toplum değil, bireydir. İkisi arasında bir ilişki söz konusu olsa bile, bunda uygarlık topluma etki yapıyor, toplum uygarlığa değil.

Demek ki onsekizinci yüzyıl sonu tarih yazarı Asım boşuna hayıflanıyordu. Frenklerden siyaset öğrendiğini sandığı aydınlar, Fransız Devriminden» bizdeki gericilerin açtığı Volterlik, dinsizlik suçlamaları yüzünden belli ki siyaset ve tarih görüşünde hiç etkilenmemişler. Bir şeyler öğrenilmişse bile Osmanlı tarihinin komà devri dediğim dönemde o da unutulmuş. Osmanlı kafası tarih şuurundan yoksun cascavlak kalmış. Onun için Namık Kemal Londrada Karl Marx'tan bir iki blok ötede yaşarken şimdi Fransız Devrimi'i düşününün çok daha ötelerine gidildiği bir devirde, o düşünün tavşanın suyunun suyu gibisi kalmış ikinci üçüncü el kitaplardan onu öğrenmeğe çalışıyordu. *Hem de tanıdığı sosyalistler olduğu halde.* (Birinci Enternasyonale Marx'tan sonra başkanlık etmiş olan tanınmış bir sosyalist Yeni Osmanlıların hareketine ve fikirlerine yardım etmiş bir zattı. *Öyle olduğu halde,* Yeni Osmanlıların uygarlık görüşünde toplumculuk yanı hiç yoktur).

BİREYLER OKUTULURSA...

Namık Kemal'in batı uygarlığından alınacak şeyler konusundaki fikirlerine gelirsek bu düşünüş şeklinin etkilerini görürüz. Batı uygarlığında «biz» için önemli yalnız iki şey var: hürriyet» aydınlanma. Zamanla bunlar «Kanun-u Esasi» ve «Maarif» oldu. Yâni, Anayasa yapılırsa, okullarda bireyler okutulursa bizde de uygarlık olacak. Avrupa uygarlığının, üstünde oturduğu toplumsal sistem *bizi ilgilendirmez. Çünkü bu sistem* «biz» deki sistemden her noktada farklıdır. O, bir defa hıristiyanlıktır; «biz» de ise müslümanlıktır. Onda hükûmetin esası çoğunluğun isteğidir; «biz» de fıkıhdır. Onda sınıflar vardır; «biz» de sınıf diye bir şey yoktur. «Biz» in hukuku ve devleti gibi, ahlâkı da farklı ve üstündür. Demek ki Avrupada ne kadar noksanlık varsa onlarda «biz» hep üstündür. «Biz» de olmayan biricik şey medeniyettir» Avrupa yalnız burda üstündür. Mesele basitleşiyor: eksik olan yanı Avrupadan almak.

Şu halde Namık Kemal'in anlayışında bu batı uygarlığının karşısında olan şey yani «biz» müslümanlık ve Osmanlı devletidir. İkisinde de, batı uygarlığından olmak için çok devrimsel değişmeler gerektiği aklından bile geçmiyor. Anayasa işi Osmanlı devlet düzeninin başka şekle sokulması meselesi değil, müslümanlığın ve «itilâ» devrindeki Osmanlılığın düzenidir. Anayasanın biricik fazladan yapacağı şey, birey özgürlüğünü (hürriyeti) sağlamaktır ki bu da medeniyeti almak için lâzım olduğundandır. Onun dışında Namık Kemal Tanzimatçılara bile tuhaf gelecek iddialarda bulunur.

Meselâ, Tanzimatçıların kanunlar yapmak için Avrupa kanunlarını aktarmalarını kınar; buna karşı gerekli ve doğru tenkidi yapacağına» yani bunların *toplumsal ekonomik değişmeleri* kolaylaştıracak ve dürtecek nitelikte olmaları dâvası açısından bu meseleye bakacağına, kalkar, ortaya: «Fıkıh ile her şeyi yapabiliriz» gibi kocaman bir iddia atar. Böyle *bir iddia ile, fıkhın hem ulusal* toplum olma açısından yetersizliğini, hem de uygarlığa doğru toplumsal değişmeyi hazırlamak veya kolaylaştırmak işindeki yetersizliğini yani kısaca hukuk ile toplum arasındaki ilişikliği anlamadığını açıklamış oluyor.

Fakat dahası var: Namık Kemal'in «özgürlük rejimi ile bilgi ve çalışma işi *anlamında batı uygarlığını yaratacak* toplumsal temeller bizde zaten var» gibi daha da kocaman bir iddiası var. «Biz» görüşü onu, bilmeden» toplumsal değişme meselesinde adım adım muhafazacılığa yaklaştırıyor. *«Biz» deki üstünlüğe,* batının üstünlüğünü yani medeniyeti katarsak «terakki» yi katmerli yapmak bile mümkün. Bu buluş, Namık Kemal'i zaman zaman coşturur; «bu» hele bir olsun» der, «hele özgürlük rejimine bir de bilimi ve çalışmayı katalım» bakın neler yaparız?». Onun «biz» i, Türk ulusal toplumu değildir; batının uygarlık esareti altına girmiş olan Osmanlı imparatorluğunun bağımsız bir imparatorluk olmasını istiyor. Toplum ona Türk ulusu ve bağımsızlık ulusal bağımsızlık olarak gözükmüyor. Osmanlılık fikrinin o kadar *etkisi altındadır ki bu kadar mütevazi* bir amaç ona tenezzül edilmiyecek kadar küçük gözüküyor. Hele Osmanlı İmparatorluğu camiası Avrupa devletlerinin siyasî egemenliğinden bir kurtulsun, bir de bireylerinin kafası Avrupanın «şa'şaa-i medeniyeti» ile cilâlansın, bakın o zaman ne büyük bir kudret olacaktır; eski Osmanlı «satvet» inin parlak gün'eri nasıl gelecektir!

MEDENİYET CILASI

Fakat bu olabilir miydi? Ekonomik temellerden mahrum bir emperyalizm olur mu? Bu, onun tarihi romanında anlattığı insan - üstü faziletlerin yaratabileceği bir şey midir? Eski Osmanlı İslâm sisteminin en önemli iki müessesesi, toprak rejimi ile esnaf rejimi ve bu iki temelin yarattığı olan iki askerî kuvveti, *sipahi teşkilâtı ile yeniçeri teşkilâtı,* bir tarihçi olarak kendisi de pek iyi bilir ki çoktan yok olmuştur. Namık Kemal bizde modern historiyografiye doğru ilk adımdır; fakat İslâmcı ve Osmanlıcı ütopiasının etkisi ile, bir de Avrupa tarihçilerine kızmasının verdiği mübalâğacılığı yüzünden ve askeri plândaki yok oluşun imparatorluk ekonomisi plânındaki köklerin kendisine gösterecek toplumcu bir görüşü olmadığından top ve zırhlı Avrupasının cilâsı ile paçavralara gömülmüş Türk halkı, onu soymakla meşgûl Ermeni sarraf, devleti dolandırmakla meşgul Rum banker, ulusal varlığının dünya siyaset ve ekonomisindeki önemini sezmiye başlayan Arap, el ele verecek te bir Osmanlı imparatorluğu olarak dünyanın karşısında celâdet gösterecek *diye umut besliyordu.*

Bu umutla Namık Kemal bu camiayı yaşatmak için ister istemez eski düzenin iki müessesesini» saltanat ve hilâfeti ve onların altında yaşayan fıkhı ve *dini, yeni Osmanlı bireyciliğinin temelleri* olarak alır. Kişi özgürlüğünden o kadar söz ettiği halde bu müesseselerin onlarla uyuşmazlığını görmüyor. Avrupa uygarlığında birey «sa'y-ü gayret» inden ve kazanma zihniyetinden, bizde ise halk yığınlarının kanaatkârlık zihniyetinden o kadar yakındığı halde ortaçağ İslâm ahlâkının üstünlüğünde direniyor. Ekonomik terakkiden, o günün kudretinin buhar ve elektrik olduşundan o kadar söz ettiği halde Osmanlı İmparatorluğu ethos'u onda halâ gazâ ve fütuhat ethos'udur. Bunun, bilmeden onu sürüklediği *şey gerçek Türk ulusal birliği ve kalkınması* olmaktan çıkıp padişah ve halifenin paternalist ve dastanî önderliği altında emperyalist bir kalkınmadır. O zaman uygarlıklaşma» geleneksel toplum *düzeninde temelli değişiklikleri* gerektiren bir dâva olmaktan çıkıp bu düzenin üstüne bir Avrupa medeniyeti cilâsı vurmakla yetinilecek bir iş haline geliyor. Uygarlaşma, toplumsal bir yoğrulma, bir evrim veya devrim dâvası değil, mihanikî bir iştir.

Bunun sonucu şudur: İki şey, yani batılılaşma ve «biz» dâvası, veya medeniyet ve Osmanlılık dâvaları temelde birbirinden bağımsız iki ayrı şey olarak görülmeğe başlıyor. Batı uygarlığını alma işi» müslüman toplumun şeriatı, fıkhı, halifesi ve medresesi ile olduğu gibi kalmasına engel değildir. Yenilenme sadece bunların üstüne bir medeniyet cilâsı vurma ile mümkündür. Bu yüzden Namık Kemal'in Osmanlılık idealizmi erişilmez, kişilerin ulaşamıyacağı, âdeta ilâhî *faziletler işi olarak kalıyor. Piyeslerinde* gördüğümüz kahramanlar bu yüzden bize reel kişiler olarak gözükmez.

Bütün bunların altında» Namık Kemal'in Batı'yı anlamadaki eksikliklerinin altında, «biz» görüşündeki muhafazacılığının, ve nihayet «terakki» işinde ikisi arasındaki çözümü bulamayışının altında ondaki toplumcu görüşün yokluğunu buluruz. Demek ki ileride tekrar göreceğimiz gibi bir ikilik, bir çatlaklık bu büyük insanın, bu büyük savaşçının fikirlerini de sakatlamıştır. Türk toplumu kadar toplumculuk görüşünden bir an uzaklaşmaması gereken başka bir toplum düşünemiyorum: o, onun hem tarihsel varoluşunun temeli, hem ulusal birliğinin zafiyetten düşüşünün ilâcıdır. Bireycilik Türk toplumunun zehiridir.

NAMIK KEMAL'E ÖVGÜ

O, çok savaştı; o, çok ıztırap çekti; o, bu memleketin kalkındığını görmeden mi öleceğim diye inleye inleye gitti.

Sen nur içinde yat, Namık Kemal; seni hiç bir zaman unutmıyacağız. Fakat bil ki biz hâlâ senin bıraktığın yerdeyiz. O çok istediğin, o okadar ile kanaat ettiğin birey özgürlüğünü bile, senin zamanından beri nice anayasalar yapıldığı halde, halâ elde edemedik. O senin çok istediğin Batı boyunduruğundan kurtuluşu, senin adını taşıyan birinin önderliği altında gerçekleştirdiğimiz halde bir kere daha o senin o kadar tenkit ettiğin Tanzimat paşalarının yeni kopyalarının ihaneti yüzünden gene yitirdik.

Anlıyoruz ki senin zamanında vardığınız görüşlerin bize göstereceği yol yeterli *değilmiş. Sen,* içinde yaşadığın şartlar altında bunu bilemezdin; seni kınayamayız; çünkü biz onu bugün bile öğrenmiş değiliz. Bugün o senin insan aklının son sözü dediğin Avrupa medeniyeti de çok değişti. *Senin o kadar* sevdiğin Osmanlı İmparatorluğuna, senin ölümünden kırk yıl bile geçmeden» son verdi; senin Osmanlılık altında toplanacağına inandığın milletleri hallaç pamuğu gibi dağıttı. Bugün o medeniyet, senin onu görsün de şaşsın diye getirdiğin mahlûkun bulunduğu Feza'ya gitmek üzere; fakat biz, o medeniyetin seviyesine senin zamanında olduğundan fazla yaklaşabilmiş değiliz.

A.B.D.

Siyahların Hürriyet Mücadelesi

Amerikada ırk ayırımına son veren Medeni Haklar Kanunu 1964 Temmuzunda yürürlüğe girdi. Fakat yüzyıldır sürüp giden eşit hak mücadelesi bu kanunla sona ermiş değildir, belki de asıl şimdi başlamaktadır.

Amerikalı siyahların, ırk ayırımına karşı girişlikleri mücadele, Kuzeyde ve Güneyde farklı bir *durum göstermektedir. Güneyde* şimdiye kadar, siyahlar, kanunla belli mahallelerde yaşamaya zorlanmışlardır. Siyahlara, beyazların gittiği okullar yasaklanmıştır. Kuzeyde ise, ırk ayırımı kanunları yoktu. Ama yine de siyahlar, Harlem gibi bir cins gecekondu mahallelerinde toplanmışlardır. Kanun bakımından, çocuklarını beyazların okudukları okullara göndermeleri mümkündür, ama gönderemezler. Çocuklar, siyah ma*hallelerindeki düşük kaliteli okul*lara giderler. Gerek Güneyde ve gerekse Kuzeyde, siyahlar en kötü işlerde, az ücretle çalışma durumundadırlar. Câzip işler onlara kapalıdır. İşe en son alınırlar, fakat işten en önce çıkarılırlar. İşsizlik oranı, siyahlarda, beyazlara nazaran çok daha yüksektir. Otomasyon, genellikle siyahlara ayrılan işleri kaldırdığından, siyahlar arasında işsizlik genişlemektedir.

Medenî Haklar Kanunu, tabiî ki *bu durumda en ufak değişiklik* yapmamıştır. Bu sebepledir ki siyahların hürriyet mücadelesi yeni bir döneme girmiştir. Şimdiye kadar mücadele, beyazlarla eşit olma dâvâsıydı. Hukuk bakımından eşitlik, ön plânda geliyordu. Mücadele metodu, barışçıydı. Nobel kazanan Rahip Martin Luther King, bu tip mücadelenin lideridir. King hâlen Güneyde Alabamada barışçı yollardan mücadele vermektedir. Barışçı lider, siyahların *seçim listelerine yazılmasını sağla*maya çalıştığı için, mahallî otoriteler tarafından hapsedilmiş, sonra serbest bırakılmıştır. Merkezî Hükûmet ve Yüksek Mahkeme ırkçıların Medenî Haklar Kanununu yok sayan bu tutumu karşısında son derece gevşek davranmaktadırlar. Irkçılar her türlü şiddete başvurmakta, siyahlar şiddete başvurmayı reddederek *haklarını* korumaya çalışmaktadırlar. Bu anormal durumun böylece sürüp *gitmesi beklenemezdi.* Siyahlar arasında şiddete karşı şiddet kullanma fikri kuvvet kazanacaktır. Nitekim bu savaşçı tutum, Kuzeyde kendini göstermiştir. Genç işsizler, çok ılımlı buldukları eski liderlerden ayrılmakta, devrimci teşekküllerde toplanmaktadır. Kira ödememe grevi yapan Harlemde, siyah mahallelerini sömüren *beyaz zenginlere karşı devrimci* bir mücadele başlamıştır. New York Belediyesinin, siyahların dev*rimci uyanışından ürkerek*, polis zulmüne başvurması, 15 yaşında James Powell'in polis tarafından öldürülmesi ve kaatil polisin serbest dolaşması gerginliği arttırmıştır. Bu sebeple, devrimci bir teşekkül olan «Siyah Müslümanlar» güçlenmiştir. Harlemin işsizleri, şiddetten ürken Rahip King gibi liderleri bırakarak, devrimci te*şekküllere kaymaktadırlar. Elijah* Muhammet ve geçenlerde öldürülen Malcolm X, «Siyah Müslümanlar» ın liderlerindendir. «Siyah Müslümanlar» Rahip King ve Maria Anderson gibi liderlerin, «barışçı yollardan mücadeleyle yavaş yavaş beyazlarla eşit olma» tezini bir hayal saymaktadırlar. Amerikadaki siyah nüfusu, devrimci bir mücadele için toplama çabasındadırlar. Malcolm X, Amerikadaki siyah nüfusa inhisar ettikçe bir *eins ırkçılık sayılabilecek mücade*leyi, bütün siyah derili halkın savaşı saydığı için, Elijah Muhammetten ayrılmış ve Mekke, Kahire ve Afrika ülkeleri başkentlerini kapsıyan uzun bir geziden sonra, Afrika — Amerika Birliği Teşkilâtını kurmuştur. Böylece Amerikalı siyahların mücadelesi Afrikadaki siyahları da içine alan siyah halkın savaşı haline gelmiştir. Birliğin yasası, 1963 Mayısında Habeşistanda kurulan Afrika Birliği

Malcolm X
Zenciler uyanıyor.

Teşkilâtı yasası model alınarak ha*zırlanmıştır. Malcolm X'in yasa*sında yer alan belli başlı ilkeler şunlardır:

1 Afrika — Amerika Birliği Teşkilâtı, Batı yarım küresinde yaşıyan Afrika menşeli bütün insanlar ile Afrika kıt'asındakileri bir araya getirme amacını güder.

2 Nefis müdafaası: Tabiatın ilk kanunu, nefis müdafaasıdır. Siyah halk, nefis müdafaası hakkını kullanmalıdır. Vahşi ve merhametsiz ırkçı güruhun elinde o*yuncak olmaktan kurtulmak* için kendimizi savunmalıyız. Moral, taktik, ancak bir moral sistem çerçevesinde, bir halka *karşı başarı* sağlıyabilir.

3 İnsan hakları mücadelemizde, eğitim önemli bir unsurdur. Eğitim, çocuklarımızın ve halkımızın kişiliklerini yeniden bulma aracıdır. Amerikan eğitim sistemi, câniyâne şekilde bunu önlemektedir. Okullarda, Amerikalı direktör, profesör istememekteyiz. Ki*taplarımızı kendimiz* yazmalıyız.

4 Amerikada iki güç egemendir: Politik ve ekonomik güç. *Afrikalı Amerikalılar*, kaderlerine hâkim olabilmek için onları ilgilendiren politik, ekonomik ve sosyal kararların alınmasında söz sahibi olmalıdırlar. Bu örgütlenmeyle mümkündür.

5 Zincirlere vurulmuş olarak Amerikaya getirildiğimizde, kültürümüz ve tarihimiz tamamen yok edilmiştir. Bilmeliyiz ki tari*himiz*, kölelik damgasını yemekle başlamaktadır. Uygarlığın beşiği olan Afrikadan gelmekteyiz. Beyaz *üstünlüğün boyunduruğundan* kurtulmak için, kültürel bir devrimle, geçmişimizi ve kişiliğimizi yeniden kazanmalıyız. Bu kültürel devrim bizi Afrikalı kardeşlerimize yaklaştırma aracı olmalıdır.

Afrikalı Amerikalıları, beyazlar içinde erimek yerine, kendi kültürü, tarihi ve kişiliği olan ayrı bir varlık olarak örgütlemeye ve *devrimci* yollardan savaşa çağıran Malcolm X'i Amerikadaki hâkim sınıfların büyük bir tehlike say*dıkları aşikârdır. Hâkim sınıflar* ancak, Rahip King gibi, zamanla eşit haklı Amerikalı olmaktan öte amaç gütmiyen sessiz liderlere tahammül edebilirler. King, kurulu düzen için bir tehlike değildir. Halbuki Malcolm X, devrimci metodlarla ayrı bir topluluk kurmak istiyerek, kurulu düzeni tehdit etmektedir. Devrimci müslüman li*der, tetiği* çeken bir zenci de olsa, bu fikirleri yüzünden öldürülmüştür. Cinayet, onun fikirlerinin *güçlenmesine ve mücadelenin* yo*ğunluk* kazanmasına yol açacaktır.

Amerikadaki siyah mücadelesinde yeni bir eğilim, sosyalist teşekküllerin güçlenmesidir. «İlerici İşçiler Hareketi» ne mensup siyahlar, Harlemde polis zulmüne karşı girişilen gösterilerde önemli rol oynamışlardır. Bunların li*deri Bill* Epton'dur. Epton genç bir işçidir. Sosyalist fikirlerin Harlemde hızla yayılmasından telâşlanan *New York Belediyesi* yetkilileri, en tehlikeli adam gördükleri Epton'u tevkif etmişlerdir. Epton'un suçu, New York Devletini devirmeye teşebbüstür!.. Kefaletle serbest bırakılan sosyalist lideri ağır bir ceza beklemektedir. Epton, siyah sömürücüleri için en büyük tehlikedir. Zira o, Amerikadaki «siyahlar meselesinin» özüne inmektedir; Afrikadan zincirlere vurularak getirilen si*yah halk, bugün de bir sömürge* halkıdır ve Amerikan toplumu içinde aşırı şekilde sömürülmektedir. Bu sebeple, ırkçılığa ve ırk ayırımına karşı girişilmiş mücadele, objektif olarak, yeni bir sosyal düzen yaratmak için, Birleşik Devletlerin mevcut politik ve ekonomik organizasyonuna ve yapısına karşı açılmış bir savaştır. Başka bir deyişle, Amerikalı siyahların eşitlik ve adalet savaşı, insanın insan tarafından sömürülmesine *ve emperyalizme karşı dünya* çapında gelişen büyük hareketin içinde yer almaktadır.

İSPANYA

Üniversitede grev

Faşist İspanyada ufacık bir olay, bütün Madrit Üniversitesini hükûmete karşı ayaklandırdı. Barış konulu bir konferans serisinin yasaklanması, öğrencilerin protestosuna yol açtı. Üçü liberal ka*toliklerden olan dört profesör de* öğrenci hareketine kıtıldı. Faşist hükûmet, beklemediği bu mukavemet üzerine, profesörlerin üniversiteye girmesini yasakladı ve profesörler hakkında Rektör Rios eliyle tahkikata girişti. Hareketlere öncülük eden Madrit Edebiyat Fakültesini kapattı. Üniversiteyi bir polis çemberi içine aldı. Fakat bu sert tedbirler, Üniversite öğrencilerinin mukavemet azmini arttırdı. Öğrenciler, girişilen ha*reketlere son verilinceye kadar* grev ilân ettiler. Madrit Üniversitesinin hemen hemen bütün fakülteleri greve katıldılar. İspanyanın öbür şehirlerindeki Üniversitelere dayanışma mesajları yollandı.

Hareket, İspanyol aydınlarının büyük çoğunluğunun desteğini kazandı ve faşist rejime karşı bir aydın ayaklanması haline geldi. Şimdiye kadar çeşitli aydın hareketlerini, biraz da mevzii kaldıkları için önlemeyi başaran Franko, *bu yaygın ve geniş ayaklanmayı* geçiştirmekte herhalde büyük güçlük çekecektir.

VİETNAM

U-Thant'ın görüşü

Geçtiğimiz hafta boyunca Güney Vietnam'da hükûmetler devrilip kuruldukça dünya basını yöneticilerin değişmesinden hangi tarafın kazançlı çıktığını tartıştı. Kimin kaybettiği ise meydandaydı: Güney Vietnam halkı; mânâsını *kavrayamadığı, benimsemediği*, istemediği bir savaşın sonucunda her gün biraz daha yoksullaşıyordu.

Vietnam meselesini yakından tanıyan B. M. Genel Sekreteri U - Thant, basına verdiği bir demeçte bu konudaki en doğru görüşü *yeniden dile getirdi:* «Amerikan askerleri Güney Vietnamdan çekilmelidir» diyen U - Thant, «öyle sanıyorum ki» dedi, «Amerikan halkı Vietnam olaylarının gerçek yüzünü bilse, hiç düşünmeden bu görüşüme katılırdı...»

MISIR

Nâsır ve Almanya

Demokratik Alman Cumhuriyetinin Başkanı Ulbricht'in Nâsır'ın dâvetlisi olarak Mısır'a yaptığı ziyaret, Federal Almanyada ve NATO ülkelerinde kuşkuyla izlendi.

Federal Almanya hükûmeti önce Nâsır'a yaptığı yardımı keseceğini belirtti, sonra bundan vazgeçerek olayların gelişmesini bekleyeceğini söyledi.

Nâsır, İsrail düşmanlığının Federal Almanyada yarattığı gizli memnunluktan en kurnaz şekilde yararlanan ve bu ülkeden geniş ölçüde yardım sağlayan bir liderdir. Ancak, Federal Almanyanın İsraile de silâh satması Nâsırı Doğu Almanya ile ilişkilerini güçlendirmeye yöneltti.

Ulbricht'in Kahirede «bir devlet başkanı gibi» karşılanması, hele *Mısır'a 70 milyon dolar kredi* vermesi Federal Almanyayı hayli rahatsız etmişe benzemektedir. Bununla beraber, dış politikasını NATO'nun ortaklarının çıkarına göre ayarlamaya çalışan Federal Almanyanın Mısırla olan ilişkilerini kesmesi şimdilik beklenemez.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

Antiemperyalist Millî Cephe

O. Ghioldi ‹Arjantin›

Demokratik ve antiemperyalist bir milli cephenin niteliklerini sosyal bakımdan, politik bakımdan, örgütlenme bakımından düşünmek gerekir.

Sosyal bakımdan: Bu cepheye, işçiler, aylıklılar ve memurlar, köylüler, zanaatkârlar, üniversiteliler, serbest meslek sahipleri, aydınlar, burjuvazinin ilerici tabakaları (yani milli burjuvazi) katılmalıdır. Bunların menfaatleri, büyük toprak sahipleri, aracı büyük sermaye ve *yabancı tekellerin menfaatlerine bağlı değildir.*

Politik bakımdan: Bu cephe, ilericiler, Peroncular, sosyalistler ve burjuvazinin ve küçük burjuvazinin çeşitli geleneksel demokratik *partilerinden ayrılıp kopmak suretiyle* kurulan ve ilerde kurulabilecek olan siyasi topluluklar tarafından kurulmalıdır.

Örgütlenme bakımından: Bu cephe demokratik ve antiemperyalist partilerden, sendikalardan, köylü hareketinden, çeşitli sosyal ve kültürel örgütlerden, işçi sınıfının ve halkın muhtelif ekonomik hakları için savaşan ve böylece ekonomik mücadeleyle siyasi mücadeleyi birleştirerek bütün halkın milli ve sosyal kurtuluşu için büyük savaşlar organize edbilecek yetenekte olan kurullardan kurulmalıdır.

J. Gorender ‹Brezilya›

***Biz, tek cephe meselesini, sosyal ve politik olmak üzere iki ba*kımdan göz önünde bulunduruyoruz. Böyle bir cephede şu kuvvetlerin bulunabileceğini, bulunması gerektiğini düşünüyoruz: İlkin, devrimci yönetimi en iyi yüklenebilecek, en şuurlu devrimci sınıf olan işçi sınıfı; başlıca kitle olan köylüler (Memleketimizde nüfusun yüzde 60'ı köylerde yaşar) ve küçük burjuvazinin çeşitli tabakaları. En devrimci kuvvetler bunlardır. Milli burjuvazi de bu bloka girer.**

Yakın bir geçmişte tek cephe meselesinde büyük hatâlar işledik. Bunları üç noktada toplayabiliriz:

1 **Kabul ettiğimiz teze göre esaslı darbe reformist milli burjuvaziye indirilmeliydi.**

2 **Tek cephe kurulması ve iktidar mücadelesi sürecinde ara safhalardan geçmenin zorunlu olduğunu, birtakım reformları, yani yapısal reformları gerçekleştirmek için yapılacak bir ön mücadele olmaksızın devrimci bir iktidara gelinemiyeceğini düşünemedik.**

3 **Tek cephenin kuruluş ânından başlıyarak işçi sınıfının ida*resine verilmesi gerektiğini, işçi sınıfının öncülüğünün ken*di aramızda vermiş olduğumuz bir kararla olmuş bitmiş a priori bir şey olduğunu sanıyor, bunun bir oluş içinde de elde edilecek bir şey olduğunu düşünmüyorduk.**

Bugün biliyoruz ki esas darbe kuzey Amerika emperyalizmine ve memleektimizdeki ajanlarına indirilmelidir.

J. Massera ‹Uruguay›

Tek cephe meselesi gibi böylesine geniş bir konunun incelenmesi için bu mesele hakkındaki nazari görüşümüzün ilkelerini pek kısa bir *şekilde açıklamayı yararlı sayıyorum. Memleketimizdeki temel çatış*ma bizce şudur: Bir yanda birbirlerine bağlı emperyalizm, toprak ağalığı ve büyük burjuvazi, öbür yanda halkın tümü, yani işçi sınıfı, çeşitli tabakalarıyla köylülük, şehir orta tabakaları ve milli burjuvazi.

Milli burjuvazi için bazı ayırmalar yapıyoruz. Her şeyden önce milli burjuvaziyi iki büyük gruba ayırıyoruz. Bir yanda büyük burjuvazi vardır; özellikleri şunlardır: tekelcilik, üretimin büyük teşebbüslerde adamakıllı temerküzü ve tarıma yatırılmış sermaye ile sınai sermayenin sıkı bir şekilde birbiriyle ilgili olması. Fakat büyük burjuvazinin ilk grupunda da iki tabakayı birbirinden ayırıyoruz: İlkin, emperyalizmle ve toprak ağalığı ile olan sıkı bağlarıyla niteliği ortaya çıkan bir tabaka. Asya memleketlerinde bunlara komprador burjuvazi deniyor; biz bu terimi kullanmamayı tercih ediyor ve bu tabakaya, *emperyalizmin doğrudan ajanlarına dediğimiz gibi, satılmış* büyük burjuvazi diyoruz. İkinci tabaka özellikle sanayie fakat aynı zamanda banka sermayesine de bağlıdır; bu tabaka da emperyalizme bağlıdır, fakat kendine özgü önemli menfaatleri de vardır, bu menfaatler bazı durumlarda emperyalizmin menfaatleriyle çatışma halinde olabilir. Bu tabakaya uzlaşıcı büyük burjuvazi diyoruz.

Ekonomik nitelikler göz önünde bulundurularak yapılan bu tariflerin politik plânda da karşılıkları vardır: milli ve milliyetçiliğe karşı burjuvazi. Bununla, kabaca, milli burjuvazinin orta burjuvazi ile bir olduğunu, antinasyonal burjuvazinin de, gene kabaca, satılmış büyük burjuvazi ile bir olduğunu söylemek istiyoruz. Bunlara, durumları siyasi şartlara bağlı olarak değişen, bazı aracı unsurları da eklemek gerekir.

***Bu derin çatışma gözönünde bulundurulunca, toplumumuzda de*rin değişimleri gerçekleştirecek devrimci kuvvet, bizce, halkın bütün tabakalarının birliğidir, başka bir deyişle demokratik milli kurtuluş cephesidir. Biz bu ittifakta az veya çok amorf kuvvetlerin basit bir amalgamasını değil, belirli bir iç yapısı olan bir birlik görüyoruz. Biz bu birliği çeşitli tabakaların belirli bir rol oynıyacağı bir ittifak olarak görüyoruz.**

SANATIN GÖREVİ NEDİR?

Selâhattin Hilâv

Toplumcu sanat felsefesi içinde gelişmiş iki düşünce akımının, sanatın özü sorusuna verdikleri cevapları geçen yazımızda açıklamıştık. (1) Garaudy'nin birini Jdanov ve Lukacs'a ötekini Brecht ve Aragon'a bağladığı bu iki akımın, sanatın özü hakkında yaptıkları açıklamalar, sanatın görevi sorusuna verdikleri cevabın da farklı olmasına yol açmıştır. Gerçekten de, sanatı Hegel, Lukacs ve Jdanov'un yaptıkları gibi bilginin bir çeşidi olarak görürsek sanat çalışmasının değerini belirleyen kıstaslar ile bilginin kıstasları arasında benzerlik olması gerekir. Bu kıstaslardan en önemlisi **bütünlük** (totalité) kıstasıdır. Öyleyse, bir sanat eseri, gerçekliği ne kadar eksiksiz ve tam olarak dile getirirse o kadar büyük ve güzel olacaktır. Bu görüşü benimsersek, çağının toplumunu bütün olarak (her yanıyla) dile getirmiş olan Balzac'ın eserini, her çeşit gerçekçiliğin (réalisme) örneği olarak kabul etmemiz gerekir. Buna karşılık, «Şato» ve «Dâva» da (2) yabancılaşmış bir toplum içinde yaşayan insanın dünya ile arasında bulunan ilişkiyi kısmen ve bir bakıma soyut bir biçimde dile getirmiş olan Kafka'yı, bütünlük kıstası adına gerçekçi (réaliste) saymamanız gerekir. Bu temellerden hareket ettiği için, Georges Lukacs, «Eleştirici Gerçekçiliğin Anlamı» (3) adlı eserinde Thomas Mann ile Kafka'yı karşılaştırmış ve Kafka'yı beğenmediğini açıklamıştı. Oysa Ernst Ficher, bunun tam tersine, daha önce sözünü ettiğimiz «Sanatın Gerekliliği» adlı kitabında, Kafka'nın da Brecht'in de paraboller (remzler) kurmakla işe başladıklarını ve bu iki yazar arasındaki farkın, geleceğe dönük olmak ve gelecekle ilgili perspektivleri dile getirmekle, yabancılaşmanın ötesine gidememek ve bu yabancılaşmayı protesto etmekle yetinmek aradaki fark olduğunu söyler. Yani, Ficher'e göre, bu iki büyük sanatçı arasındaki fark, Brecht'in gelecekle ilgili perspektivleri görüp göstermesi, buna karşılık Kafka'nın yabancılaşma olayının ötesine geçememesi ve bu olayı sadece protesto etmekle kalmasıdır.

Sanatın, bir bilgi çeşidi olarak görülmesi sanatın görevi konusunda bir başka kıstası kabullenmemizi de gerektirir. Gerçekten de, sanatı sadece bir bilgi çeşidi olarak görürsek sanat eserlerinin eğitim bakımından gördüğü iş, o anda ve dolaysız olarak belli bir şey öğretmesinden ibaret olacaktır; böylece araştırma ve yaratma konusunda oynadığı rol önemsenmeyecek ve gözden kaçacaktır. Bu görüş, belli bir eleştirme görüşünün doğmasına yol açabilir ve açmıştır. (4) İlk yazımızda sözünü ettiğimiz ve bugün artık aşıldığını belirttiğimiz bu eleştirme görüşü, ele aldığı herhangi bir sanat eserinin değerini yargılarken bu eserin, toplum içindeki ileri kuvvetlerin ya da işçi sınıfının günlük ya da kısa süreli politik mücadelesinin amaçlarına uygun düşmesi ya da düşmemesini kıstas olara ele alıyordu. Bu mücadelenin kısa süreli perspektivlerini sindirmemiş ve dile getirmemiş bir sanat eseri dekadanlıkla yani yozlaşmışlıkla damgalanıyordu. Bununla birlikte Garaudy'nin Hegel ve Lukacs çizgisinde geliştiğini söylediği felsefe akımı içindeki düşünürlerin ve Marx'cı gelenekten ilham almış başka düşünürlerin tümünün bu eleştirme görüşünü benimsedikleri söylenemez. Leon Trotsky, «Edebiyat ve Devrim» de (5) şöyle diyor: «Bizim, işçilerden söz etmeyen sanata yeni ya da devrimci demediğimiz doğru değildir. Şairlerin, mutlaka, fabrikaları ya da sermayeye karşı tavır almayı dile getirmeleri gerektiğini de söylemiyoruz. Gerçi, yeni sanatın, işçi sınıfı mücadelesini bir ana - konu gibi ele alması gereklidir. Ama bu, yeni sanatın sadece belli bir takım konuları işlemesi gerektiği anlamına gelmez. Yeni sanat en geniş bir alanı her yönde işlemeli ve dile getirmelidir. Yeni sanat lirik şiiri de yaratmak zorundadır. Çünkü lirik şiir olmadan yeni insan yaratılamaz. Ama lirik şiiri yaratabilmek için şairin dünyayı yeni bir biçimde duyması gerekmektedir.» Roger Vailland da şöyle diyor: «Toplumların tarihini ve çağdaş olayları maddeci bir açıdan görmek, bir yazarın sadece emekçilerin yaşadığı ortamlarla ve yaptıkları mücadelelerle ilgilenmesini gerektirmez. Yazar, maddeci görüşü iyice benimseyebilmişse, yarış otomobilleri ya da zürafa avı ile ilgili romanlar bile yazsa bu görüşünün dile gelmesinin önüne geçemez. Yazar, tuttuğu tarih felsefesini ne kadar iyi hazmetmişse, görüşü, eserlerinde o ölçüde iyi dile gelir. Bir yazar, politikanın ya da felsefenin basmakalıp dilini aştığı ölçüde gerçek bir yazar olur.» (6)

Garaudy, yukarda sözü geçen dar eleştirme görüşünün, özellikle «olumlu tip» konusundaki tartışmalarda bütün sınırlılığını ve tehlikelerini açığa vurduğunu belirtiyor. Toplumcu sanat görüşüne bağlı bir romancının, eserlerinde, çağının gelişme kanunlarını iyice bilen ve yazarın sözcüsü görevini yerine getiren bir «olumlu tip» (müsbet tip) yaratması gerektiği düşüncesi üzerinde bizde de tartışılmıştır. «Olumlu tip» in gerekli olduğu genellikle savunulduğu sırada Brecht şöyle diyordu: «Olumsuz tip'in olumlu tip'ten daha ilgi çekici olması nerden ileri geliyor? Çünkü, olumsuz tip eleştirici bir biçimde oynanmaktadır.» Ne var ki, Brecht'in bu sözlerini, sanatın pedagojik (eğitici) yanını reddettiği şeklinde anlamak doğru değildir. Brecht, bunu söylerken sanatın eğitici yanını reddetmiyor ama sanatın bu görevini kendine özgü (has) bir düzeyde yapabileceğini belirtiyordu. Ayrıca **günlük** politikanın gerekleri ile sanat yaratışı arasında doğrudan doğruya ilişki kurmaya kalkışmayı yanlış buluyordu. Gerçekten de, sanat eseri ile günlük politika arasında değil, **gerçek ve geniş anlamıyla** politika arasında bir ilişki kurmak doğru olur. Toplumcu felsefe açısından gerçek ve geniş anlamıyla politika, işçi sınıfına ve emekçilere, yarının insanını yaratmaları konusunda yardım etmek demektir. Bir eserin büyük bir sanat eseri olması için, ogünkü mücadelenin sloganlarını imgeler halinde dile getirmesi ve onları örneklendirmesi mutlaka gerekli değildir. Bir eserin büyük bir sanat eseri olması için insana kendisi hakkında en gerçek ve yüce bilinci vermesi yani insana, tabiatı, toplumu ve kendisini değişikliğe uğratabileceği konusunda bilinç sağlaması; onu aydınlatması gereklidir. Burada söz konusu olan, şimdi'nin ya da geleceğin idealize edilmesi değil, insana, kendisini aşması gerektiğini duyurmaktır. Nitekim, bir sanat eseri, büyük olduğu ölçüde, yani tarihin herhangi bir anında, doğmakta olan yeni bir dünyayı ve kendini aşmakta olan insanın varlığını duyurduğu ölçüde heyecanlandırmaktadır. Üstelik, bu görevini, içinde doğduğu tarihi ve toplumsal şartlar, bizim yaşadığımız şartlardan büsbütün farklı olduğu zaman bile gerçekleştirebilmektedir. Sanat felsefesinde «şaheserlerin sürekli yaşayışı» diye adlandırılan bu probleme Marx, eski Yunan sanatından sözederken değinmişti. Ficher, eski Yunan trajedilerinin Kölelik düzeni üzerinde kurulmuş bir toplumu yansıtmakla birlikte, bu toplumda insanın yüceliğini ve sınırsız aşma gücünü ortaya çıkardıkları ölçüde bizi heyecanlandırmağa devam ettiklerini ve yine bizi içinde yaşadığımız farklı tarihi şartlarda daha büyük ve yüce işler gerçekleştirmeye çağırdıklarını söylüyor. (7)

Sanatın görevi konusunda yukarda açıkladığımız temel düşüncülerden kalkan bir eleştirme anlayışı, dar kıstasları kabul etmemek ve sanat eserlerini mekanik bir biçimde ikiye ayırarak «yozlaşmış» ve «ilerici» diye iki gurup altında toplamamak zorundadır. Dar ve kısa süreli bir faydacılık açısından bakarak gerçekçilik ile romantizm, eleştirici gerçekçilik ile toplumcu gerçekçilik arasında da kaba bir fark gözetmek doğru değildir. Nitekim, toplumcu gerçekçiliğin aynı zamanda bir eleştirici gerçekçilik olması gereklidir. Çünkü, toplumcu gerçekçiliği kabul etmiş olsa da, bir sanatçının, sanatın temel görevini gözönünde tutmadan yaratması kendi işini gerektiği gibi yerine getirmemesi demektir. Sanatın asıl görevi, «yatıştırmak» değil «tedirgin etmek» tir; biz olmaksızın hareket ederek gelişen varılmış bir gerçekliği dile getirmeye kalkışmak değil, gerçekliğin gelişmesi ve değişmesinin, büyük bir ölçüde kişisel aksiyonumuza bağlı olduğunu ve bu gerçekliğin yetersiz yanlarından bizim kişi olarak sorumlu bulunduğumuzu duyurmaktır; kısacası, sorumluluğun uyandırılması ve farkettirilmesidir. Brecht, «Bugünün dünyası, bugünün insanlarına ancak değişikliğe uğratılabilir bir şey olarak tasvir edilebilir.» diyor. (8) Toplumcu felsefenin sağladığı kavrayıcı görüşten ve tarihî gelişme ile bu gelişmenin kanunlarının bilgisinden yoksun olan sanatçılar da yabancılaşmış insanın eksiksiz ve bütünsel (total) bir insan haline gelmek konusundaki özleyişini kısmen ve yanılmış bir biçimde de olsa dile getirerek büyük sanatçı niteliğini kazanmış olabilirler. Toplumcu bir sanat eleştirmesi bunu gözönünde tutmak zorundadır. Bununla birlikte, bir sanatçının felsefî ve politik bilincinin kabiliyeti düzeyinde bulunması özlenen bir şeydir. İçinde yaşadığı çağın gerçeklerini bilmek ve gelecekle ilgili perspektivlerden yüz çevirmemiş olmak, özellikle toplumcu sanatçı için gereklidir. (9)

---

(1) «Toplumcu Sanat Felsefesinin Yeni Gelişmeleri Açısından Sanatın özü Problemi.» YÖN No. 100.

(2) Kâmuran Şıpal tarafından dilimize çevrilmiştir. ATAÇ Yayınevi.

(3) «La Signification du Réalisme Gritique» GALLIMARD.

(4) Bakınız: YÖN no: 99.

(5) Leon Trotsky, «Literature and Revolution» s. 170, The University of Michigan Press. 1960.

(6) «Roger Vailland'la Görüşme», L'Express Dergisi, no: 316.

(7) Bakınız: «Sanat ve Sosyalizm» s. 145 - 148. SOSYAL Yayınlar. 1962.

(8) «Gerçek sanat eserleri hayatın ve insan duygularının yeni bir yanını açığa vururlar. Ogüne kadar iyice bilincine varmadımız ve benliğimizde saklı kalmış şeyleri açıklarlar bize. «James T. Farrell, «The League of Frightened Philistines and Other Papers». The Vanguard Press, New York, s. 173.

(9) Bu konu için bakınız: Roger Garaudy «Gerçekçilik Açısından Kafka» s. 97-98. Çeviren: Mehmet Doğan, Hür Yayınevi 1965. Ayrıca, Plekhanov, «Sanat ve Sosyalizm», s. 88-89, SOSYAL Yayınlar.

GELECEK YAZI:

SANAT İLE HALK KİTLELERİNİN İLİŞKİSİ

YANLIŞLIKLAR YARIŞMASI

Bir dönemde münazara salgını vardı. Üniversitede fakülteler, şehirde liselerarası ya da bir okulun sınıfları, şubeleri içinde, bazı kurumların çalışma programlarına muhakkak giren, turnuvalar halinde düzenlenmiş söz karşılaşmaları. Sonucu hiçbir gerçeği ispatlamıyan, aydınlık bir yol aramıyan, yeni bir düşünce yaratmıyan, hiçbir bilgi kazandırmayan, takım sözcülerinin asıl kendi inançlarını bile tanıtmıyan lâf canbazlıkları. Üçer kişilik kümeler, ne söylerlerse söylesinler kendilerini nasıl olsa destekliyecek taraftar alkışları önünde, iki yanı da kalıplaşmış ve gerçekliğini yitirmiş bir belirsiz yargının, tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan sorunlarının sözümona araştırısına girişirlerdi. «Yaşamak için mi yemeli, yemek için mi yaşamalı?» «Pazara götürülen domuzu ip mi çekiyor, sahibi mi?...

Ortaçağ cedel kavgalarının «amaca ulaşmak için her yol uygundur» ilkesiyle tamamlanan yanıltmaca (mugalata) oyunları, dinleyici kalabalıklarının stadyum alışkanlıklariyle pekişmiş kışkırtma yöntemiyle birleşince, üç beş kişilik bir yargıcılar kurulunun son sözüne kadar tam bir kargaşa. Bu yolun, örneğin sınıf sınırları içinde gençlerin konuşma yeteneklerini geliştirme bakımından her öğrenciye söz hakkı dağıtan toplu konuşma çalışmasının, bir dereceye kadar faydalı olacağını düşünebiliriz. Sorulu cevaplı konferansların, bir konuyu çeşitli yanlariyle ışığa çıkaran acık oturumların, aynı sorun üzerinde karşıt tarafların ne gibi çözümler getirebileceklerini gösteren düzenli mülâkatların seçilecek yolu belirlemeyi amaç edinen aktüel tartışmaların, gençlerin fikir eğitimlerindeki fayda ve etkileri açıktır. Ancak, yarışma kılığına giren bir münazara turnuvası, her kurumun en güçlü takımının seçimini gerektirdiği için, konuşma yeteneği zaten gelişmiş hep aynı birkaç öğrencinin sırtına yüklenen değişmez bir görev olur. Eğitim açısından bu çeşit seçimlerin bir kazanç sağlamadığı, bir iki kişinin kişisel yetenek ve başarısını rastlantıyla içinde bulunduğu bir kütleye mal ederek genellemenin de yanlış bir ölçü olduğu ortadadır. Roma'yı tek başına kurtarmış olmanın gururuyla kızkardeşini de bütün insanlık değerlerini de yıkıp geçen Horace başarıları değildir eğitimin amacı. Onu hayat yaratır.

Bilimsel bir sınıflamaya uygun düşmeyen münazara konuları, mutlaka bir yanı kesinlikle tutmayı, hoşgörüsüzlükle, inatla, inanıp güvenmeden, sonuna kadar diretmeyi gerektirdiği için münazara tekniğinde gerçek bilgiye ve içten düşünceye yer yoktur. En etkili, en kandırıcı, en inkâr edilemez bir söz parlaklığiyle, savınızı en göz boyayıcı ve kabul ettirici bir taktikle ortaya koyacaksınız. Demokrasi uygulamasına işte bu sahte münazara edebiyatının cımbız kelimeleriyle girdik. Hâlâ da giriyoruz.

Münazara sevdası bitmiş değil, sürüyor; yanına ona benzer bir yeni oyun da eklenerek. Önce bir firmanın reklâm programında başlayan karışık ansiklopedik bilgi yarışması kişisel toplamların bir araştırısı idi. Sonra her istiyenin mesleği dışında amatörce bir merakla izlediği ve kendi güvendiği konuyu seçerek girebildiği daha uygun bir yarışma yolu bulundu. Kişisel meraklara göre değişen renkli ve ilgi çekici bir radyo programı. Hiç fena değil.

Geçen yıl bir gazetenin düzenlediği okullar için bilgi sınavı ise, okuyuculara telefonla kendi haber özetlerini sorma ve sonunda liseler arası bilgi yarışması biçimine girdi. Baştan aşağı bir yanlışlıklar toplamı.

Bu küçük çalışmalarda toplumumuzun bütün hasta yanlarını, geçer akçe sayılan davranış özelliklerini, doğru sanılan değer yargılarını, kültür bilinen malûmat yükünü, kısaca bütün yanlış yönsemelerini görmek mümkün. «İyi teşekkül etmiş kafaları, çok doldurulmuş kafalara» yeğ tutmanın olumlu dönemine hâlâ giremiyecek miyiz? Kültür adına yapılan bu gösterişli programlar, herşeyden önce bizim kültür anlayışımızdaki yozlaşmayı, bilgi dağarcımızın dar sınırlarını göstermiyor mu?

Çağdaş kültür amacı; insanı, doğa içindeki yerini belirliyecek, yurduna ve dünyaya ait sorunları kavrıyabilecek, hayat uğraşına doğru anlam verebilecek, içinde bulunduğu toplumun ve çağın bilinçli bir bireyi olarak gücünü düzenliyebilecek bir fikir olgunluğuna erişmek olduğuna göre genel kültür kazandırmayı erek sayan liselerde de işlenecek ders programları bu anlayışa göre ayarlanır. Bu düşünce olgunluğuna varmanın yolları da anadil eğitiminden, edebiyat beğenisinden, güzel sanatlar çalışmasından, siyaset ve iktisat bilgilerine yönelen felsefe kültüründen, tarih ve coğrafyadan, özellikle pozitif bilimlerin fizik, kimya, matematik ve biyolojisinden geçer. O halde «liseler arası bilgi yarışması» sözünden çıkaracağımız tanım da buna uygun olmalıdır.

Münazara yönetiminin bütün kusurlarını taşıyan bu bilgi yarışmaları, bazı kurumların kolay sağlanmış reklâm fırsatlarına hizmet etmek bir yana, bir Milli Eğitim Bakanının onayından da geçmiş sözümona faydalarından çok, bilginin ve kültürün yanlış sunuluşundan ve yanlış değerlendirilişinden gelen sakatlıklariyle yeni yetişen gençleri en zararlı örneklere çağırmaktadır. Bir iki kitap adı, birkaç bilinen tarih, bazı coğrafya nirengileri, gündelik ve gelgeç gazete haberleri, sonra bol bol spor ve magazin sayfaları konuları. Ayaküstü hazırlanmış bu eksik ve kaba sorularla hevesli genç iştahları, onların başarılarını temsil ettikleri kümelere genelliyerek içinde bulundukları kurumları mahkûm etmek, önemsiz başarılara salon alkışları tutturmak en hafif deyimle ayıp bir şeydir. Matematiksiz, fiziksiz, kimyasız, biyolojisiz, felsefesiz, sanat tarihsiz... bir bilgi yarışması; problem koymayan, düşünce aramıyan, bilinç ve terkip gözetmiyen, yalnız hızlı çağrışımlara, bellek yüküne, ansiklopedik sivriliklere önem veren bir kültür anlayışı. Gençleri bir toplumun karşısında ölçüp değerlendirirken, hele Atatürk Lisesi Eyüp Lisesini, Saint Joseph Alman Lisesini yendi... diye radyo anonsları yaparken dikkat edilecek çok şey olmalıdır. Bu sorumluluğa eğitim kurumları katılmaktan çekinmelidirler.

Samih EMRE

«Çocuk Romanı Yarışması» üzerine

SANAT YAPITINA FREUD'ÇU BAKIŞ

Mehmet SEYDA

Roger Garaudy'nin «kıyısız bir gerçekçilik üzerine» söyledikleri, sanat ve düşün alanımızda geniş yankılar uyandırdı. Bu görüşü hemen benimsiyenler - benimsemiyenler oldu. Örneğin Muvaffak Şeref, «Yaşamak» dergisinde, *toplumsal gerçekçiliği bir yerinden* tutup kurtarma çabasına girdi. Düz, sığ bir gerçekçilik *anlayışından* kurtulabilmek yolunda, böylesine bir çabayı da olumlu davranışlar arasına katmalıyız.

Sanatçı, yapıtını imgelerle kurar - süsler. İçinde imge, içinde düş bulunmayan bir yapıt, çoğumuzda kuru - yavan bir izlenim bırakır. Gündelik yaşantımızda düş *kurmak diye*, başka bir deyişle, «Şeşi beş görmek» diye bir şey varken, *bu gerçeği yadsımak - yokumsamak*, gerçekçiliğin alanını daraltmaktan öteye hiçbir sonuç vermiyordu. Bütün yazarlar gibi ben de, zaman zaman, beni yazmaya ileten nedenleri kurcalamış - karıştırmış durmuşumdur. Zola, ya da Balzac romanına saygı duyarak baktığımız sıralarda bile, henüz kavrıyamadığımız bir kırıklık - yetersizlik duygusuyla bunalırken, *insan ruhunun derinliklerine* sarkarak oradaki kargaşalığı, eytişimsel çatışmaları ortaya koyan Dostoyevski romanıyla —gizliden gizliye— büyülenmiştik. Gizliden gizliye diyorum, —bugün o Dostoyevski'yi sevmek - beğenmek katı dönem aşılmıştır,— çünkü gerici bir anlayışı sevip beğenmek anlamına gelebiliyordu. Her neyse, şimdi ona rahatlıkla «Büyücü» diyebiliyoruz. *Bugünkü anlayışım*, zaten, Dostoyevski'nin bir vakitler *sezgi gücü ile yaptıklarını* deneysel çalışmalarla çözümlemelere götüren, onun sanata getirdiklerini bilimselleştiren Freud'çu yorumlara iyiden iyiye yatkın. Eskisi gibi karanlıkta ve tedirgin değil, oldukça rahatım artık. Freud'un her şeyi cinselliğe indirgiyen genel görüşüne takılanlar, onun bu yanı ile alay edenler çıkmıştı. Bütün bunlar, ne de olsa, insan aklının işleyişine bilinç ile bilinçaltı çatışmaları için bulup söylediklerine değgin doğruları tümden yadsımamızı gerektirmiyordu.

Sanat nedir, yaratıcılık nedir, bir sanat yapıtı nasıl doğar? gibi bir takım çetrefil sorular, Freud'da, kendilerine en yaklaşık yanıtları bulabiliyor çünkü. Böyle bir kanı ise, beni, bir bocalama dönemi geçirebilecek sanatçılarla, kişilerle *bilecenlik kokan bir konuşma* yapmıya götürebilirdi diyorum. *Ayrıca, okuyucu karşısında* kendi kendimi açıklama isteğim, böyle tek yanlı bir konuşma yapmaklığımı —bir ölçüde— zorunlu kılar, kılmalıdır diyorum.

O, Biz yabancılar, dışarıda kalanlar; şairlerin, romancıların, oyun yazarlarının sanat gizlerini *öğrenmeyi çok isteriz*. Yazık ki, yazarları sorguya çekmekle, ya da *aklımızı kullanarak bu gizin* aslını astarını bir türlü öğrenemiyoruz, demişti. İnsan insana bir görünüyor, açılır gibi oluyor, ama yeniden ve sımsıkı kapanıyor. Her yanı ile ve «olduğu gibi» kendisini ele vermiyor. Üstelik, bunu yapmayı yürekten istese dilese de yapamıyor. İnsan kendi isteklerine, *yaratılışının kökeninde kaynaşan* içgüdülerine boyuna «denetleme» *koyuyor, olaki ondan. Bu denetleme*, ona, çok zaman, kendi gerçeğini - aslını da unutturup oyun ediyor. Kendisi öyleyken, kendi kendisine böyle görünüyor, kılık, nitelik değiştiriyor.

İmdi, akla gelen nedenler arasında, yazarın çekirdeğini çocukluğunda aramak yolu var. (Yakınlarda bir çocuk romanı yazmış olmam, yazarken neler duyduğumu - *çektiğimi algılamam*, psikanalizle niçin yeni baştan ilgilendiğimi de anlatır sanırım. MS.) *Çünkü* çocuk, en sevdiği şey olan oyun'u bularak kendisine özgü bir dünya yaratmış ve böylece, aşağı yukarı şaire, yazara benzer biçimde davranmıştır. Birçokları onun bunu bilmeden yaptığını sanır, oysa çocuk gerçek dünyayı, kendi bulduğu oyun dünyasından ayırdetmesini *çok iyi bilir*. Üstelik, gerçek dünyadaki bazı şeyleri kendi dünyasına *dayanak noktası olarak* alır, buradan çıkar yola. Onun kucağında salladığı, ninniler söylediği taş ya da bez bebek; ya yavrusu, ya anası, ya kardeşi, ama herhalde önceden tanıdığı, tanıdığı yerine koyduğu bir varlıktır. Yoktan, hiçlikten yaratmaz onu. Üstüne atladığı bir kesik söğüt dalı, ya da kuru *değnek* atıdır onun. Atı daha önceden tanımıştı, onun üstünde azbuçuk bilgisi vardı. Çocuk, iskâmbil kâğıtlarından şato, kibrit çöplerinden kale duvarları yaptığında da, kum üzerine bir iki çizgi çekip, kendisini o girilmez ve aşılmaz kalenin komutanı sandığı zaman da, bu durum değişmiyor.

İşte bu yüzdendir ki, oyunun tam karşıtı ciddilik değil, gerçekliktir. Çocuk, oyun oynadığı zaman *bir çeşit uyanık - düş* (hülya) içindedir. Şair ve romancı da, *tıpkı bir çocuk gibi, kendisine* özgü, tasarlanmış bir dünya yaratır. Yaşı ilerleyip büyüdükçe, çocuk artık o eski oyunlardan zevk ve *heyecan alamaz duyamaz olur*. Uslu uslu oturur; aritmetik dersine çalışır, ya da birisini dinlerken, konu ile bulunduğu yerle ilgisiz şeyler kurar düşünür. (Bunu çok küçük yaşlarda da yapabilir.) Şu var ki, çocuk oyunlarını başkalarına göstermekten utanıp sıkılmadığı halde, genç kızlarla delikanlılar bu düşsel oyunlarından, yetişkinler ise uyanıkken *gördükleri düşlerinden (hülyalarından)* ötürü utanıp sıkılır, çoğun gizlerler onu. Çocuğun amacı - ereği bir gün büyük olmaktı. («Bir Gün Büyüyeceksin!») Büyürse baskılardan, çeşitli yasaklardan kurtulacağını umuyordu. Büyüyüp de aradığını bulamıyan, özgürlüğünü elde edemiyen, hattâ yasaklamaların *çoğaldığını gören* genç ise, kurduğu düşleri çocuksu şeyler olarak *kabul eder. Zaten, aklından geçir*dikleri arasında gerçekten de çirkin, kaba, yakışıksız, toplumca yasaklanmış olan yığınla şey vardır.

Freud'un sinir hastalıklarını incelemesi, uyanık düş halinde fantezi yaratma eğiliminin sağlam kişilerde de bulunduğunu göstermeye yaradı. Arada şu ayrım var ki, kendini *mutlu* sayan - *gören* kimse uyanıkken düş görmüyordu. *Uyanıkken düş görmeceler, ancak,* mutsuzların harcı idi. Çünkü; fantezinin *doğmasını kıştırtan neden*, yerini bulamamış, yatıştırılmamış bir istek idi.

Bilinen bir şey; düş kurma gücü, gerçeği düzeltir, onun bize katı ve acı gelen yanlarını yumuşatır. Bu arada, düşlemeler, kişinin *erkek ya da kadın oluşuna,* toplumsal durumuna göre de değişir. *Bir çobanla bir aydın'ın, bir işçi* kızla bir patron karısının düşleri arasında elbette ayrımlar - ayrıntılar olacak. Ama genel plânda bunlar ya cinsel isteklerdir, ya da, yaşam standardı içinde onunla ilgili tutkulardır. Öte yandan, genç kızlarda çoğun cinsel istekler, delikanlılarda ise tutkular ağır basar. *Gene de, bütün bu tutkuların* arkasında kolay erişilmiyecek bir *«düşsel peri» gizlenmiştir*. Masalların «bir dudağı yerde bir dudağı gökte arap» ının, dara zora düşmüş kahramanın dileklerini yerine getirirken, bizi inandırıcı bir yanı olmalıydı. Onu çocukluğumuzda çok dinledik, ama hiç yadırgamadık.

Bir gün ulaşılamıyacak düşün ortaya çıkışında belli başlı üç aşama göze çarpan:

1— Usal oluşum, kişinin en büyük ereklerinden birisini uyandıran yaşadığı bir tutku dolayısıyla harekete geçer.

2— Çoğunlukla çocukluğa değinen, ama herhalde çok eski bir yaşam dönemine bağlı olan ve kişinin uyanmış isteğini ancak o zaman doyuran bir anı böylece tazelenir.

3— O zaman insan, gelecekle ilgili ve isteğini ancak gerçekleşmiş gibi gösteren yeni bir durum *yaratır*.

İşte bu, uyanık düş fantezisidir. «Aç tavuk kendini arpa ambarında sanır» sözü uyarınca, geçmişte falan filânı seven ve bu sevgisi karşılıksız - sonuçsuz kalan kimse, onunla uzak yakın ilgili bir kimseye rastladı mı, geçmişteki başarısızlığını kendisine unutturacak yollara başvurur. (Birçoğumuz unutma eylemini, o çevreden *«kaçıp gitmek» le gerçekleştiririz.*) Kadınların yüzüne bakmadığı bir şairin durmadan «sevgili» sayıklaması gibi, cinsel gücü zayıf yazarların romanlarında afabilliğine çapkın geçinmesi de bundandır. Cinsel konu ile hiç alışverişi olmıyan bir şair, hikâyeci, romancı da, bu aldırışsızlığı ile, başka açıdan, «küsmüş - kırık» bir durumunu saklamış olmuyor mu?

Yukarıda anılan üç aşama şairin şiirini yaratış sürecinde de var tabiî. Yaşadığı şiddetli bir olay onda eski bir anıyı uyandırabilir. Bu yaratıcı olaydan da, şiirde olsun düz yazıda olsun, kendini yatıştıran bir istek doğar. Yapıtın dokusunda - özünde, birden patlak veren olay ile o eski anının izini buluruz. Dolayısiyle, bir şiir, bir roman ve bir hikâye, tıpkı *uyanık bir düş gibi*, çocukluk oyununun, bu değişimi güç mekanizmanın yerini tutmaktadır.

Konuyu, gerçekçilik akımına kazandırdığı zenginlik bakımından da mutlu bir rastlantı gibi alacağım Freud'un şu sözleriyle bitirmek istiyorum:

«Hayal gücüne dayanan bazı yazıların günlük hayal kurmalardan çok uzak olduğunu bilmiyor değilim. *Ama bana kalırsa*, hayal - kurmalardan en fazla *uzaklaşan yazılar bile*, birtakım ara - durumlara geri götürüldükten sonra, hayal kurmanın kendisine kadar indirgenebilir. «Psikolojik» roman diye tanınan eserlerde bile, bir tek insanın (bu insan yine kahramanın kendisidir) ruhsal hallerinin içten tasvir edilmesi beni şaşırtmıştır. Yazar, sanki kahramanın düşüncesi içine yerleşerek, öteki karakterlere dışarı*dan bakmaktadır*. *Psikolojik* roman denilen türün, çağdaş yazarın kendini gözleyip, ego'sunu birçok parçaego'lara bölmek istiyerek, ruhsal hayatının çatışan yanlarına *kimlik kazandırmak* eğiliminden doğduğunu söyliyebiliriz. «Eksantrik» denilebilecek bazı romanların hayal - kurma faaliyetinden apayrı bir yapıya sahip gibi göründükleri ileri sürülebilir. Bu romanlarda, kahraman olarak tanıtılmış olan kimse önemsiz bir rol oynamakta ve öteki insanları *bir seyirci gibi gözlemekle yetin*mektedir. Zola'nın son kitaplarının *birçoğu böyledir. Ama* yaratıcı yazar olmayan ve hayal kurmadan uzaklaşan bireylerin yaptığı ruhbilimsel çözümlemelerin, ego'nun seyirci rolüne girerek kurduğu hayallere benzediğini söyliyebilirim.»

Kendi ego'muzu doğrudan doğruya konu edinen şiir, roman ve *hikâyenin öbürlerine* üstünlüğü, bir özgürlük değeri taşıması, giderek *daha bir «gerçekçi» lik* kazanması, herhalde buradan geliyor. (Ya da, bana öyle geliyor).

ÖLÜLERE DAİR

Buyurun oturun dostlar, hoş gelip safalar getirdiniz.
Biliyorum, ben uyurken hücreme pencereden girdiniz.
Ne kırmızı kutuyu ne ince boyunlu ilâç şişesini devirdiniz.
Yüzünüzde yıldızların aydınlığı başucumda durup
elele verdiniz.
Buyurun oturun dostlar, hoş gelip safalar getirdiniz.
Ne acaib şey,
ben sizi ölmüş zannediyordum.
Ve inanmadığım için ne ahiret gününe ne arafa
Dostlara bir tutam tütün olsun
ikram edemedim diyordum bir daha...
Osman oğlu Haşim
Ne acaib şey.
Hani siz ölmüştünüz kardeşim?
İstanbul limanında, kömür yüklerken bir ecnebi şirketine
Kömür küfesi ile birlikte düşmüştünüz ambarın içine.
Ve paydostan önce yıkamıştı
kıpkırmızı kanınız simsiyah başınızı.
Kim bilir ne kadar yanmıştı canınız..
Buyurun oturun dostlar, hoş gelip safalar getirdiniz.
Biliyorum, ben uyurken hücreme pencereden girdiniz...
Kayalar köylü Yakup,
iki gözüm merhaba..
Siz de ölmediniz miydi?
Çocuklara sıtmayı ve açlığı bırakıp
çok sıcak bir yaz günü
yapraksız kabristana gömülmediniz miydi?
Ya siz,
Muharrir Ahmet Cemil,
gözümle gördüm tabutunuzun toprağa indiğini.
Hem galiba tabut, biraz kısa idi boyunuzdan.
Onu bırakın Ahmet Cemil,
o ilâç şişesidir, rakı şişesi değil.
Vazgeçmemişsiniz eski huyunuzdan..
Günde elli kuruşu tutabilmek için,
Yapayalnız dünyayı unutabilmek için
Ne kadar da çok içerdiniz.
Buyurun oturun dostlar, hoş gelip safalar getirdiniz.
Yüzünüzde yıldızların aydınlığı
Başucumda durup elele verdiniz.
Bir eski acem şairi «ölüm âdildir» diyor.
«Aynı haşmetle vurur şahı, fakiri».
Haşim,
neye şaştınız kardeşim?
Hiç işitmediniz miydi
Herhangi bir şahın,
bir gemi ambarında öldüğünü?
Bir acem şairi «ölüm...»
Yakup,
ne güzel güldünüz iki gözüm,
Yaşarken bir kere olsun böyle gülmemişsinizdir..
Fakat, bekleyin bitsin sözüm..
Bir acem şairi «ölüm...»
Şişeyi bırakın Ahmet Cemil.
Boşuna hiddet ediyorsunuz.
Biliyorum ölümün âdil olması için,
Hayatın âdil olması lâzım diyorsunuz.
Bir eski acem şairi...
Dostlar, beni bırakıp...
Dostlar, böyle hışımla
Nereye gidiyorsunuz?...

Nâzım HİKMET

TÜRK EDEBİYATÇILAR BİRLİGİNİN BİLDİRİSİ

İsparta Şehit Ali İhsan Kalmaz Lisesi Edebiyat Öğretmeni Ahmet Aksakal'ın Milli Eğitim Bakanlığı Disiplin Kurulunca açılan idarî tahkikat sırasında, öğrencileri öztürkçe sözlükler kullanmaya zorlamak ve yeni Türk Edebiyatının tanınmış yapıtlarını okutmak yüzünden suçlandığı haberi üzerine Birliğimiz yönetim kurulu suçlama gerekçesi ile *adı geçen öğretmenin* savunmasını incelemiştir.

1 — Öğretmen Ahmet Aksakal'ın, «yanıt», «tümce» gibi bugün basında da kullanılmakta olan benimsenmiş ve *tutmuş* öztürkçe sözlükleri öğretmesi yüzünden idarî koğuşturmaya uğratılması, *dil devrimine karşı gelmek, gerçeklere sırt çevirmek* ve gericiliğe ödün vermekten başka bir şey değildir.

2 — Teneke gibi yalnız Türkiyede değil, bir çok uygar ülkelerde tanınmış bir Türk hikâyesinin okutulmasında suç aramanın ne gibi bir gerekçeye dayandırıldığı anlaşılmamıştır. Okul kitaplarında yapıtlarından örnekler bulunan Yaşar Kemal'in bu kitabı için böyle bir işleme başvurulması Türk Edebiyatına saygısızlıktır. Türk Edebiyatçılar Birliği Atatürkçülüğün temellerinden biri olan Türkçecilik akımına ve ulusal Türk edebiyatına karşı takınılan bu olumsuz *davranışı* kamu oyuna üzüntü ile duyurur.

TÜRK EDEBİYATÇILAR BİRLİGİ
YÖNETİM KURULU

MEMUR SENDİKALARI ÇIKMAZA GİRDİ

Arif GELEN

27 Mayıs Devriminden sonra kabul edilen Anayasa, demokrasinin temel ilkelerinden birisi olan örgütlenme hakkına tam anlamıyla yer vermiştir. Bunun *sonucu olarak Türkiye'de devlet memurları da serbestçe* sendika ve meslek birliği kurma hakkına kavuşmuştur. Ama ne varki, Anayasanın yürürlüğe girmesinden bu yana çok uzun bir süre geçtiği halde bu hakkın uygulanması henüz mümkün olmamıştır.

Anayasanın 46. maddesi, bütün çalışanların serbestçe mesleki teşekküller veya sendikalar kurma hakkından söz ederken, işçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının ayrı *bir kanunla* düzenleneceğini saptamıştır. Ayrıca bunu B.M Meclisinin açılışından sonra iki yıl içinde çıkması gereken kanunlar arasında saymıştır. Henüz kanunlaşmayan, bir süre önce âlelacele Millet Meclisinde görüşüldükten sonra Senatoya gelmiş bulunan bu kanun tasarısının *oldukça uzun bir hikâyesi* var.

1963 yılı Mart ayında 274 sayılı İşçi Sendikaları Kanun tasarısı Millet Meclisinde görüşülürken, bu tasarının hükümlerinin memur sendikalarına da uygulanacağı an*lamını açıklığa kavuşturmak için yapılan tartışmalar s*ırasında, memur sendikalarının ayrı bir kanuna tâbi tutulması teklifini desteklemek üzere söz alan zamanın Başbakan Yardımcısı, memurların kuracağı sendikalarla ilgili bir kanun tasarısının bir iki ay içinde Meclise verileceğini *söylemişti*. Bu konuda o güne kadar hiçbir hazırlığı bulunmayan hükûmet, söz konusu tasarının hemen hazırlanmasını Devlet Personel Dairesinden istedi. Personel Dairesi iki tasarı hazırlattı. *Tasarının biri bir* Fransız bilim adamı, öteki de bir Amerikalı uzman tarafından hazırlandı. Personel Dairesi, en çok gelişmiş memur sendikalarının bulunduğu Fransa örnek alınarak hazırlanan tasarıyı beğenmedi. Zamanın modasına uyarak, *memurların sendika hakkının kısıtlandığı Birleşik Amerika* örneğine göre hazırlanmış tasarıyı benimsedi ve hükûmete sundu. Hükûmet, 1963 yılı Eylül ayında tasarıyı Millet Meclisine getirdi: Millet Meclisinde kurulan geçici bir komisyon tasarıyı inceledi ve bazı kısıtlamalarla kabul etti.. *Millet Meclisi gündeminde bir yıl bekleyen tasarı* yakın bir süre önce görüşüldü ve Senatoya gönderildi.

Sendika Korkusu

Hükûmetçe hazırlanan kanun tasarısının dikkati çeken yanı, Anayasanın «memur sendikalarından» söz etmesine karşılık, burada «sendika» sözünün hiç anılmaması, *yalnızca* «meslek birlikleri» deyiminin kullanılmasıdır. *Bir yandan demokrasinin yerleştiğinden ve* gelişmekte olduğundan söz edenlerin, sendika sözünden bile ürküntü duymaları garip kaçtı. Bu gariplik çok göze batıyordu. Milletvekillerine yapılan çeşitli uyarmaların sonucu, tasarıyı inceleyen geçici komisyon, tasarının «Devlet Personeli Meslek Teşekkülleri» şeklindeki başlığını «Devlet Personel Sendikaları» haline getirdi.

Tasarının şimdiye kadar geçirdiği safhalar içinde ve aldığı son şekil bakımından *ifade ettiği bir endişe* var. Bu endişe, gerek memur sendikalarını, gerekse çalışanları birleşmiş büyük örgütler içinde bulunmaktan uzak tutmak, aralarındaki dayanışma ve işbirliğini mümkün olduğu kadar zayıflatmak şeklindedir. Tasarıda yer alan *iki hüküm bunun delili sayılabilir.*

Uçüncü madde şöyle «Devlet personel sendikaları, her bir kurumda veya kurumlar arasında, merkez veya taşra teşkilâtında, ayrı ayrı veya her bir kurumun genel bütünlüğünü veya bir kısmını veya bir meslek veya uzmanlık kolunu ve memurluklarını kapsıyacak şekilde kurulabilir.»

Ayni kurumda ve ayni meslek dalında sayısız sendikalar kurulmasına *izin verilmesi*, bu konuda bir sınırlama konmaması memur sendikalarının türlü oyunlara açık tutulmasını sağlayacak, güçlenmeyi ve maddi olanakların büyümesini önleyecektir.

Tasarının 5. maddesi demokratik gelişmeyi önleyecek *bir kısıtlama daha getiriyor. Bu madde devlet personeli* sendikalarının, çalışanların kurduğu başka sendikalarla hiçbir şekilde birleşemiyeceğini saptıyor. Oysa, Anayasanın 46. maddesi çalışanların serbestçe sendika kurabileceklerini, bu hakkı her yanı ile kullanabileceklerini söylüyor. Bu maddede kanun koyucunun kullandığı «çalışanlar» deyimi sadece dar anlamdaki işçileri değil, emekleriyle geçinen bütün bireyleri içine alan sosyal bir kavram olarak anlaşılmak gerekir. Nitekim Anayasanın 46. maddesinin 2. fıkrası «işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir» demekle, devlet personelinin sendika kurma hakkını ve bu hakkın zaruri icaplarından olan, hukuk düzeni*nin tanıdığı diğer tüzel kişilerle işbirliği yapmak ve hatta* birleşmek gibi hususları da birer sosyal temel hak olarak kabul ettiğini açıkça gösteriyor, fakat düzenleme işinde hiçbir şekilde bu hakkın böyle bir sınırlamaya tâbi tutulabileceği anlamını taşımıyor.

Üyelikten ıskat

Üyelik sıfatının kalkması ile ilgili 9. madde gereğince, çalıştığı kurumdan çekilmek suretiyle ayrılanların, idari bir kararla veya adli mercilerin vereceği kararlarla görevine son verilenlerin üyelik sıfatı kalkıyor. *Böyle bir hüküm*, sendikacılığın *temel* anlayışına aykırı düşer. Ekonomik ve sosyal bir dayanışma kurumu olan sendika, işine son verilen veya işinden ayrılmak zorunda kalan üyesine yardım etmek hakkından yoksun bırakılırsa, meslek mensuplarından göreceği ilginin önemli *bir unsurunu yitirmiş olur. Bunun için üyelik sıfatının* kalkması ile ilgili hükümlerdeki kısıtlamaları daha çok sendikaların kendilerine bırakmak gerekir. Hattâ, emekliye ayrılan bir memur üyelik sıfatını nasıl yitirmiyorsa, başka sebeplerle görevinden ayrılan memurun da üyelik *sıfatının*, üyelik yükümlülüklerini *yerine* getirdiği takdirde, bir süre devam edebilmesi hak olarak kabul edilmelidir.

Marko Paşa Sendikacılığı

Tasarının 14. maddesi yasak faaliyetlerle ilgilidir. Bu maddenin (1) fıkrası şöyle: «Devlet personeli hukuk veya kamu hizmeti görevlerine ilişkin mevzuatın uygulanmasına dair isteklerini açıklamak veya desteklemek amacıyla açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapamazlar.»

Bu hükümle, memur sendikalarının elinde kalan tek mücadele silâhı da alınmaktadır. Batılı anlayışa göre grev hakkına sahip olmayan sendikalar, sendika sayılamaz. Anayasamız, memurların grev hakkını açıkça belirtmemişse de, memurların grev yapmasını da yasaklamamıştır. *Buna rağmen memur sendikalarına grev hakkı tanın*madığı gibi, isteklerini toplantı ve gösteri yürüyüşleri yoluyla kamu oyuna duyurmak hakkından da yoksun bırakılıyorlar. Böyle bir hüküm Anayasaya olduğu kadar, meslek örgütlenmesinin ve sendikacılık kavramının ruhuna da aykırıdır ve temel haklardan birinin çok haşin bir şekilde çiğnenmesidir. Böyle bir aykırılık maalesef Millet Meclisindeki görüşmeler sırasında hiç kimsenin ilgisini çekmediği gibi, memur kavramı ile sendika kelimesinin yanyana gelmesini bir türlü hazmedemeyen, buna rağmen de demokrasiden yana olduklarını iddia eden kimseler, gösteri yürüyüşleri ile memurların sokağa döküleceklerini, böylece devletin itibarının sarsılacağını ileri sürmüşlerdir. Demokratik bir hakkın kullanılmasını *böyle kısır bir görüşle yormanın hiçbir mantıki dayanağı* olamaz.

Burada söz konusu yasaklama, 1963 yılında 15.000 öğretmenin Ankara'da yaptığı büyük Eğitim Mitingini hatıra getiriyor. Bu mitingin halkoyunda yaptığı olumlu *tepkiler yanında, mitingde ileri sürülen* isteklerin geniş bir kabul görmesi ve etki yapması, toplumsal örgütlenmeyi kavrayamamış, devlet yönetiminin rahat yanına kaçan ilgililerin canını epeyce sıkmıştı. Hatta, yukarıda belirttiğimiz yasaklama ile ilgili olarak bazı yetkililerin, «öğretmenler bir daha miting yapsınlar da görelim» diye çalım sattıkları görülmüştür.

18. madde de, memur sendikalarının genel kurullarını, başka sendikalarla birleşme veya işbirliği kararı aldıkları takdirde infisah etmiş sayıyor. Daha önce de belirtildiği gibi, çalışanların birleşmesini ve böylece güçlenmesini önleme endişesi burada da görülüyor. Oysa, herkes bilir ki, hangi tip rejimde olursa olsun, bir ülkede sendika *varsa, bunların işbirliği yapması, konfederasyonlar* veya federasyonlar halinde birleşmesi yasaklanmamıştır. Böyle bir yasalkama şimdiye kadar hiç bir yerde uygulanmadığı için, bunun nasıl bir sonuç doğuracağı şimdiden kestirilemez. Ancak zamanla etkisiz kalacağı söylenebilir.

Memur sendikalarını kontrol amacını güden 19. madde, bunların «üye sayıları ile mali durumlarını, teşekkülün merkezinin bulunduğu yer idare üstünün veya ilgili kurumun yılda en çok iki defa yapabilecekleri sistem üzerine, idare üstlerine ve kurumlara tam ve doğru olarak bildirmekle yükümlü kılmaktadır. Bu madde ile, her memur sendikası ilgili devlet dairesinin bir şubesi haline gelecektir. Bundan dolayı, memur sendikalarının çalışanı *mı, yoksa çalıştıranı mı tecsil edeceği şüpheli bir duruma* girmiştir. Demokratik zihniyetle hareket edilseydi, memur sendikalarını birer âlet haline getirmeksizin, çeşitli kontrol hükümleri bulunabilirdi.

Tasarının 13. *maddesi memur sendikalarına* birçok görevler yüklemiştir. Esasen bunlar, sendikacılığın ve meslek örgütlenmesinin gereklerindendir. Ancak bu görevlerin yerine getirilmesi ve birinci derecede ekonomik hakların savunulması ile ilgili çabaların başarıya ulaşması *için memur sendukalarına hiçbir mücadele aracı tanınma*mıştır. Anayasanın temel ruhuna aykırı olarak toplantı ve gösteri yüryüşü yasağının konması yanında başka önemli bir eksik, memur sendikalarının isteklerini duyurmasına ve kabul ettirmesini sağlayan bir mekanizmanın getirilmemiş *olmasıdır. Bu eksiklik dolayısiyle, memur sendikaları üye*lerinin hak ve çıkarları bakımından işveren durumundaki devlet örgütlerine sadece tavsiyelerde bulunmaktan ileri gidemiyeceklerdir.

Bazı ülkelerde, örneğin İsrail'de memurlara da işçiler gibi toplu pazarlık ve toplu sözleşme hakkı tanınmıştır. Bu hakkı tanıyan ülkelerin sayısı gittikçe artmaktadır. Böyle bir yola gitmek erken sayılıyorsa, hiç olmazsa, Avrupa ülkelerinin hemen *hepsinde* çok başarılı bir şekilde işleyen «müzakere mekanizması» nın kurulması yoluna gitmek şarttır. Sözü edilen mekanizma, memurlarla ilgili olarak alınacak kararlar için devlet temsilcileriyle memur sendikaları temsilcilerinin eşit olarak katıldığı çeşitli ko*misyonlardan meydana geliyor. Böylece memurların kendi* alanlarını ve özlük haklarını ilgilendiren konularda kararların tek taraflılığı ortadan kaldırılmış, demokratik bir sisteme gidilmiştir. Bu mekanizmanın işleyişi konusunda çeşitli örnekler bulunabilir.

Tasarının başka bir önemli eksiği de, memur sendikaları yöneticilerine hiçbir garantinin tanınmamış olmasıdır. Oysa sendikacılığın tam ve demokratik bir şekilde işlemesinin başlıca şartlarından *biri* de budur. Buna ait garanti hükümleri konmadığı takdirde, memur sendikalarının ilgili devlet kurumlarının birer âleti olması için gerekli şartlar tamamlanmış olacaktır. Zira kanuni garantisi olmayan bir sendika yöneticisinin, işveren durumun*daki âmiri karşısında nekadar zayıf kalacağı*, onun çeşitli yetkilerinin gücü altında nasıl ezileceği kolayca anlaşılır. Bu alanda getirilecek garanti hükümleri ile ilgili olarak, yönetici durumundaki memurun işveren durumundaki devlet dairesi ile olan ilişkileri konusunda bazı kayıtlar konabilir. *Ayrıca*, sendika yöneticilerine, kendi istekleri üzerine 5434 sayılı kanun gereğince maaşsız izin alma hakkı tanınabilir ve bu arada emeklilik hakları da dikkate alınabilir.

Bir türlü kurulamıyan memur sendikaları ile ilgili kanun tasarısında yukarıda işaret edilen düzeltmeleri yapılmadığı takdirde, memurlarımız bakımından sendikacılık gerçek hüviyetini yitirecek, ne idüğü bilinmez hale *gelecektir.*